

ΕΛΛΗΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ

1874.

ΕΤΟΣ Ε΄.

ΤΟΜΟΣ Ι΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Ν^ο 7. ΑΘΗΝΗΣΙ. 31. ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ.

~~www.elsa.gr~~

Η ΕΝ ΠΡΩΣΣΙΑΙ ΝΕΟΣΥΛΛΕΞΙΑ ΤΩΝ ΑΝΔΡΩΝ. (1)

Α΄

Στρατεία υποχρεωτική.—Όργανισμός τῆς
νεοσυλλεξίας.—Υποχρεωτικὴ ὑπηρεσία.
—Στρατεία καὶ διάρκεια αὐτῆς.—Τρόποι
νεοσυλλεξίας ὑπὸ γενικὴν ἔποψιν.

§ 1.

Πᾶς Γερμανὸς ὑποχρεοῦται εἰς στρατείαν καὶ δὲν δύναται
ν' ἀντικατασταθῆ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος τούτου.

(1) Ὁ πρῶστος ἀντιστράτηγος A. Von Witzleben μεταξὺ ἄλλων
συνέγραψε καὶ τὸ πλείστος ὅσης ἀξίας σύγγραμμα, τὸ ἐπιγραφόμε-
νον Heerwesen und infanteriendienst, ἐν ᾧ πρὸς τοὺς ἄλλοις, ἐκ
τῶν ἐπισήμων πηγῶν ἀντλῶν, κατέταξεν εἰς ἓν σύνολον πάντα τὰ
ἐπισήμως παραδεθεγμένα καὶ ἀφορῶντα τὸ ἐν Πρωσίᾳ περὶ στρατο-
λογίας σύστημα, ἐπιγράψας αὐτὸ «*Η ἐν Πρωσίᾳ νεοσυλλε-
ξία τῶν ἀνδρῶν*».

Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος συγγράμματος τοῦ πρῶσσου

Ἐξαιρούνται

α) τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας,

ἀντιστρατήγου μεγάλως ἐξετιμήθη, διὸ καὶ μεταφράσθη εἰς τὰς ἐπικρατείας, αἵτινες ἔκριναν καλὸν νὰ τροποποιήσωσι τοὺς περὶ στρατολογίας νόμους αὐτῶν ἐπὶ τὸ πρῶσικώτερον.

Τοιαύτη μετάφρασις ἐγένετο καὶ εἰς τὸ γαλλικὸν ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου La Maître, ἡμεῖς δὲ μεταφέρομεν τοῦτο ἐνταῦθεν εἰς τὸ ἑλληνικόν.

Γνωστὸν, ὅτι ἅμα γενομένης τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας τὸ πρῶσικὸν τοῦτο σύστημα ἐξηπλώθη εἰς ἅπαντα τὰ γερμανικὰ κράτη, πρὸ μικροῦ δὲ καὶ ὑπέστη, οὐχὶ ὅμως κατ' οὐσίαν, ἀλλοιώσεις τινάς· οὐχ ἤττον ὅμως αὐτὸ εἶναι τὸ σύστημα, ἐφ' ᾧ καυχῶνται οἱ Πρωσοὶ ὅτι προήχθησαν στρατιωτικῶς, αὐτὸ τὰ λοιπὰ ἔθνη ἐμελέτησαν καὶ εἰς αὐτὸ ὀφείλει τις νὰ ἐγκύψῃ, ὡς τὸ θεμέλιον τῆς πρῶσικῆς ὑπεροχῆς θεωρούμενον.

Ὁ μεταφραστὴς, παρακολουθῶν τὸν συγγραφεὰ, ἔκρινε καλὸν ν' ἀποφύγῃ πολλὰς παραγράφους τοῦ κειμένου ἀσχολουμένας περὶ εἰδικότητων ἀπολύτως εἰς τὸν πρῶσικὸν ὀργανισμόν τοῦ στρατοῦ ἀναγομένων μὴ δυναμένων δὲ νὰ ληφθῶσι τὸ παράπαν ὑπ' ὄψιν εἰς ξένους στρατούς. Τὸ ἐφ' ἡμῖν, παρακολουθήσαντες τὸν μεταφραστὴν γάλλον, ἐκρίναμεν καλὸν νὰ ἀλλοιώσωμεν καὶ τὴν ἀριθμητικὴν τῶν μεταφρασθεῶν παραγρῶν σειρὰν, δώσαντες αὐταῖς διαδοχικούς αὐξήοντας ἀριθμούς ἄνευ διαλείψεως.

Ἐπειδὴ τὸ σύνολον τῶν ἐργασιῶν, ἃς ἀπαιτεῖ ἡ κατὰ τὸ πρῶσικὸν στρατολογία τῶν ἀνδρῶν μέχρι τῆς τούτων κατατάξεως εἰς τὰ σώματα δι' ἃ ὀρίζονται, φέρει φυσικῶς ἐν τῷ μέσῳ χρῆσιν λέξεων στρατιωτικῶν, συνθηματικῶν, ὡς εἰπεῖν, ἐνομίσαμεν καλὸν νὰ περιλάβωμεν ἐνταῦθα ἀπάσας ταύτας, ὡς τὰς ἐκρίναμεν μεταφραστάς, χωρὶς νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὸ ἀκριβὲς τῶν παρ' ἡμῶν χρωμένων ὄρων.

Μετάφρασις συνθηματικῶν λέξεων τοῦ κειμένου.

Le Contingent ἢ στρατολογία. Εἶναι τὸ σύνολον τῆς κατὰ νόμον ὑποχρεωτικῆς ἀναλογίας τῶν διὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, κατ' ἔτος, ὀριζομένων νέων, εἴτε ἅπαντες οὗτοι λαμβά-

β) τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ἄλλοτὲ ἐκυριάρχουν εἰς τὰ κράτη τὰ ἀποτελοῦντα τὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ τὰ μέλη τῶν

νοσιν ἀμέσως τὰ ὄπλα, εἴτε μὴ, μένοντες ὅμως εἰς τὴν διάθεσιν τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς. Ἐκτείνεται ἡ τῆς λέξεως σημασίαι εἰς ἅπαν τὸ κράτος ἢ τὴν ὀμοσπονδίαν, εἴτε κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ ἢ καὶ ἄλλων ὑποχρεώσεων ἰδίαι, ὡς καὶ εἰς ἕκαστον νόμον, ἐπαρχίαν, κύκλον, περιφέρειαν, πόλιν, ὄῃμον ἢ κοινότητα.

Ἐβρομέν που τῆς λέξεως contingent μετάφρασιν διὰ τῆς λέξεως «συμβολή», διότι πράγματι εἶναι ἀποτέλεσμα συμφωνίας, καθ' ἣν ἕκαστον μέρος τοῦ κράτους ἢ τῆς ὀμοσπονδίας φέρει τὸ ἀναλογοῦν αὐτῷ δένετολήσασμεν ὅμως νὰ κάμωμεν ταύτης χρῆσιν ἡμεῖς πρῶτοι.

La Levee ἢ ἀπογραφὴ. Εἶναι ἡ πραγματοποιήσις τῆς κατὰ τμήματα ἐφαρμογῆς τῆς στρατολογίας διὰ τῆς ἀπογραφῆς τῶν νέων τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου διὰ τῆς ἡλικίας αὐτῶν ὑποχρέων εἰς στρατολογία.

Le recrutement ἢ νεοσυλλεξία. Διὰ τῆς ἀπογραφῆς προκύπτει τίνες τῶν νέων δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὄντες ὑπὸ τὸ βᾶρος τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, εἴτε ἀμέσως τάσσονται οὗτοι ὑπὸ τὰ ὄπλα, εἴτε λαμβάνουσι θέσιν ἄλλην, ἐπιβαλλομένην αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ νόμου.

La Circonscription du Contingent ἢ de Levée ἢ de Recrutement ἢ περιφέρεια στρατολογίας ἢ ἀπογραφῆς ἢ νεοσυλλεξίας, διότι ἡ χώρα διαιρεῖται πρὸς τοὺς σκοποὺς τούτων εἰς ἀριθμοὺς περιφερειῶν.

La Commission du Contingent ἢ de Levée ἢ de Recrutement ἢ ἐπιτροπὴ στρατολογίας, ἀπογραφῆς, νεοσυλλεξίας, διότι τοιοῦτον γίνεται χρῆσις πρὸς τὸν σχετικὸν σκοπὸν.

Le service militaire obligatoire ἢ στρατεία ἢ στρατιωτικὴ ὑποχρεωτικὴ ὑπηρεσία.

Le tirage au sort ἢ κλήρωσις, καθ' ἣν οἱ νέοι τυγχάνουσι διαδοχικὸν αὐξήοντα ἀριθμὸν, διὰ τοῦ ὁποῦ μεταβαίνουν οἱ μὲν εἰς τὰ σώματα, οἱ δὲ εἰς τὴν ἐφεδρείαν τῆς στρατολογίας.

La reserve du contingent ἢ ἐφεδρεία τῆς στρατολογίας, διότι οἱ ἄνδρες οἱ μὴ τυχόντες διὰ τῆς κληρώσεως ἀριθμοῦ

οικογενειῶν τῶν ἐξαιρουμένων τῆς στρατείας δυνάμει συμβολαίων ἢ ἰδιαιτέρων τίτλων.

πέμποντος αὐτοὺς εἰς τὰ σώματα, τάσσονται εἰς τὴν ἐφεδρείαν τῆς στρατολογίας.

Landwehr ἢ λανδβέρ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς ἐφεδρείας τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ ἐξερχομένων καὶ ἀπὸ τοὺς μὴ πεμπομένους εἰς τὰ σώματα ἕνεκα τοῦ μεγάλου αὐξοντος ἀριθμοῦ, ὃν ἔτυχον κατὰ τὴν κλήρωσιν (μὲ διακρίσεις).

Seewehr ἢ σεεβέρ. Τὸ αὐτὸ διὰ τὸ ναυτικόν. Διτηρήσαμεν τὰς λέξεις ταύτας καθὸ πανταχοῦ γενομένης δεκτάς. Ἴσως ἠδύναντο ἂν ἀντικατασταθῶσι διὰ τῶν λέξεων ἔθνοφρουρὰ τῆς ξηρᾶς, ἔθνοφρουρὰ τῆς θαλάσσης, καθόσον ἡ ταυτόσημος ἔθνοφυλακὴ ἔχει ἄλλον ὄργανισμὸν, καταγωγὴν καὶ ἀποστολήν.

Landsturm γενικὸς ἐξοπλισμὸς ἢ πανστρατιὰ, διότι πράγματι πάντες σχεδὸν οἱ πολῖται καλοῦνται εἰς τὰ ὄπλα πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ πατρίου ἐδάφους.

Le contrôle ὁ ἔλεγχος.

La liste ὁ κατάλογος.

L'état ἡ κατάστασις.

La revue ἡ ἐπιθεώρησις.

Le conscrit ὁ στρατεύσιμος ὁ κατάλληλος εὐρεθεὶς δι' ὑπηρεσίαν.

L'appelé ὁ εἰς τὰ ὄπλα καλούμενος στρατεύσιμος.

Le partant ὁ ἀναχωρητέος, ὁ διὰ τοῦ αὐξοντος ἀριθμοῦ, ὃν ἔτυχεν εἰς τὴν κλήρωσιν, καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν σωμάτων προοριζόμενος καὶ εἰς αὐτὰ μεταβαίνων.

La recrue ὁ νεοσύλλεκτος ὑπὸ γενικὴν ἔποψιν.

Le certificat du tirage au sort τὸ ἀποδεικτικὸν τῆς κληρώσεως.

Le classement ἡ ταξινομία ἢ κατὰ τάξεις ἐγγραφή τῶν νέων.

La liste de présentation ὁ κατάλογος τῆς παρρουσίας, καθ' ἣν τάξιν παρουσιάζονται οἱ νέοι εἰς τὰς ἐπιτροπὰς.

Οἱ νεοσύλλεκτοι οἱ ἀναγνωρισθέντες ἀκατάλληλοι διὰ τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν δύνανται νὰ ἀσχοληθῶσιν εἰς διάφορα ἔργα στρατιωτικὰ, σχετικὰ πρὸς τὰς ἰδιωτικὰς αὐτῶν ἀσχολίας.

La liste d'appel ὁ κατάλογος τῆς κλήσεως, καθ' ἣν τάξιν ἔτυχον τοῦ αὐξοντος τῆς κληρώσεως ἀριθμοῦ οἱ νέοι.

La dispence ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας ὑπὸ ὄρους.

L'exemption ἡ ἐξαίρεσις ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας ἀπολύτως.

L'ajournement ἡ ἀναβολὴ ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας ἢ καὶ πρόσκαιρος.

La libération ἡ ἀφεςις ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας.

Nombre de cloture ἀριθμὸς τοῦ κλείσματος, καλεῖται οὕτω ὁ αὐξὸν ἀριθμὸς τοῦ τελευταίου νέου τοῦ ὑποχρέου εἰς κατάταξιν ἐν τοῖς σώμασιν, ἐκ τῶν καταλόγων τῆς γενικῆς αὐτῶν κληρώσεως.

L'engagement ἡ ὑποχρέωσις, ἣν λαμβάνει τις ἐκουσίως κατατασσόμενος.

L'engagé ὁ ἀναλαμβάνων τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ κατατάξῃ εἰς τὰ σώματα ἐκουσίως.

Le congédie ὁ ἀπολυόμενος ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας.

Le reclament ὁ ἐνιστάμενος ἢ ὁ αἰτῶν.

Le reclamé ὁ δι' ὃν γίνεται ἡ ἔνστασις ἢ ἡ αἴτησις.

L'incorporation ἡ εἰς τὸ σῶμα ἀναμέτρησις τοῦ νέου ἢ κατάταξις.

L'enrôlement ἡ προσωπικὴ εἰς τὸ σῶμα κατάταξις ἢ προσέλευσις.

Le dépôt. Ἐχει πολλὰς τὰς σημασίας ἀναλόγως τῆς χρήσεώς της ἢ περιεκτικῆς αὐτῆς λέξεως. — Ἐγκαταθήκη (Xantzer's), προκειμένου περὶ τοποθετήσεως ὕλικου, ἤτοι ἀποθήκη. — Τῶν συνταγμάτων ἐν τάγμα καλεῖται **Bataillon de Dépôt**, ἤτοι τάγμα τῶν ἀποθηκῶν, διότι ἐν αὐτῷ συγκεντρῶνται αἱ τοῦ ὕλικου ἀποθήκαι. Εἰς τὸ τάγμα τοῦτο πέμπονται καὶ οἱ νεοσύλλεκτοι, ἐν

Ἡ ὑποχρεωτικὴ ὑπηρεσία ἀρχεται εἰς τὸ 17ον πεπληρωμένον τῆς ἡλικίας ἔτος καὶ λήγει μετὰ τὸ 42ον.

Κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτην, 12 ἔτη ἀφιερῶνται εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ στρατῷ καὶ τῇ Λάνδβερ ἢ ἐν τῷ στόλῳ καὶ τῇ Σέεβερ (1). Οἱ περαιώσαντες τὸν χρόνον τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν ταύτης ἀποτελοῦσιν, ἐν πολέμῳ, μέρος τοῦ γενικοῦ ἐξοπλισμοῦ.

Τὰ μέλη τῶν παλαιῶν μενονιτῶν οἰκογενειῶν (αἵρεις ἀναβαπτιστῶν), ἐὰν μὴ πλήρει οἰκεία αὐτῶν βουλήσει κηρυχθῶσι πρόθυμοι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν ἐνεργὸν στρατὸν, διανύουσι τὸν πρὸς ὑπηρεσίαν χρόνον αὐτῶν, εἴτε ὡς γραμματεῖς εἰς τὰς διοικήσεις τῶν Λανδβερικῶν περιφερειῶν, εἴτε ὡς

ἄρα δ' ἐκστρατείας οἱ ἐφεδροὶ, οἱ ἐν ἀδείᾳ κτλ. καὶ τότε λέγεται ἀτάγμα συγκεντρώσεως, προσκολλήσεως.»

Ἀγνωῖα διὰ τί παρ' ἡμῖν αἱ ἀποθήκαι ἐκλήθησαν στελέχη (cadres), ἐνῷ στελέχη παρὰ τοῖς στρατοῖς εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν τοῦ συντάγματος, τάγματος, λόχου.

Ἐν Γερμανίᾳ ὑπάρχει καὶ στρατὸς τοῦ Δέρπτ, ὅστις θεωρεῖται ἐν πολέμῳ ἀμετακίνητος, ὑπηρετῶν ἐν τῇ χώρᾳ καὶ τοῖς φρουρίοις. Πολυλάκις ἡ λέξις Δέρπτ σημαίνει σταθμὸν στρατιωτικόν.

Le canscrit Ἐπίσης ὁ κατατακτὸς, ὅτε μετὰ τὰς ἐργασίας τῆς νεοσυλλεξίας ὁ νέος ἀναμετρεῖται, ἦτοι ὑπολογίζεται (κατατάσσεται) εἰς τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς νεοσυλλεξίας.

ἡ ἀπόταξις.

L'inspection ἡ ἐπιθεώρησις.

Le commandement ἡ στρατιωτικὴ διοίκησις.

L'administration ἡ διαχειρίσις, προκειμένου περὶ στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν, ἄλλως ἡ πολιτικὴ διοίκησις.

La reserve de l'armée ἡ τοῦ στρατοῦ ἐφεδρεία.

Le reserviste ὁ ἐφεδρὸς.

(1) Ὡς διὰ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς ὑπάρχει ἡ Λάνδβερ, οὕτω διὰ τὸ ναυτικὸν ὑπάρχει ἡ Σέεβερ.

νοσοκόμοι, ἐργάται τῆς στρατιωτικῆς διαχειρίσεως, ἢ ὡς ἀγωγεῖς τῶν στρατιωτικῶν σκευαγωγείων.

§ 2.

Ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, δηλ. ἡ εἰς τὸν μόνιμον στρατὸν, ἀρχεται τὴν 1ην Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους, καθ' ὃ δὲ πολίτης συ-νεπλήρωσε τὸ 20ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

§ 3.

Ἡ διάρκεια τῆς ὑπηρεσίας ἐν τῷ μόνιμῳ στρατῷ εἶναι ἑπταετής.

Οἱ στρατιῶται ὑπηρετοῦσιν ἐνεργητικῶς, ἄνευ διακοπῆς, κατὰ τὰ πρῶτα τρία ἔτη τῆς περιόδου ταύτης. Ἡ ἐνεργὸς ὑπηρεσία μετρεῖται κατὰ τὸν χρόνον τὸν πραγματικῶς ὑπὸ τὰς σημαίας διανυόμενον· οὐχ ἦττον ὅμως ἡ ὑπηρεσία μετρεῖται ἀπὸ 1ης Ὀκτωβρίου διὰ τοὺς καταταχθέντας ἀπὸ 2ας Ὀκτωβρίου μέχρι 31 Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Κατὰ τὸ λοιπὸν διάστημα τῶν 7 ἐτῶν οἱ ἄνδρες ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐφεδρείαν, κατόπιν δὲ μεταβαίνουν εἰς τὴν λάνδβερ ἐπὶ 5 ἔτη.

Οἱ ἰπτεῖς οἱ ἐθελουσίως διανύοντες 4 ἔτη εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν ὑπηρετοῦσι μόνον τρία ἔτη εἰς τὴν λάνδβερ.

§ 4.

1ον Οἱ στρατιωτικοὶ μαθηταὶ ἢ οἱ σπουδασταὶ, οἵτινες διετηρήθησαν καὶ ἐξεπαιδεύθησαν δημοσίᾳ δαπάνῃ εἰς τὰ κατωτέρω μνημονευόμενα σχολεῖα, δρεῖλουσι διετὴ ὑπηρεσίαν δι' ἕκαστον τῶν ἐτῶν, καθ' ἃ ἐμαθήτευσαν εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα.

2ον Οἱ ἀναλαβόντες μέρος τῶν ἐξόδων δρεῖλουσιν ἀπλῶς μονοετὴ ὑπηρεσίαν δι' ἕκαστον σχολικὸν ἔτος.

3ον Ἀλλαγὴ σχολῆς ἐπισύρει νέαν ὑποχρέωσιν ὑπηρεσίας, ἥτις ὅμως δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰ 9 ἔτη.

4ον Ὁφείλουσιν ἐκτός τούτων νὰ προσφέρωσιν ἐν τῷ μονίμῳ στρατῷ τὴν ὑπὸ τῶν νόμων ὠρισμένην ὑπηρεσίαν, κατὰ τὰς περιστάσεις, ἐπὶ 3 ἢ ἐν ἔτος.

5ον Τὸ 1ον ἄρθρον τῆς παρούσης παραγράφου ἐφαρμόζεται εἰς τοὺς νεανίας ἢ τοὺς ἀξιωματικούς, οἵτινες ἠκολούθησαν τὰς σπουδὰς

α) στρατιωτικῆς τινος σχολῆς,

β) τῆς σχολῆς τοῦ μηχανικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ,

γ) τῆς στρατιωτικῆς Ἀκαδημίας,

εἰς τοὺς φοιτητὰς τοῦ ἰδρύματος τῆς ἰατρικῆς καὶ χειρουργικῆς τοῦ Φρεδερίκου Γουλιέλμου,

εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς σχολῆς τῶν ὑπαξιωματικῶν.

6ον Τὸ 2ον ἄρθρον τῆς αὐτῆς παραγράφου ἐφαρμόζεται εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς ἰατρικῆς καὶ χειρουργικῆς Ἀκαδημίας, οἵτινες ἠκολούθησαν μὲν δωρεὰν τὰς σπουδὰς, διετηρήθησαν δὲ ἰδίαις δαπάναις.

7ον Τὸ 4ον ἄρθρον ἐφαρμόζεται διὰ τὴν ὑποχρέωσιν μονοετοῦς ὑπηρεσίας

α) εἰς ἅπαντας τοὺς ὄσοι, εἰς τὰς ἐξετάσεις διὰ τὴν θέσιν ἀξιωματικοῦ, ἀπῆλυσαν ἀποδεικτικὸν ἱκανότητος μὲ σημείωσιν εὐαρέστως, καλῶς, ἢ *Ματ καλῶς*,

β) εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς χειρουργικῆς,

γ) εἰς τοὺς γενομένους δεκτοὺς ὡς κτηνιάτροις,

δ) εἰς τοὺς φοιτητὰς τοῦ ἰδρύματος τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς χειρουργικῆς τοῦ Φρεδερίκου Γουλιέλμου. Ἄλλ' εἰς τοὺς τελευταίους τούτους ὑπολογίζονται, εἰς ἐλάττωσιν τοῦ πρὸς ὑπηρεσίαν ὀφειλομένου χρόνου, τὰ ἔτη ἅτινα διανύουσιν ὡς βοηθοὶ ἰατροὶ εἰς νοσοκομεῖόν τι ἐλέους (φιλανθρωπικόν).

8ον Τὰ ἔτη τῆς σχολῆς (ἐξαίρεσει διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν

σχολῶν τῶν ὑπαξιωματικῶν) δὲν ὑπολογίζονται πρὸς ἐλάττωσιν οὔτε τῶν ἐτῶν ὑπηρεσίας, τῶν ὀφειλομένων διὰ τὴν ἐν ταῖς σχολαῖς διατριβὴν, οὔτε τῶν ἐτῶν τῶν ὀφειλομένων διὰ τὴν ὑποχρεωτικὴν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ μονίμῳ στρατῷ.

9ον Ἐξαίρεσις τῶν κανόνων τούτων δύναται νὰ ὑπάρξῃ διὰ τὴν ἀναβολὴν τοῦ πρὸς ὑπηρεσίαν χρόνου, τοῦ ὀφειλομένου διὰ τὰ σχολικὰ ἔτη, εἰς τοὺς νέους ἢ τοὺς ἀξιωματικούς, οἵτινες ἠκολούθησαν τὰς σπουδὰς στρατιωτικῆς τινος σχολῆς ἢ τῆς στρατιωτικῆς Ἀκαδημίας. Ἡ αἴτησις δέον νὰ διευθυνθῇ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς στρατολογίας.

Ἡ ἀπαλλαγὴ μόνου τοῦ τελευταίου τῆς ὑπηρεσίας ἔτους δύναται ἐξαιρετικῶς νὰ παραχωρηθῇ εἰς μὲν τοὺς παλαιούς μαθητὰς τῶν σχολείων τῶν ὑπαξιωματικῶν ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἀρχηγῶν, εἰς δὲ τοὺς παλαιούς σπουδαστὰς τοῦ ἰδρύματος τοῦ Φρεδερίκου Γουλιέλμου τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς χειρουργικῆς, καὶ τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῆς κτηνιατρίας, ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ πολέμου (τῶν ἀποτελουσῶν τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐπικρατεῖαν).

§ 5.

Οἱ ἐκπαιδευθέντες νέοι, οἵτινες δύνανται νὰ ἐνδυθῶσι, ν' ἀποσκευασθῶσι καὶ νὰ τραφῶσιν ἰδίᾳ δαπάνῃ, καὶ οἵτινες ἀπεκρίθησαν εἰς ὠρισμένας ἐξετάσεις, μεταβαίνουν εἰς τὴν ἐφεδρείαν μετὰ μονοετῆ ὑπηρεσίαν (τὸ ἔτος ὑπολογίζεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ὑπὸ τὰς σημαίας ἀφίξεως αὐτῶν).

§ 6.

Οἱ ὑποψήφιοι διὰ τὸ ἐπάγγελμα διδασκάλου ἢ καθηγητοῦ ὑπηρετοῦσι μόνως ἐξ ἑβδομάδας εἰς σύνταγμά τι πεζικοῦ, εἴτε ἀποτελοῦσι μέρος τῆς ἐφεδρείας ἐπὶ 7 ἔτη καὶ κατόπιν ἀνήκουσιν εἰς τὴν λάνδερ κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου ὠρισμένον χρόνον.

§ 7.

1ον Οἱ νέοι στρατιῶται οἱ ὑπηρετοῦντες ὡς νοσοκόμοι μένουσιν εἰς τὰ στρατιωτικὰ νοσοκομεῖα ἐν καὶ ἡμισυ ἔτος, εἶτα μεταβαίνουνσιν ἐπὶ 5 καὶ 1/2 εἰς τὴν ἐφεδρείαν, καὶ τέλος ἀνήκουσιν εἰς τὴν λάνδβερ.

Ἐάν δέ ποτε ἀνακληθῶσιν εἰς τὴν ἐφεδρείαν καὶ τὴν λάνδβερ πρὸς ὑπηρεσίαν, ἐκτελοῦσι πάλιν καθήκοντα νοσοκόμου εἰς τὰ θεραπευτήρια ἢ τὰ νοσοκομεῖα.

2ον Ὅτε οἱ στρατιῶται τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ ἀναλαμβάνουσιν ὑπηρεσίαν νοσοκόμου, ὁ χρόνος τῆς ἐνεργοῦ αὐτῶν ὑπηρεσίας ὑπολογίζεται ἐπὶ ἐλαττώσει τοῦ χρόνου, ὃν ὀφείλουσι νὰ διέλθωσιν εἰς τὴν ἐφεδρείαν.

3ον Οἱ στρατιῶται οἱ κατ' ἐξαιρέσιν ὀρισθέντες ὡς νοσοκόμοι λαμβάνουσι τὴν ἄδειαν αὐτῶν τὴν 1ην ἀπριλίου ἢ τὴν 1ην ὀκτωβρίου, ὅπως μὴ ἔχωσι ἐλαττον τῶν ἑξ μηνῶν οὐδὲ πλέον τοῦ ἔτους διὰ τὴν τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου ἐξάσκησιν.

§ 8.

Οἱ νέοι οἱ διατιθέμενοι ἐπὶ 6 μῆνας εἰς τὰ τάγματα τῶν ζευγιτῶν (batallions du Train), ὅπως μορφωθῶσιν ὡς ἀγωγεῖς, ἐγγράφονται ὡς στρατιῶται ζευγίται κατὰ τὰ 12 ἔτη, ἅτινα ὀφείλουσι νὰ διέλθωσιν εἰς τὴν ἐφεδρείαν καὶ τὴν λάνδβερ.

§ 9.

Ἄπασαι αἱ ὑποθέσεις τῆς νεοσυλλεξίας εἰς τὰς περιφερείας τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν σωμάτων διαχειρίζονται ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ πολέμου τῆ συμπράξει τῶν ἀνωτέρων πολιτικῶν ἀρχῶν τῶν ἐπικρατειῶν τῶν μὴ ἀποτελουσῶν κράτος ἀνεξάρτητον, ὡς ἡ Σαξωνία κτλ.

Εἰς τὰς τοπικὰς περιφερείας τῶν ταξιαρχιῶν τοῦ πεζικοῦ αἱ ἀρχαὶ αἱ διαχειριζόμεναι τὰ τῆς νεοσυλλεξίας εἶναι ὁ στρα-

τιωτικὸς διοικητὴς τῆς ταξιαρχίας καὶ ἐν συμβούλιον συγκροτούμενον ὑπὸ τῶν κυριωτέρων διοικητικῶν ἀρχῶν τῆς τοπικῆς περιφερείας ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*Νομοτικὴ ἐπιτροπὴ τῆς νεοσυλλεξίας ἐν τῇ τοπικῇ περιφερείᾳ τῆς Ν...* ταξιαρχίας τοῦ πεζικοῦ» (Commission de Recrutement de Département dans la Circonscription de la N... Brigade d'Infanterie).

Εἰς τοὺς κύκλους ἢ τὰς πόλεις τὰς ἀποτελοῦσας ἴδιον κύκλον αἱ ἀρχαὶ αἱ διαχειριζόμεναι τὰ τῆς νεοσυλλεξίας εἶναι ὁ διοικητὴς τῆς ἐν τῷ κύκλῳ λάνδβερ καὶ ὁ ἐπαρχιακὸς σύμβουλος ἢ ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας ἐν σώματι ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*Ἐπιτροπὴ τῆς νεοσυλλεξίας τοῦ κύκλου διὰ τὸν κύκλον Ν... ἢ διὰ τὴν πόλιν Ν...*» (Commission de recrutement de cercle pour le cercle de N... ou pour la ville de N...).

Ἐνιαχοῦ τὰ μέλη τὰ πολιτικὰ ἀντικαθιστῶνται δι' ἄλλων.

Εἰς ἐκάστην τοπικὴν περιφέρειαν ἀνωτέρας ἐκτάσεως ὑπάρχει ἐπιτροπὴ καλουμένη «*Ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ τῶν ἐθελοντῶν μονοετοῦς ὑπηρεσίας*» (Commission d'examen pour les volontaires d'un an).

Αἱ ἐπιτροπαὶ αὗται ἀποφασίζουσι, κατόπιν ἐξετάσεως, ἂν πρέπει νὰ χορηγηθῇ ἄδεια πρὸς μονοετὴ ὑπηρεσίαν.

Αἱ ἐπιτροπαὶ τῆς νεοσυλλεξίας τῶν κύκλων προπαρασκευάζουσι τὴν ἐργασίαν διὰ τὰς νομοτικὰς ἐπιτροπὰς τῆς νεοσυλλεξίας καὶ ὑπόκεινται εἰς αὐτάς. Ὅφείλουσι νὰ ταῖς ὑποβάλλωσι τὰς ἀμφιβόλους περιστατάσεις καὶ νὰ συμμορφῶνται πρὸς τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν.

Αἱ νομοτικαὶ τῆς νεοσυλλεξίας ἐπιτροπαὶ, ὡς καὶ αἱ ἐξεταστικαὶ τῶν διὰ μονοετὴ ὑπηρεσίαν ἐθελοντῶν, ὑπόκεινται ἐπίσης ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀρχῶν τῆς στρατολογίας τῆς

3ης προσφυγής (sous la direction des autorités de contingent de la 3me instance.

§ 10.

Ἐκαστον ἔτος ἡ στρατολογία, ὀρισθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας, ὡς ἀρχηγοῦ τῆς αὐτοκρατορίας, κανονίζεται, κατὰ τὰς ἀνάγκας τῶν διαφόρων ὄπλων, ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἀρχηγῶν, κατὰ δὲ τὰς ἀνάγκας τοῦ τάγματος τῶν Κυνηγῶν τῆς φρουρᾶς, ὑπὸ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν Κυνηγῶν καὶ τῶν Σκοπευτῶν (ἀκροβολιστῶν). Αἱ καταστάσεις αὗται στέλλονται (διὰ μὲν τὸ κύριον πρῶσικόν κράτος ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων, διὰ δὲ τὰ λοιπὰ ὑπὸ τῶν σχετικῶν ὑπουργῶν τοῦ πολέμου) τὴν 15 ἀπριλίου ἐκάστου ἔτους εἰς τὸν ὑπουργὸν τοῦ πολέμου τῆς Πρωσίας, ὅστις γνωστοποιεῖ εἰς τὸ δημοσπονδικὸν Κομητάτον (Comité Fédéral) τὸν ἀριθμὸν τῆς ἑτησίας στρατολογίας διὰ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης.

§ 11.

Οἱ κατ' ἔτος στρατολογούμενοι διὰ τὸν μόνιμον στρατὸν χορηγοῦνται ὑπὸ τῶν διαφόρων κρατῶν καὶ τῶν περιφερειῶν τῆς νεοσυλλεξίας ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων.

Τὰ συντάγματα τῆς γραμμῆς λαμβάνουσι συνήθως τοὺς ἑτησίως ἀναγκαιοῦντας αὐτοῖς ἄνδρας ἀπὸ τῶν περιφερειῶν τῶν συνταγμάτων τῆς λάνδερ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος· τὰ συντάγματα τῶν τουφεκιστῶν, τὰ τάγματα τῶν κυνηγῶν, ἀφ' ὧν τῶν περιφερειῶν τοῦ μεγάλου στρατιωτικοῦ σώματος, οὗ τινος ἀποτελοῦσι μέρος.

Οἱ νεοσύλλεκτοι, ὡς αἱ περιφέρειαι τάγματος τῆς ἐφεδρείας τῆς λάνδερ ὀφείλουσι νὰ προσφέρωσι εἰς τὸ πεζικόν, λαμβάνονται πρὸς πλήρωσιν τῆς πρεπούσης δυνάμεως τοῦ μεγά-

λου στρατιωτικοῦ σώματος τῆς περιφέρειας αὐτῶν, ὅτε δὲν εἰσὶν ἐπίσης δι' ἕτερον μέγα στρατιωτικὸν σῶμα.

Ἡ ἑτησία στρατολογία διὰ τὴν φρουρὰν ἐνεργεῖται ἐν ὅλῃ τῇ ἐπικρατείᾳ.

Τὸ τάγμα τῶν κυνηγῶν τῆς φρουρᾶς δὲν πρέπει νὰ λαμβάνη νεοσύλλεκτους, ὅσον τὸ δυνατόν, εἰμὴ μεταξὺ κυνηγῶν ἐντελῶς ἐξησκημένων.

§ 12.

Τὸ δημοσπονδικὸν κομητάτον ἀποφασίζει περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νεοσύλλεκτων διὰ τὰ διάφορα κράτη καὶ τὰ διάφορα σώματα, γνωστοποιεῖ τὴν διανομὴν ταύτην πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς τῶν στρατιωτ. καὶ ἐσωτερ. τῆς Πρωσίας καὶ τοὺς ὑπουργοὺς τῶν στρατιωτικῶν τῆς Σαξωνίας καὶ τῶν λοιπῶν ἐπικρατειῶν.

Οἱ σχετικοὶ ὑπουργοὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐνεργοῦσι, συνεπείᾳ τῆς γενικῆς ταύτης διανομῆς, διανομὴν ἐτέραν ἀναφορικῶς πρὸς τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ σώματα.

Τὰ στρατηγεῖα τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν σωμάτων ἐνεργοῦσι, συνεργείᾳ τῶν μεγάλων διοικητικῶν ἀρχῶν, τὴν διανομὴν τῶν ἀνδρῶν, ὡς αἱ διάφοροι τοπικαὶ περιφέρειαι ὀφείλουσι νὰ παράσχωσι διὰ τὰ στρατεύματα τοῦ σχετικοῦ μεγάλου στρατιωτικοῦ σώματος. Ὁ στρατηγὸς διοικητὴς ἐνεργεῖ τότε τὴν διανομὴν μεταξὺ τῶν διαφόρων περιφερειῶν τῶν ταξιαρχικῶν τοῦ πεζικοῦ, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ μέγα αὐτοῦ στρατιωτικὸν σῶμα.

Αἱ διανομαὶ αὗται γνωστοποιοῦνται ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς 3ης προσφυγῆς εἰς τὰς νομοτικὰς ἐπιτροπὰς τῆς νεοσυλλεξίας. Αἱ τελευταῖαι ἐνεργοῦσι πάραυτα ὑποδιαίρεσιν, ἐν ἧ ἀναφέρεται ἀκριβῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν νεοσύλλεκτων, οἵτινες θέλουσι ληφθῆ εἰς ἐκάστην τῶν τῆς ἀπογραφῆς περιφερειῶν. (ἀκολουθεῖ)

ΣΠΟΥΔΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ

ΤΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ (*)

ὑπὸ E. Poicot, λοχαγ. ὑπασιπιστοῦ τοῦ 118ου συντάγματος
τοῦ πεζικοῦ, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ

ὑπὸ N. ΠΟΥΡΝΑΡΑ,

ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ.

*Οἱ Γερμανοὶ ἀποφεύγουσι τὰς κατὰ μέτωπον
προσβολὰς.*

Οἱ ἡμέτεροι ἔχθροὶ ἐφάνησαν ὡς παραδεχόμενοι κατ' ἀρχὴν, ὅτι ἐν ταῖς προσβολαῖς ἕνεκα τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν πυρῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ κυριεύσῃ τις θέσιν τινὰ, ὅσον ἀσθενῶς καὶ ἂν ὑπερασπίζεται αὕτη, ἄλλως ἢ διὰ τῆς κατὰ τῶν κεράτων προσβολῆς. Οὕτω δὲ πάντοτε προσεπάθησαν νὰ ὑπερκεράσωσιν ἡμᾶς· καὶ ὁσάκις ἡ ἀριθμητικὴ αὐτῶν ὑπεροχὴ τοῖς τὸ ἐπέτρεπεν, ὑπερεκέρων ἡμᾶς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κεράτων, ὅπως ἐκτελέσωσιν οὕτω συγκεντρικὴν τινὰ προσβολήν.

Ἡ πείρα δικαιολογεῖ τὴν ἀποφυγὴν τῶν κατὰ μέτωπον προσβολῶν, μάλιστα δ' ἐπὶ ἀνοικτοῦ ἐδάφους.

Οὐδεμίαν ἐκ τῶν τοιοῦτου εἶδους ἐφόδων τῶν Γερμανῶν κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ῥήνου ἐπέτυχεν, ὁσάκις δὲν εἶχε παρασκευασθῆ διὰ περικυκλωτικῆς κινήσεως, ἥτις πάντοτε ἐπέφερε τὸ ζητούμενον ἀποτέλεσμα. Ἡ πορεία τῆς Πρωσικῆς φρουρᾶς πρὸς τὸ Σαιν-Πριβὰ εἶναι τὸ κάλλιστον παράδειγμα. Τὴν 18^{ην} αὐγούστου πρὸς τὴν 5^{ην} ἑσπερινὴν ὥραν τὸ χωρίον Σαιν-Πριβὰ καταπυροβοληθὲν ὑφ' ὄλου τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ πρίγγηπος Χοενλόε, ἐφαίνετο ὡς μὴ δυνάμενον πλέον νὰ παρουσιάσῃ ἰσχυρὰν ἀντίστασιν. Οὕτω φαίνεται

(*) Συνέχεια· ἰδὲ τὸ προηγούμενον φυλλάδιον.

ὅτι ἔκρινεν ὁ Δούξ τῆς Βυρτεμβέργης καὶ ἀπέστειλε τὴν φρουρὰν πρὸς ἔφοδον.

Ἡ χωρίζουσα ταύτην ἀπὸ τοῦ χωρίου ἀπόστασις ἦτο ἐντελῶς ἀνοικτὴ καὶ ἐστερημένη προκαλυμμάτων· ἐπὶ πλέον δὲ αἱ τῶν λόγων φάλαγγες ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ βαδίζωσιν ὄπισθεν ἀλλήλων ἕνεκα τοῦ στενοῦ μετώπου τῆς προσβολῆς, ὥστε ὁ τοῦ στρατεύματος σχηματισμὸς ἦτο μᾶλλον φάλαγγες ταγμάτων ἢ τοιοῦτων λόγων. Μολοντί ἐν τῷ χωρίῳ δὲν ἀπέμειναν ἢ ἀσύντακτά τινὰ τάγματα γαλλικὰ, τὸ πῦρ των ὑπῆρξε τοσοῦτον φοινκόν, ὥστε ἐν διαστήματι δέκα μόνον λεπτῶν ἐξακισχίλιοι ἄνδρες ἐτέθησαν ἐκτὸς μάχης, τὸ δὲ λοιπὸν ἔφυγε, καὶ μόνον τὴν ἐσπέραν ἢ πρωσικὴ φρουρὰ ἠδυνήθη νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ χωρίον, ὁπόταν οἱ Σάξωνες εἶχον συμπληρώσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ἡμῶν περικυκλωτικὴν κίνησιν αὐτῶν, καὶ ἠνάγκαζον τὸ 6^{ον} γαλλικὸν σῶμα καὶ τὸ χωρίον νὰ παραδοθῶσιν.

*Σύγκρισις τῆς τακτικῆς τῶν Γάλλων καὶ τῆς
τῶν Γερμανῶν.*

Ἐὰν συγκρίνῃ τις τὴν τακτικὴν τῶν Γάλλων καὶ τὴν τῶν Γερμανῶν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870—71, θέλει βεβαίως μιμηθῆ τὴν τῶν τελευταίων.

Ἐν γένει οἱ Γάλλοι συνεσώρευον ὑπὲρ τὸ δέον τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις, ὅπερ δὲν ἐπέτρεπεν αὐτοῖς νὰ ἐνεργήσωσι κατὰ τῶν κεράτων προσβολὰς, ὁπόταν μάλιστα ἐν τισὶ περιστάσεσιν ὄφειλον νὰ πράξωσιν οὕτως, ὅπως τὴν 16ην αὐγούστου. Ὁ κακὸς οὗτος σχηματισμὸς συνεπέφερε μεγάλας καὶ ἀνωφελεῖς ἀπωλείας τῶν συνταγμάτων τῆς δευτέρας γραμμῆς.

Οἱ Γερμανοὶ ἀπ' ἐναντίας ἔδιδον μεγάλην ἔκτασιν εἰς τὰ μέτωπα τῶν γραμμῶν τούτων, ὅπερ δύναται τις νὰ πράξῃ ἀκινδύνως μετὰ τῶν νέων ὅπλων, ἅτινα μακρὰν καὶ ταχέως βάλ-

λουσιν. Ἡ διάθεσις αὕτη ἐπέτρεπεν αὐτοῖς τὴν ὑπερκέρασιν ὅτε μὲν τῆς μιᾶς, ὅτε δὲ ἀμφοτέρων τῶν πτερυγῶν ἡμῶν, καὶ μάλιστα τὴν καθ' ὁλοκληρίαν περίπτυσίν των.

Καθόσον ἤδη ἀφορᾷ τὴν στοιχειώδη τακτικὴν, παρατηροῦμεν ὅτι οἱ μὲν Γάλλοι μετεχειρίζοντο μακράς καὶ συνεχεῖς γραμμὰς ἀκροβολιστῶν, δι' ὧν ὑπερκέρασις εἶναι ἀδύνατος καὶ ἐν αἷς ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀρχηγοῦ ἐκμηδενίζεται, ὅπισθεν δ' αὐτῶν καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τούτων ὁλόκληρα συνεχῶς ἀνεπτυσμένα ἢ ἐν φάλαγγι τάγματα.

Οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν ἐνήργουν ἄλλως· συνεκέντρουν τοὺς ἀκροβολιστὰς αὐτῶν κατὰ τμήματα ὅπισθεν προκαλυμμάτων, ἐσχημάτιζον τὰ κλιμάκια αὐτῶν ἐν σχήματι ψαλίδος, ὥστε ἀμέσως νὰ δύνανται νὰ ἐνεργήσωσιν ὑπερκέρασιν, ἀνέπτυσσον αὐτὰ ὅπως προχωρήσωσιν ἀπὸ προκαλύμματος εἰς προκαλύμμα καὶ ὠφελούμενοι ἐκ τῆς πείρας τῶν προγενεστέρων μαχῶν ἀντικαθίστων διαδοχικῶς ἐν τῇ προχωροῦσῃ δευτέρα γραμμῇ τὰς φάλαγγας ἡμιτάγματος διὰ τῶν φαλάγγων λόχου, καὶ ταῦτα πάλιν διὰ τῶν μεμονωμένων οὐλαμῶν, ἐνεργούντων ὡς δευτέρα τις γραμμὴ καὶ τεταγμένων ὡς οἱ ἀκροβολισταί.

Τινὲς τῶν ἡμετέρων στρατηγῶν ἐπειράθησαν διαρκοῦντος ἔτι τοῦ πολέμου νὰ εἰσαγάγωσι τακτικοὺς σχηματισμοὺς καταλλήλους πρὸς τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα τῶν νέων ὅπλων. Οὕτω δ' ὁ στρατηγὸς Δελιννῆ εἰς Λαδοносάμπ ἐσχημάτισε τὴν μεραρχίαν αὐτοῦ ὡς ἐξῆς καὶ ἔσχεν ἀπωλείας πολὺ ὀλιγωτέρας.

1ον Γραμμὴ ἀκροβολιστῶν.

2ον 600 μέτρα ὅπισθεν γραμμὴ ἀφισταμένων ἀλλήλων οὐλαμῶν.

3ον 600 μέτρα ὅπισθεν ταύτης ἑτέρα γραμμὴ ὁμοίως τεταγμένων οὐλαμῶν.

4ον 600 μέτρα περίπου ὅπισθεν ταύτης αἱ ἐφεδρεῖαι συσσωματωμένα.

Εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Λείγερως ἀνέπτυσαν ἐν γένει δύο γραμμὰς ἀκροβολιστῶν, ὅπισθεν δὲ τούτων ἑτέρας δύο ἄπασαι δ' αὐταὶ ἀρίτταντο ἀλλήλων 600 μέτρα.

Οἰαδήποτε ὅμως καὶ ἂν ἦ ἡ σπουδαιότης τῶν τοιούτων μερικῶν μεταβολῶν, αἵτινες ὑπὸ τινῶν τῶν ἡμετέρων στρατηγῶν ἐπηνέχθησαν ἐπὶ τῶν τακτικῶν σχηματισμῶν, δύναται τις εἰπεῖν ὅτι κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον οἱ Γάλλοι ἠγνόουν νὰ μεταβάλλωσι ριζικῶς ἢ κατὰ τινὰ τρόπον τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν τάξιν τοῦ μάχεσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3ον.

Ἐλιγμοὶ καὶ πειράματα ῥίμματος, γενόμενα μετὰ τὸν πόλεμον πρὸς ἐξεύρεσιν καταλλήλων τακτικῶν σχηματισμῶν.

Νέα Γερμανικὴ σχολή.

Μετὰ τὴν εἰρήνην ἠδυνήθημεν εἰκότως νὰ ἐξετάσωμεν τὰ αἷτια τῶν ἡμετέρων καταστροφῶν, ὑπολείπεται δ' εἰσέτι ἡμῖν νὰ ὀρίσωμεν τοὺς κανόνας τῆς τακτικῆς, οἵτινες θὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὸ γαλλικὸν πεζικὸν ἐν ἀμύνη καὶ ἐν ἐπιθέσει.

Ἐν Γερμανίᾳ ἔπραξαν ἤδη πολλὰ ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην. Ἡ σχηματισθεῖσα σχολή, καίτοι πολεμηθεῖσα, κατῶρθωσεν ἐπὶ τέλος νὰ καταστήσῃ παραδεκτὰς τὰς ἰδέας αὐτῆς, εὐρεθείσας συμφώνους πρὸς τὴν λογικὴν καὶ τὴν ἐκ τοῦ πολέμου πείραν. Ἡ σχολὴ αὕτη παραδέχεται τὴν ἀρχὴν «αἱ ἐν εἰρήνῃ ἀσκήσεις δέον νὰ ᾧσι κατὰ τὸ δυνατόν ἢ πιστοτέρα ἀπομίμησις τῶν ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ κινήσεων.»

Ἐν πάσῃ μάχῃ παρατηρεῖται ὅτι τὰ ὑποστηρίγματα, τὰ

τμήματα τῆς πρώτης γραμμῆς, ἔτι δὲ καὶ τὰ τῆς δευτέρας, φέρονται διαδοχικῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν ἀκροβολιστῶν, καὶ οὕτω πρὸς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας τῆς μάχης τὰ διάφορα σώματα εὐρίσκονται σχεδὸν πάντοτε ἐπὶ μιᾶς γραμμῆς συγκεχυμένα. Τὴν ἀταξίαν ταύτην τοῦ πολέμου ἐξήτησεν ἡ νέα γερμανικὴ σχολὴ νὰ τακτοποιήσῃ.

Ἡ τοιαύτη μέθοδος διδασκαλίας εὐρίσκει εἰσέτι πολλὰ ἐμπόδια. Τινὲς λέγουσιν ὅτι τὴν ἀταξίαν ταύτην πρέπει παντὶ σθένει ν' ἀποφύγωμεν, καὶ ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ αὐτῆς ἐν ταῖς ἀσκήσεσι δὲν εἶναι τὸ πρὸς ἐλάττωσιν αὐτῆς πρόσφορον μέσον. Ἴσως οὕτοι εἶχον δίκαιον, ἐὰν εὕρισκον τακτικούς σχηματισμούς, δι' ὧν οἱ ἄνδρες οὐ μόνον ὀλιγώτερον ἐξετίθεντο εἰς τὰ πυρὰ, ἀλλ' ἦσαν καὶ πρόσφορότεροι εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν. Ἰδοὺ πρόβλημα, οὗτινος πολλὰς μὲν ἐπρότεινον λύσεις, ἀλλ' ἐξ ὧν οὐδεμία ἦτο τελεία. Μέχρι σήμερον ἠδυνήθησαν νὰ ἐλαττώσωσι τὰς ἐκ τῶν πυρῶν ἀπωλείας μόνον διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς συνεχείας τῶν γραμμῶν· δόσεις δ' ἠθέλησαν νὰ κρατήσωσι συμπαγεῖς τοὺς συμπλακέντας, τὰ φονικά τῶν πυρῶν ἀποτελέσματα ἐπέφερον τὴν ἀταξίαν, τὴν ἀταξίαν, τὴν ὁποίαν ἀπέφευγον, καὶ ἣτις ἦτο τοσοῦτω πλέον ἐπικίνδυνος, ὅσω ὀλιγώτερον περὶ αὐτῆς εἶχον προβλέψει. Ὁ τελευταῖος πόλεμος ἀπέδειξεν ὅτι ἡ φάλαγξ τῆς προσβολῆς παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτεῖ, μολονότι τὰ πλεονεκτήματα αὐτῆς θέλουσιν ἀναγνώριζεσθαι πάντοτε.

Ἡ χρῆσις ἀμυντηρίων ὄπλων εἶναι κακὴ τοῦ προβλήματος λύσις.

Πρὸς παράτασιν τῆς χρήσεως τῶν φαλάγγων καὶ μετὰ τὰ ταχυόπλα ὄπλα ἐδοκίμασαν νὰ μεταχειρισθῶσι πολλὰ ὄπλα μέσα πρὸς φύλαξιν τῶν ἐπὶ κεφαλῆς οὐλαμῶν, πλὴν πάντα

ταῦτα ἀπεδείχθησαν ἑλλειπῆ καὶ ἥκιστα πρακτικὰ διὰ τὸν πόλεμον. Πρὸ τινῶν ἐτῶν στρατιωτικὸς τις συγγραφεὺς προέτεινε τὴν χρῆσιν ἀσπίδων ὕψους τοῦλάχισον ἴσου πρὸς τὸ τῶν ἀνδρῶν, αἰτινες φερόμεναι ὑπὸ ἰσχυρῶν ἀνδρῶν πρὸ τοῦ πρώτου κλιμακίου θὰ ἐπροφύλαττον τὰ ἐπόμενα. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ προτέρηματος τοῦ ἀφόδως προχωρεῖν ὁ συγγραφεὺς τῆς τοιαύτης προτάσεως φαίνεται παραδεχόμενος καὶ ἕτερον, τὴν εὐκολωτέραν ἐκλογὴν τοῦ σημείου προσβολῆς. Τῷ ὄντι δὲ ἡ χρῆσις τοιαύτης ἀσπίδος κατὰ τῶν πυρῶν τοῦ πεζικοῦ μίαν καὶ μόνην συνθήκην ἀπῆται, τὴν ἐκλογὴν σημείου προσβολῆς, ὅπερ νὰ μὴ προστατεύηται ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ.

Ἐπρότεινον ἐπίσης ἀσπιδοσάκους καὶ ἄρματα κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Πολωνοῦ Μιεροσλάβσκη, ἅτινα οἱ Πρωσσοὶ ἐδοκίμασαν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀμαξοφραγμοὶ, πλὴν ταῦτα πάντα φρονῶ ὅτι πρέπει κατ' ἀρχὴν ν' ἀπορρίθῳσι (').

Χρῆσις τῆς ἀραιᾶς τάξεως.

Ὁ καλλίτερος σχηματισμὸς, ὅστις ἄνευ τῆς χρήσεως ἀμυντηρίων ὄπλων ἐλαττώνει τ' ἀποτελέσματα τῶν πυρῶν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἀποτελεσματικὴν χρῆσιν τῶν πυρῶν τῶν μαχομένων, εἶναι ἡ ἀραιὰ τάξις. Ὁ ἀκροβολιστὴς, ἕνεκα τῆς εὐκινήσιας αὐτοῦ, τῆς μικρᾶς ἐπιφανείας, ἣν παρουσιάζει εἰς τὸν ἐχθρὸν, καὶ εὐκολίας τοῦ κρύπτεσθαι ὅπισθεν παντὸς προκαλύμματος καὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ ῥίμματος αὐτοῦ, βλέπτει

(1) Ἡ χρῆσις Ἰνδικῶν ἀσπίδων θὰ εἶναι καλὴ διὰ τοὺς κατὰ τὰς πολιορκίας ἐργαζομένους.—Ἐν γένει ὅμως ἡ χρῆσις τοιοῦτου ὀλικοῦ ἐπιφέρει πολλάκις καταστροφὰς, οἷα ἡ ἐν Κουστόζην, ὅπου δύο μερᾶς χιλίαι Ἰταλικαί, ἐμποδισθεῖσαι ἐκ τῶν ἀποσκευῶν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ἔνθα βεβαίως αὐταὶ ἤβελον ἀλλάξαι τὴν τύχην τῆς μάχης.

πλειότερον ἢ ὅσον βλάπτεται· ἐπειδὴ ὅμως ὁλόκληρος στρατὸς δὲν δύναται νὰ ταχθῆ ἀκροβολιστικῶς, πρέπει νὰ ζητήσωμεν τοὺς καλλιτέρους σχηματισμοὺς, οἵτινες, ἐνῶ μὲν ἀφ' ἑνὸς δὲν θὰ στεροῦνται ἐνότητός τινος, ἀφ' ἑτέρου θὰ ὦσιν οἱ καταλληλότεροι εἰς ομάδας, κεκλημένας ὅπως διαδοχικῶς λάβωσι μέρος εἰς τὴν πάλην.

Πρὸ πολλοῦ χρόνου αἱ ἰσχυραὶ φάλαγγες ἀπηγορεύθησαν, μετεχειρίζοντο δ' αὐτὰς μόνον κατὰ τὰς πορείας καὶ τὰς συναθροίσεις τῶν στρατῶν μακρὰν τοῦ πυρός τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ στρατάρχης Βυζῶ ἤθελεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης μόνον τὰς ἐλαφρὰς φάλαγγας, καὶ ἔλεγεν ὅτι τὸ βάθος τῆς φάλαγγος οὐδὲν προσθέτει εἰς τὴν ἰσχὺν τοῦ πρώτου τάγματος, ὅπερ τὴν σχηματίζει, ἐνῶ ἐλαττοῖ τὴν ἰσχὺν τῆς μάξης.

Ἡ πείρα τοῦ τελευταίου πολέμου ἀπέδειξεν, ὅτι αἱ καθ' ἡμίταγμα φάλαγγες τῶν Πρώσων καὶ αἱ κατὰ τάγμα τοιαῦται τῶν Γάλλων εἶναι καθ' ἑαυτὰς ἀρκούντως ἰσχυραὶ, δὲν διστέιλεν ὅμως καὶ ποῖοι ἐκ τῶν τεθέντων εἰς χρῆσιν σχηματισμῶν συμφέρει πλειότερον ν' ἀντικαταστήσωσι τὴν φάλαγγα.

Σύγκρισις τῶν ἐκ τῶν διαφόρων σχηματισμῶν σώματός τινος ἐπερχομένων εἰς τοῦτο ἀπωλειῶν.

Εἶναι ἐπάναγκες νὰ παρατηρήσωμεν ἐν εἰρήνῃ, ὁποῖα ἡ σχέσις, ἣτις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀπωλειῶν σώματός τινος καὶ τοῦ σχηματισμοῦ καθ' ὃν τοῦτο εὐρίσκετο. Τοιαῦτα πειράματα ἐνηργήθησαν ἤδη μετὰ μεγάλης φροντίδος καὶ προήγαγον τὰς ἀκολουθούσας ἀρχάς.

1^{ον} Καὶ εἰς τὰς μεγίστας ἔτι ἀποστάσεις ὁ βάλλον ἐπιτυγχάνει πλειότερον ἄνδρα τινὰ ἐν συνεπτυγμένῳ λόχῳ ἢ τὸν αὐτὸν ἄνδρα ἐν ἀνεπτυγμένῳ τάγματι.

2^{ον} Ὁ κατὰ φάλαγγα σχηματισμὸς εἶναι ἐλαττωματι-

κὸς πρὸ τοῦ πεζικοῦ ἐπίσης, ὡς καὶ πρὸ τοῦ πυροβολικοῦ. Ἡ τῆς κεφαλῆς ὑποδιαίρεσις ἐπιφέρει τὸσας ἀπωλείας, ὅσας ἂν τὸ τάγμα ἦτο ἀνεπτυγμένον. Τὰ βλήματα ἅτινα δὲν συναντῶσι τὴν ὑποδιαίρεσιν τῆς κεφαλῆς, πίπτουσιν, εἰς μεγάλας μάλιστα ἀποστάσεις, ἐπὶ τῶν ἀκολουθῶν ὑποδιαίρεσεων.

Ἡ σπουδὴ τοῦ τυφεκίου προτύπου 1866 δεικνύει τῷ ὄντι, ὅτι εἰς ἀπόστασιν 800 μ. βλήματι, ὅπερ διαβαίνει 1,50 ἄνωθεν τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς οὐλαμοῦ, συναντᾷ καὶ πληγώνει τὸν 30 βήματα ὀπισθεν τούτου ἰστάμενον, ἥτοι τὸν τῆς οὐρᾶς οὐλαμὸν πυκνῆς κατ' οὐλαμοὺς φάλαγγος. Εἰς τὰς μικροτέρας ἀποστάσεις καὶ ἔνεκα τῆς μικρᾶς καμπυλότητος τῆς τροχιᾶς ὁ κατὰ φάλαγγα σχηματισμὸς φαίνεται ὀλιγώτερον ἐλαττωματικὸς, διότι βλήματι, ὅπερ διαβαίνει ἄνωθεν τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φάλαγγος οὐλαμοῦ, ἤθελε διαβῆ ἄνωθεν καὶ τοῦ τῆς οὐρᾶς, αἱ δοκιμαὶ ὅμως δεικνύουσιν ὅτι ἡ φάλαγγξ ὑφίσταται πλειοτέρας τοῦ ἀνεπτυγμένου τάγματος ἀπωλείας εἰς τε τὰς μικρὰς καὶ τὰς μεγάλας ἀποστάσεις.

3^{ον} Πέραν τῶν 300 μ. ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ τυφεκίου Δραίξε, παλαιὸν πρωσσικόν, καὶ πέραν τῶν 400 ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ Γαλλικοῦ ἢ τοῦ νέου Πρωσσικοῦ προτύπου 1871 σῶμά τι βαδίζον διὰ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ δὲν ὑφίσταται πλειοτέρας ἀπωλείας τῶν ὅσων ἐὰν ἐβάδιζεν ἐν ἀνεπτυγμένῃ τάξει· διότι τὸ ἄτοπον τοῦ μεγάλου βήθους αὐτοῦ καταστρέφεται διὰ τοῦ μικροῦ πλάτους τοῦ μετώπου του.

Ἐνθεν τῶν ἀποστάσεων τούτων οἱ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς σχηματισμοὶ πλεονεκτοῦσιν ἔνεκα τῆς εὐθύτητος τῆς τροχιᾶς.

Ἐν συνόψει ὁ ἐπικινδυνωδέστερος σχηματισμὸς σώματός τινος οὐ μόνον ἐνώπιον πυροβολικοῦ, ἀλλὰ καὶ πεζικοῦ ἔτι, εἶναι ὁ κατὰ φάλαγγα. Ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν πυρῶν τοῦ πεζικοῦ ἢ ἀνεπτυγμένη τάξις καὶ ἡ διὰ τῆς πλευρᾶς πορεία εἶ-

ναι προτιμότερας χρήσεως, μάλιστα δ' η τελευταία εις μικράς αποστάσεις. Συνεπώς προς τὰς παρατηρήσεις ταύτας η δια τῆς πλευρᾶς καὶ διὰ μικρῶν τμημάτων πορεία συμφέρει πλείοτερον εἰς τὰ ἐν συνεπτυγμένη τάξει καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀκροβολιστῶν αὐτοῦ βαδίζον σῶμα. Ἄμα ὅμως τοῦτο σταθῆ, πρέπει νὰ σχηματισθῆ ἐπὶ μιᾶς γραμμῆς, ὅπως οὐ μόνον πρῶτον τὰ πυρὰ αὐτοῦ μεταχειρισθῆ, ἀλλὰ καὶ καλυφθῆ κατακλινόμενον.

Ἐλιγμοὶ ὑπομεραρχίας ἐκτελεσθέντες ἐν

Πρωσσία τῷ 1872.

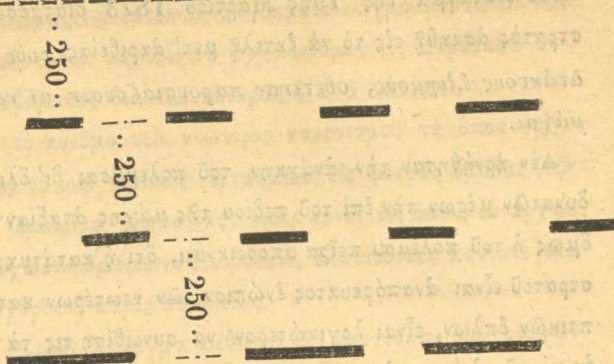
Ἐν ἔτει 1872 οἱ ὀπαδοὶ τῶν νέων τακτικῶν σχηματισμῶν, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν λοχαγὸν Βογυσλάβσκη, τοσοῦτω ἐπηρέασαν τὴν στρατιωτικὴν γνώμην τῆς Γερμανίας, ὥστε δι' ἐπισήμου διαταγῆς ἐδοκιμάσθησαν νέοι ἐλιγμοὶ στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς νέας σχολῆς. Κατὰ δὲ τὰς πληροφορίας τοῦ ἐν Πρωσσία ἀκολουθοῦ ἡμῶν, τοιαῦται ἐπεκράτησαν αἱ διατάξεις. Ὑπομεραρχία ἐν συνεπτυγμένη τάξει εὐρισκομένη μεταβαίνει εἰς τὴν ἐπὶ μάχην τάξιν ὡς ἑξῆς:

1ον 4 λόχοι τοῦ πρώτου συντάγματος σχηματίζουν ἐν ἄλλωσον ἀκροβολιστῶν, καλύπτουσαν ἅπαν τὸ μέτωπον παρατεταγμένης ὑπομεραρχίας.

2ον 250 βήματα ὀπισθεν τέσσαρες ἄλλοι λόχοι τοῦ αὐτοῦ συντάγματος σχηματίζονται μὲν ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ἐφ' ὅσον βαδίζουσιν ἐπὶ μάχην, ἀραιοῦνται δὲ καὶ κατακλίνονται, ὅπου ταν ἴστανται.

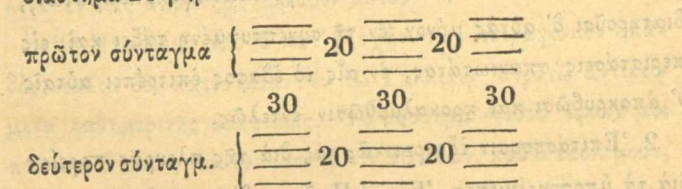
3ον 250 βήματα ὀπισθεν τούτων οἱ ἐπίλοιποι τέσσαρες τοῦ ἰδίου συντάγματος λόχοι τάσσονται ὁμοίως.

4ον Τὸ δεύτερον σύνταγμα ἀκολουθεῖ ἐν ἀνεπτυγμένη τάξει.

Διαρκούσης τῆς συμβολῆς, ἡ δευτέρα καὶ τρίτη γραμμὴ προβαίνουνσι διαδοχικῶς πρὸς ὑποστήριξιν τῆς πρώτης, ἐνῶ αὕτη προχωρεῖ οὕτως ἐνισχυομένη καὶ κατὰ μικρὸν πλησιάζει τὴν προσβαλλομένην θέσιν, ἣν δύναται ν' ἁλώσῃ δι' ἰσχυρᾶς τινος προσβολῆς. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἅπαν τὸ πρῶτον σύνταγμα ἐπὶ μιᾶς τεταγμένης γραμμῆς ῥίπτεται ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ κράζον τὸ Οὐρρά, ἐνῶ τὸ δεύτερον προβαίνει, ὅπως τὸ διπλασιάσῃ.

Ἐν τῇ συνεπτυγμένη τάξει τὰ συντάγματα τῆς ὑπομεραρχίας τοποθετοῦνται ὀπισθεν ἀλλήλων ἐν ἀποστάσει 30 βημάτων, ἕκαστον δὲ σύνταγμα εἰς φάλαγγα κατὰ τάγματα, μὲ διάστημα 20 βημάτων.

Διάταγμα τῆς 19ης Μαρτίου κατανίζον τὴν ἀραιὰν τάξιν.

Μόλονότι σφοδρῶς ἐπετέθησαν κατὰ τῆς ἀραιᾶς τάξεως ἐν Γερμανίᾳ, αἱ ἰδέαι τῆς νέας σχολῆς τοσοῦτον ἐπέδρασαν.

ὥστε διάταγμα τῆς 19ης Μαρτίου 1873 διατάσσει ἵνα ὁ στρατὸς ἀσκηθῆ εἰς τὸ νὰ ἐκτελῆ μετ' ἀκριβείας τοὺς ὀλιγον ἀτάκτους ἐλιγμούς, οὐς τινας παρουσιάζουσιν αἱ νεώτεραι μάχαι.

Δὲν ἠρνήθησαν τὴν ἀνάγκην τοῦ πολεμῆσαι δι' ὄλων τῶν δυνατῶν μέσων τὴν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀταξίαν ἐπειδὴ ὅμως ἡ τοῦ πολέμου πείρα ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ κατάτμησις τοῦ στρατοῦ εἶναι ἀναπόφευκτος ἐνώπιον τῶν νεωτέρων καταστρεπτικῶν ὄπλων, εἶναι λογικώτερον νὰ συνειθίσῃ τις τὰ πλήθη ἐν καιρῷ εἰρήνης εἰς τοῦτο, ἢ νὰ θελήσῃ ν' ἀντενεργήσῃ εἰς αὐτό· ὁπᾶσοί τῆς ἀραιᾶς τάξεως θέλουσιν ἐπιτύχει καλλιὸν κατὰ τὰς μάχας, θέλουσι συλλέξει εὐκολώτερον μετὰ τὴν μάχην τοὺς ἀνδρας αὐτῶν, τοὺς ὁποίους ἤθελον ἐκγυμνάσει πρὶν εἰς τοὺς ἀληθεῖς ἐλιγμούς τοῦ πολέμου, ἐνῶ οἱ ἐπὶ τὴν εὐστάθειαν τοῦ στρατοῦ αὐτῶν ἐμπιστευόμενοι δὲν θὰ δυνησῶσι νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἀταξίαν καὶ θὰ ἴδωσι τὴν ἀποσύνθεσιν καὶ τὴν πρώτην σπουδαίαν τοῦ ἐχθροῦ ἐπιθέσιν.

Ἰδοὺ τινες ἐκ τῶν νέων διατάξεων, τὰς ὁποίας εἰσήγαγον διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 19ης Μαρτίου εἰς τοὺς πρωσικοὺς ἐλιγμούς.

1. Ἀκυροῦσι τὴν χρῆσιν τῶν φαλάγγων τάγματος εἰς ἀνοικτὸν καὶ ἐπίπεδον ἔδαφος (ἀνευ δηλ. φυσικῶν προκαλυμμάτων), διατηροῦσι δ' αὐτὰς μόνον ἐν τῇ συνεπτυγμένῃ τάξει καὶ εἰς περιστάσεις σπανιωτάτας, ἐν αἷς τὸ ἔδαφος ἐπιτρέπει αὐταῖς ν' ἀποκρυβῶσι καὶ προκαλυφθῶσιν ἐντελῶς.

2. Ἐπιτάσσουν ἐξαιρετικῶς τὰς διὰ τῆς πλευρᾶς πορείας διὰ τὰ ὑποστηρίγματα. Ἐὰν οἱ Πρωσσοὶ δὲν παραδέχωνται ἐν γένει τὴν διάταξιν ταύτην, κατόπιν μάλιστα τῶν πλεονεκτημάτων, ἅτινα οἱ ἴδιοι ἀνεγνώρισαν, πρέπει βεβαίως τὸ τοιοῦτον ν' ἀποδοθῆ εἰς τὴν δυσκολίαν, τὴν ὁποίαν ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ

ἐχθροῦ δοκιμάζει ὁ ἐκτελῶν οἷονδὴποτε ἐλιγμὸν, ἔστω δὲ καὶ τὸν ἀπλούστατον καὶ οἷος ὁ σχηματισμὸς εἰς παράταξιν οὐλαμοῦ βαδίζοντος διὰ τῆς πλευρᾶς ἢ τ' ἀνάπλην.

Κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ νεωτέρου κανονισμοῦ τὰ ὑποστηρίγματα δέον νὰ ὦσι γενικῶς τετμημένα εἰς μικρὰς ομάδας (οὐλαμούς, διμοιρίας, ἐνωμοτίας) ὅπερ εὐνοϊκόν, ὅπως οἱ ἀρχηγοὶ κατέχουσιν ὠρισμένην διεύθυνσιν, ἐλαττοῦντες πάντοτε τὰς ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς ἀπωλείας.

3. Τὸ ῥηθὲν διάταγμα καθιεροῖ τὴν προσβολὴν διὰ συνεχῶν πηδημάτων τῶν ομάδων τῶν ἀροβολιστῶν.

4. Τίθησι τὴν ἀρχὴν ὅτι προσβολὴν τινα τοῦ ἵππικοῦ δύναται τὸ πεζικὸν ν' ἀποκρούσῃ οὐ μόνον διὰ τοῦ εἰς τετράγωνον σχηματισμοῦ, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων ἐπι σχηματισμῶν. Καλὸν νομίζω νὰ πραγματευθῶ τὴν ἀκύρωσιν τοῦ τετραγώνου κατ' ἀπόλυτόν τινα τρόπον, διότι, γνωστῆς οὖσης τῆς ἰσχύος τῶν συνήθων ὄπλων, τὸ ἵππικὸν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πλησιάζῃ τμημα στρατοῦ διατηροῦν ἀρκοῦσαν τάξιν καὶ ψυχρότητα καὶ δυνάμενον νὰ σχηματισθῆ εἰς τετράγωνα. Πρὸ πολλοῦ ἄλλως τε χρόνου ὁ ἀμυντικὸς οὗτος σχηματισμὸς θεωρήθη ἀνωφελεῆς, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπικίνδυνος πρὸς τοῦτο ἀφόδως δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν ὅσα ὁ πεπειραμένος Γουβιὸν Σαὶν Σὺρ λέγει ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ·

«Ὁ Ναπολέων ἦτο ὁ κατ' ἐξοχὴν τῶν τετραγώνων ὁπαδὸς, ταῦτα δὲ κατέστησαν ἐν τῷ Γαλλικῷ στρατῷ ἀντικείμενα καθημερινῆς ἀσκήσεως. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφάνη μοι πάντοτε ἄτοπον, καὶ ἐν διαστήματι 20 ἐτῶν, καθ' ἃ ἐπολέμουν, οὐδέποτε οὐδεμίαν ἀπήντησα περίστασιν, ἐν ἣ ἡ χρῆσις αὐτοῦ νὰ ἐφάνη μοι ὠφέλιμος. Ἦκουσα πολλοὺς μεταχειριζομένους ταῦτα, ὅτι ἐπραττον οὕτως, ὅπως δώσωσι πλείονα ἰσχύν εἰς τὸ καθ' ἵππικοῦ πεζικὸν καὶ ὅπως αὐξήσωσι τὴν ἐμπιστο-

σύνη των ἐσκέφθη ὅμως πάντοτε ὅτι τοῦτο ἡδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ τὸ ἐναντίον, διότι δι' αὐτοῦ ἐλαττοῦσι τὸ πῦρ ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν ἰσχύον τοῦ πεζικοῦ, ἔτι δὲ καὶ τὴν εὐκνησίαν του, ὅπερ κάκιστον, καὶ μάλιστα διὰ τὸ Γαλλικὸν πεζικόν, τὸ ὁποῖον δεόν νὰ ᾗ ἐνεργητικώτατον. Νομίζω τέλος ὅτι ὁ ἐλιγμός οὗτος καταβάλλει τὸ ἠθικὸν τῶν στρατιωτῶν καὶ ἀνυψοῖ τὸ τῶν ἀντιπάλων των. Ὁ ἐλιγμός οὗτος οἰοῖναι λέγει εἰς τοὺς πεζοὺς «σχηματισθῆτε οὕτω, διότι θὰ σὰς σπαθίσωσιν», εἰς δὲ τοὺς ἵππεις «ἰδέτε πῶς σὰς φοβοῦνται· ἐξετάσατε τὴν δειλὴν ταύτην φωλεὰν καὶ προσβάλετέ την!»

Ἐὰν αἱ σκέψεις αὗται ἦσαν ὀρθαὶ εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν τὸ πεζικὸν ἦτο ὠπλισμένον δι' ὄπλων πυρολίθων, σήμερον, ὅπου ταν ἡ ταχύτης καὶ ἀκρίβεια τοῦ βίμματος ἐδεκαπλασιασθήσαν, δὲν εἶναι ἔτι πλέον ὀρθότερα;

(ἀκολουθεῖ)

ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΑΡΧΟΥ ΒΑΖΑΙΝ (*).

Συνεδρίασις τῆς 22. Ὀκτωβρίου.

Πρόεδρος. Ἐπαναλαμβάνεται ἡ συνεδρίασις· ἐξακολουθοῦμεν τὴν ἀκρόασιν τῶν μαρτύρων ἐπὶ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐπὶ τῶν μετ' αὐτῶν ἐχόντων σχέσιν συμβαμάτων ἀπὸ τῆς 12ης αὐγούστου μέχρι τῆς 19ης.

Ἡ παραδεχθεῖσα τάξις, καθ' ἣν αἱ μαρτυρίαι ὀφείλουσι ν' ἀκουσθῶσι,

(*) Συνέχεται ἰδὲ τὸ προηγούμενον φυλλάδιον.

δεικνύει ὡς πρῶτον μάρτυρα τὸν κ. στρατηγὸν Σολεῖλ. Οὕτως, ὡς τὸ εἶχον ἀγγεῖλαι, ὁ κ. στρατηγὸς Σολεῖλ ὑπέστη τὰς διατυπώσεις τῶν ἐπισκέψεων καὶ ἀντεπισκέψεων τῶν ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ὄρισμένων. Ἀπὸ τῆς διατυπώσεως ταύτης προκύπτει ὅτι ὁ κ. στρατηγὸς Σολεῖλ οὐχὶ μόνον εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ πορευθῆ σήμερον εἰς τὸ ἀκροατήριον, ἀλλ' οὐδὲ καὶ μέχρι τέλους τῆς δίκης δύναται νὰ παρουσιασθῆ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Ἐὰν ὁ ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ ὑπεράσπισις τὸ θέλωσι, δύναται νὰ λάβωσι γνῶσιν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς ἐπισκέψεως καὶ ἀντεπισκέψεως, αἵτινες τῷ ἐγένοντο.

Δυνάμει τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου διδομένης μοι αὐτεξουσιότητος θέλω διατάξαι τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ μέρους τῆς καταθέσεως, ἣν ὁ κ. στρατηγὸς Σολεῖλ ἐποίησατο κατὰ τὴν ἀνάκρισιν καὶ ἣτις ἀναφέρεται εἰς τὸ σύνολον τῶν γεγονότων, ἐφ' ᾗ τὸ συμβούλιον ἀκούει κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὰς τῶν μαρτύρων καταθέσεις.

Ὁ γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὸ μέρος τῆς καταθέσεως τοῦ κ. στρατηγοῦ Σολεῖλ τὸ ὀρισθὲν ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου, ἔχον ὡς ἔπεται·

Σ Ο Λ Ε Ϊ Λ (Soleil, Marie-Justin-Léon),

65 ἐτῶν, ἀντιστράτηγος διαθέσιμος.

Ἐρ. Εὐαρεστηθῆτε νὰ εἰπῆτε ποῖοι ἦσαν οἱ πόροι τοῦ φρουρίου τοῦ Μέτς καὶ τοῦ στρατοῦ εἰς πολεμεφῶδια παντὸς εἴδους κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αὐγούστου 1870 «πῶς ἡ κατάστασις αὐτῆ εὐρέθη ἡλλοιωμένη διαδοχικῶς συνεπεία τῶν δυστυχῶν ἀρχῶν τοῦ πολέμου», κατὰ ποῖαν στιγμὴν ἡ ἀνησυχία ἤρξατο νὰ κυριεύῃ ὑμᾶς ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, καὶ ποῖα εἶναι τὰ ἐπεισόδια ἅτινα εἰδικώτερον διήγησον τὴν ὑμετέραν μέριμναν περὶ τοῦ κινδύνου τῆς στερήσεως φυσικῶν, βλημάτων;

Ἐπιβεβαιοῦτε ἰδίως τὰς διακηρύξεις, αἵτινες περιλαμβάνονται ἐν τῇ ὑμετέρᾳ ἐπιστολῇ τῆς 5ης αὐγ. 1872, ἧς τινος εἶναι ἐνταῦθα ἐπισυννημμένον ἀντίγραφο;

Ἄ π. Δὲν εἶχον νὰ γνωρίσω μὴδὲ νὰ διαθέσω τοὺς πόρους τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὸ φρούριον τοῦ Μέτς· ἀλλ' ἡδυνήθην νὰ κρίνω, ἀπὸ τῆς ἐπιθεωρήσεως ἣν ἔκαμον τῶν ἀποθηκῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀφίξίν μου καὶ ἀπὸ τῆς συνδρομῆς ἣν ὁ στρατὸς ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ ὀπλοστασίου κατὰ

τὴν διάρκειαν ὅλου τοῦ χρόνου τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ὅτι τὸ φρούριον πρέπει νὰ περιεῖχε πολὺ μέγα ὀλικὸν πυροβολικοῦ.

Ὅσον διὰ τοὺς πραγματικούς τοῦ στρατοῦ πόρους, εὑρον ἀφικόμενος εἰς Μῆτε, τὴν 24ην Ἰουλίου 1870, ἐκτὸς μέρους τινὸς τῶν κανονοστοιχιῶν καὶ περιβάλλον τῶν σωμάτων στρατοῦ, τὸ συγκεκροτημένον μέρος τοῦ μεγάλου περιβάλλου τῆς ἐκστρατείας, ὃν εἶδει νὰ περιλαμβάνη τὸ τοῦ Μῆτε ὀπλοστάσιον. Τὸ μέρος τοῦτο διευθύνετο ἀπὸ τῆς 18ης αὐγ. πρὸς τὸ σῶμα στρατοῦ τοῦ στρατάρχου Μάκ-Μαὼν, ὅπερ εἶχεν ἐξαντληθῆ, εὑρίσκετο δὲ ἐν πλήρει ὑποχωρήσει, μετὰ τὴν μάχην τῆς Ρεῖσχόφφεν (4). Τὸ λοιπὸν τοῦ μεγάλου περιβάλλου, ὅπερ ἔπρεπε νὰ συγκεντρωθῆ εἰς Τούλ, οὐδέποτε συγκεντρώθη, μεθ' ὅλας τὰς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πολέμου γενομένας προσπάθειαις.

Ἡ διακοπή τοῦ σιδηροδρόμου διὰ τῆς Φρουάρ (Frouard), ἣτις ἔλαβε χώραν τὴν 11ην καὶ 12ην αὐγ., ἐστέρησε τὸν στρατὸν τῶν πόρων οὐδ' εἶδει εἰσεῖτι νὰ λάβῃ. Οὕτω, σχεδὸν ὀλόκληρον τὸ μεραρχικὸν πυροβολικὸν τοῦ θου σώματος, ὀλόκληρον τὸ ἐφεδρικὸν αὐτοῦ πυροβολικὸν, ὁ τοῦ σώματος τούτου ἰδιαιτέρος περιβάλλος, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συνενωθῶσι μετ' αὐτοῦ ἠναγκάσθησαν νὰ λάβωσιν ἀπὸ τῶν ἄλλων σωμάτων, ἰδίως δὲ ἀπὸ τῆς γενικῆς τοῦ πυροβολικοῦ ἐφεδρείας, τὸ πλεῖστον τῶν κανονοστοιχιῶν, αἵτινες συνεπολέμησαν μετὰ τοῦ θου σώματος ἐφ' ὅλην τὴν ἐκστρατείαν.

Ἡ γενικὴ τοῦ πυροβολικοῦ ἐφεδρεία καὶ ἡ τοῦ ἱππικοῦ ἐφεδρεία οὐδέποτε ἔσχον τὴν δευτέραν αὐτῶν προμήθειαν, ἣτις δεόν νὰ συμβαδίξῃ μετὰ τοῦ μεγάλου περιβάλλου. Συνεπεία τῶν περιστάσεων τούτων ὁ στρατὸς τοῦ Ρήνου οὐδέποτε ἔσχε τὴν εἰς πολεμφοδία κανονικὴν αὐτοῦ προμήθειαν. Ἐντεῦθεν αἱ στενοχωρίαι καὶ δυσκολίαι αἵτινες ἐφάνησαν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πελέμου.

Ἡ γνώμη μου εἶναι, τοῦλάχιστον εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πυροβολικοῦ, ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων δεόν ν' ἀποδοθῇ οὐχὶ τόσο εἰς τὴν ἔλλειψιν προνοίας ἐν τῇ προπαρασκευῇ τοῦ πολέμου καὶ εἰς τὴν πραγματικὴν ἔλλειψιν τῶν πόρων, ὅσον εἰς τὴν κεραυνώδη ταχύτητα, μεθ' ἧς ἐπεχειρήθησαν ἡ πρῶσικὴ ἐπιδρομὴ καὶ ἡ τοῦ

(4) Ἡ καὶ ἄλλως κληθεῖσα μάχη τῆς Βοζέρτ (6η αὐγ. 1870), καθ' ἣν καταστράφη σχεδὸν τὸ 1ον σῶμα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ.

Μῆτε κύκλωσις ταχύτης τοιαύτη, ὥστε προέλαβε καὶ κατέστησεν ἀδύνατον ἐπὶ τῶν μεθορίων τὴν συγκέντρωσιν τῶν ὑπαρχόντων μὲν πόρων, διεσκορπισμένων δὲ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ.

Ἡ ἀνησυχία ἤρξατο καταλαμβάνουσά με ἀπὸ τῆς 12ης αὐγ., ὅτε εἶδον τὴν πρώτην ἀρτηρίαν τῶν κοινωνιῶν ἡμῶν κοπεῖσαν εἰς Φρουάρ, καὶ τὴν ὁδὸν τῆς Οἰομβίλλης ἐπὶ τοσούτον κινδυνεύουσαν, ὥστε δὲν ἠδύνατό τις ἐφεξῆς νὰ ὑπολογίξῃ ἐπὶ τῇ συνδρομῇ αὐτῆς. Εἶναι μάλιστα θαυμαστὸν πῶς ἀμαξοπομαί τινες ἠδυνήθησαν νὰ παρατολμήσωσιν ἀπ' αὐτῆς ἀτάκτως μέχρι τῆς 18ης αὐγούστου.

Οἱ ὁρμεις τοῦ ἐχθροῦ διέκοψαν τὴν ὁδὸν ταύτην κατὰ τὴν νύκτα τῆς 18ης πρὸς τὴν 19ην αὐγούστου.

Ἐρ. Ὁ συναγματάρχης Βάσσ-Σαιντ-Ουέν (Vasse-Saint-Ouen) κατέθεσεν ὅτι, τὴν νύκτα τῆς 16ης αὐγ. τὸν εἶχετε πέμψει παρὰ τῆς στρατάρχῃ, ὅπως ἀναφέρῃ αὐτῷ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὴν ἔφοψιν τῶν ἐφοδίων μετὰ τὴν κατανάλωσιν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ ἐξεφράσθη οὕτω· «Ἐπεφορτίσθη νὰ εἴπω ὅτι αἱ καταναλώσεις ἦσαν ὑπερβολικαί, καὶ ὅτι ἠδύνατό τις νὰ τὰς ἐκτιμήσῃ εἰς τὸ τρίτον ἢ τὸ τέταρτον τῶν ἐφοδίων τοῦ στρατοῦ εἰς πολεμφοδία τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ ὅτι ἤθελεν εἶσθαι ὠφέλιμον νὰ ἀποσταλῶσι καὶ ζητηθῶσιν εἰς Μῆτε, κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα, νέα κιβώτια πολεμφοδίων.»

Αἱ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀναμνήσεις ὁμῶν συμφωνοῦσι μετ' ἐκείνων τοῦ συναγματάρχου Βάστη;

Ἄ π. Ἡ κατάθεσις τοῦ συναγματάρχου Βάσση, εἶναι ἀκριβής. Τὴν ἐπιβεβαιῶ. Εἶναι ὠφέλιμον, λέγει ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη, νὰ πέμψωσιν εἰς Μῆτε κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα καὶ ζητηθῶσι νέα κιβώτια πολεμφοδίων. Δὲν δύναται τις, πράγματι, νὰ ἀρνῆθῃ τὴν ὠφέλειαν, ἣτις ὑπῆρχεν εἰς τὸ νὰ ἔχῃ τις πλήρη, κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς βάσεως τῆς προμηθεύσεως ἀπομάκρυνσίν του, προμήθειαν ἤδη κατὰ τὴν ἀναχώρησιν περιωρισμένην καὶ αἰσθητῶς ἐλαττωθεῖσαν ἀπὸ τῆς καταναλώσεως τῆς 14ης καὶ 16ης αὐγ. Τῆς ἀναπρομηθεύσεως ἐνεργουμένης κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα τῆς 16ης, ἡ ἀμαξοπομπὴ ἀρχομένη ἀπὸ Μῆτε ἠδύνατο νὰ συναντήσῃ τὸν στρατὸν ἐντὸς τῆς ἡμέρας, καὶ μάλιστα ἐντὸς τῆς πρώτης τῆς 17ης, χωρὶς ἢ πρὸς τὸ Βερδύνον πορεῖα, εἰάν ἐνέμενον εἰς ταύτην τὴν 17ην, ν' ἀργοπορηθῇ ἐκ τούτου καὶ ἔτι μᾶλλον χωρὶς ποσῶς νὰ παρεμποδισθῇ. Ἡ στέρησις τῶν πολεμφοδίων τοῦ πυροβολικοῦ εἶναι ἀ-

ναμφιδόλως μία τις αἰτία μειώσεως τῆς ἀξίας στρατοῦ τινος, ἀλλ' οὐχὲ ἐμπόδιον ἀπόλυτον εἰς τινὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ πολέμου. Τὸ ἀπόλυτον ἐμπόδιον εἶναι πάντοτε καὶ ἀπανταχοῦ ἡ ἔλλειψις τροφῶν.

Ἐρ. Ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη ἦτο ἐκ μέρους ὑμῶν αὐτόματος, ἢ ἀπεκρίνετο εἰς ἐπιθυμίαν τινὰ ἢ διαταγὴν προηγουμένως ἐκδηλωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ στρατάρχου;

Ἄ π. Ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ ᾖ, εἰμὴ ἐντελῶς αὐτόματος καὶ ἐμῇ.

Ἐρ. Τίς ἦτο ὁ ἀληθὴς χαρακτήρ τῆς ἀνακοίνώσεως ταύτης; Ἐστῆριζετο ἐπὶ πληροφοριῶν ἰδιαιτέρων, ἐλλοουσῶν ἄμα τῇ αὐτῇ ἐσπέρα μέρους ὑμῶν, ἐπὶ ἐνδείξεων τινων, συλλεγεισῶν παρ' ὑμῶν αὐτῶν ἢ παρὰ τοῦ ὑμετέρου ἐπιτελείου, ἢ μετέφραζεν ἀπλῶς στιγμαίασαν τινὰ προσωπικὴν ὑμῶν ἐντύπωσιν;

Ἄ π. Ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη ἐστῆριζετο φυσικῶς ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν πληροφοριῶν τῶν συλλεγεισῶν παρὰ τῶν ἀξιωματικῶν μου καὶ ἐπὶ τῶν προσωπικῶν ἐμῶν ἐντυπώσεων, ἃς συνεπέφερον ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Τὰ ἀκριβῆ ἐπίσημα δὲν ἠδύναντο νὰ μοὶ δοθῶσι κατὰ τὰς 10 ὥρας τῆς νυκτὸς ὑπὸ τῶν σωματῶν, ἅτινα εἶχον πολέμησει μέχρι νυκτὸς (ἐννάτην ὥραν μ. μ.). Τοῖς ἐξητήθησαν ταῦτα καὶ μοὶ ἐφέρθησαν ἐντὸς τῆς νυκτὸς ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἐπιτελείου μου.

Ἐρ. Ἐμπιστευόμενος τὴν προφορικὴν ταύτην ἐντολὴν πρὸς τὸν κ. συνταγματάρχην Βάσσην, ἐντολὴν μεγίστης σπουδαιότητος, εἰσθε ἐντέλῶς βέβαιος ὅτι ὁ συνταγματάρχης Βάσσης ἦτο ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο συμφωνότατος μεθ' ὑμῶν, τουτέστιν εἰς πνεύματος διάθεσιν εὐνοϊκὴν ὅπως μεταβιβάσῃ ἐπακριβῶς τὴν ὑμετέραν ἰδέαν καὶ τὰς σκέψεις ὑμῶν;

Ἄ π. Ἄγνοῶ ποῖα ἠδύναντο νὰ ὦσιν αἱ σκέψεις καὶ ἐκτιμήσεις τοῦ συνταγματάρχου Βάσση, ἀλλὰ γινώσκω ὅτι ὁ συνταγματάρχης οὗτος εἶναι ἀνὴρ τιμῆς καὶ ἀξιωματικὸς πνεύματος ὑπερβαλλόντως ἱεραρχικοῦ, ὥστε ἀδύνατον νὰ μὴ μεταβιβάσῃ ἢ μεταφέρῃ πιστῶς τὴν προφορικὴν ἀνακοίνωσιν ἣν τῷ ἐπεφόρτισα.

Ἐρ. Κατὰ τὴν μάχην τῆς 18ης αὐγ. ἐλάβετε παρὰ τοῦ στρατάρχου ὁδηγίας ἢ ἐρωτήσεις σχετικὰς πρὸς τὴν γενομένην ἢ γενησομένην χρῆσιν τοῦ πυροβολικοῦ τῆς γενικῆς ἐφεδρείας, μεινάσης ἀνεπάφου εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ στρατοῦ; Ἐλάβετε κατὰ τὴν αὐτὴν μάχην διατάξεις

ὅπως ἀναπρομηθεύσῃτε τὰς κανονοστοιχίας τοῦ 4ου καὶ τοῦ 6ου σώματος, αἵτινες ἐξήντλωντο εἰς τὸ δεξιὸν ἐν πάλῃ ἀνίσῃ;

Ἄ π. Κατὰ τὴν μάχην τῆς 18ης αὐγ. εὐρέθην διαρκῶς πλησίον τοῦ στρατάρχου ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Ἄγλου Κουεντίνου, ἔνθα εἶχον συγκεντρωθῆ ἀπὸ τῆς πρωίας τέσσαρες κανονοστοιχίαι τῶν 12 τῆς γενικῆς ἐφεδρείας, ἐξ τῶν 4 τῆς γενικῆς ἐφεδρείας, ἐξ κανονοστοιχίαι τῶν 4 τῆς φρουρᾶς.

Ὁ στρατάρχης οὐδεμίαν μοὶ ἔδωκεν ἰδιαιτέραν ὁδηγίαν. Ἡ γινομένη ἢ γενησομένη τότε χρῆσις τοῦ πυροβολικοῦ τῆς γενικῆς ἐφεδρείας ἐκανονίσθη παρ' αὐτοῦ. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ εἶχον ἀπλῶς νὰ ἐκτελῶ τὰς τρεχοῦσας διατάξεις καὶ ἰδίως τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν διάθεσιν δύο κανονοστοιχιῶν τῶν 12, μεθ' ὧν ὁ στρατηγὸς ἤθελε νὰ ἀντιπυροβολήσῃ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Ἄγ. Κουεντίνου τὰς προσβολὰς, τὰς διευθυνομένας ἐναντίον τοῦ χωρίου Ἄγ. Ρουφφίνη (Saint-Ruffine) καὶ νὰ καλύψῃ τὴν ὁδὸν τοῦ Μῆτς, ἣτις ἦτο ἡ γραμμὴ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ 2ου σώματος.

Κατὰ τὴν δεξιὴν ὁ στρατάρχης διέθετο ἐξ κανονοστοιχίας τῆς φρουρᾶς καὶ δύο κανονοστοιχίας τῶν 12 καὶ τὰς ἐπέμψε νὰ ὑποστηρίξωσι τὰς θέσεις τῆς δεξιᾶς. Αἱ κανονοστοιχίαι τῆς δεξιᾶς ἀνεπρομηθεύθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης, συνεπεῖα τῶν διαθέσεων, ἃς ἀπὸ τῆς 17ης εἶχον ἐγὼ λάβει.

Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ πυροβολικοῦ τῶν σωματῶν στρατοῦ εἶχον προειδοποιηθῆ τὴν 17ην ὅτι μεγάλη τις πολεμοφοδίων ἀμαξοπομπή, συγκειμένη ἐκ πλήρων κιβώτιων, τηρουμένων ἐν ἐφεδρεῖᾳ ἐν τῷ ὀπλοστασίῳ (αὐτὰ ταῦτα εἶναι τὰ κιβώτια περὶ ὧν προηγουμένως ἐποιησάμην λόγον καὶ ἅτινα ἠδύνατο νὰ ἀχθῶσιν ἐντὸς τῆς νυκτὸς εἰς Γραβελότην), ἐμελλε νὰ ὀδηγηθῆ ἐπὶ τὸ ὀροπέδιον ἔμπροσθεν τοῦ ἐρύματος τῆς Πλαπεβίλλης, ὅπως τοῖς προμηθεύωσιν ἐπὶ τόπῳ τὰ πολεμοφόδια, ὧν τὸ πυροβολικὸν αὐτῶν ἠδύνατο τυχόν νὰ ἔχῃ ἀνάγκην.

Μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν καταναλωθέντων πολεμοφοδίων ἔμενον εἰσέτι κιβώτια πλήρη. Τὰ κιβώτια ταῦτα ἐφέρθησαν κατὰ τὴν δεξιὴν τῆς 18ης αὐγ. ὑπὸ δύο ἀξιωματικῶν τοῦ ἐπιτελείου μου εἰς τὰς κανονοστοιχίας τοῦ 4ου καὶ 6ου σώματος, οὐσας ἤδη ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ συμπεπλεγμένας, καὶ αἵτινες οὕτω ἀνεφοδιάσθησαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Ἐρ. Ὑμεῖς συνετάξατε, μετὰ τὴν μάχην τῆς 16ης, σημειώσιν τινὰ

ήτις ὄφειλε νὰ ἐπιδοθῆ τῷ αὐτοκράτορι ὑπὸ τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ φέροντος, ἔγγραφα ἄτινα ὁ στρατάρχης Βαζαῖν ἔπεμπε τὴν αὐτὴν ἐσπέραν. Εἶναι ἀνάγκη ἢ σημειώσῃς αὐτὴ νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ φακέλλῳ τῆς ἀνακρίσεως, ἔνθα ἀκόμη ἔλλείπει. Ἐλλείπει ὅμως τοῦ πρωτοτύπου κειμένου, ἀρκεῖ νὰ καταθέσῃτε ὑμεῖς ἀντίγραφον ἐπὶ τοσοῦτον πιστὸν, ἐφ' ὅσον θέλουσι τὸ ἐπιτρέψῃ ὑμῖν αἱ ὑμέτεροι ἀναμνήσεις.

Τὴν σημείωσιν ταύτην τὴν συνετάξατε αὐτομάτως πρὶν ἢ συνδιαλεχθῆτε μετὰ τοῦ στρατάρχου ἢ πρὶν τῷ τὴν δεῖξῃτε, ἢ μήπως ἢ ἰδέα τοῦ διαδήματος τούτου διηγέρθη ὑμῖν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ στρατάρχου ἢ συνετάχθη αὐτὴ μετ' αὐτοῦ; Τίς ἐπεφορτίσθη τὴν σύνταξιν τῆς σημειώσεως ταύτης;

Ἄ π. Δὲν συνέταξα μετὰ τὴν μάχην τῆς 16ης αὐγ. οὐδεμίαν σημείωσιν διὰ τὸν αὐτοκράτορα· διακηρύττω διαβέβηδον ὅτι ἀπὸ τῆς 12ης αὐγ. ἡμέρας καθ' ἣν ὁ στρατάρχης Βαζαῖν ἔλαθε τὴν τοῦ στρατοῦ ἀρχιστρατηγίαν, δὲν ἀπηύθυνα οὐδεμίαν σημείωσιν, οὐδεμίαν οἰανδήποτε ἀνακοίνωσιν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα.

Ἄπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης δὲν εἶχον σχέσεις ὑπηρεσίας εἰμὴ μετὰ τοῦ ἱεραρχικοῦ μου ἀρχηγοῦ, τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν, ὡς ἦτο τὸ ἐμὸν καθήκον. Ἄλλως τε, ἀναστραφεὶς ὡς καὶ ὁ ὑπ' ἐμὲ ἵππος ἀπὸ τινος τῶν προσβολῶν τοῦ πρωσσοικῆ ἱππικοῦ κατὰ τὴν δεξιάν τῆς 16ης αὐγ. καὶ ἰσχυρῶς μωλωπισθεὶς, μετακομίσθη εἰς Γραβελότινην. Ἦμην τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τῆς 16ης ἐξηπλωμένος ἐπὶ στρωμνῆς, πολλὰ ὀλίγον διατεθειμένος καὶ ἔτι ὀλιγώτερον ἐν καταστάσει νὰ συντάξω σημειώσιν τινα.

Καὶ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ὁ συνταγματάρχης Βάσσης, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου μου, ἠναγκάσθη νὰ μεταβῆ ἀντ' ἐμοῦ παρὰ τῷ στρατάρχῃ, ὅπως τῷ ἀνακοινώσῃ τὰ τῆς ἡμέρας συμβάντα καὶ λάθῃ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ διὰ τὴν πρωίαν τῆς ἐπαύριον.

Ἡ ἱστορία τῆς σημειώσεως ταύτης, ἣτις δὲν φαίνεται ἐν τῷ φακέλλῳ, δεόν νὰ εὐκρινισθῇ, καὶ παρακαλῶ ὅλους ἰδιαιτέρως τὸν κύριον εἰσηγητὴν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν διερεύνησιν τοῦ μυστηρίου τοῦ δόλου τούτου.

Ἄρνοῦμαι ἐκθύμως ὅτι διεύθυνα τὴν 16ην αὐγ. κατὰ τὴν ἐσπέραν σημειώσιν τινα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἢ ἄλλον τινὰ οἰονδήποτε.

Ἐ ρ. Ἡ σημείωσις, περὶ ἧς εἴρηται, ἐπέμψθη τὴν 17ην τὸ ἐσπέρας

ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν, ὡς τὸ ἀποδεικνύει ἢ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἀναφορὰ αὐτοῦ μετ' ἡμερομηνίαν 17ης αὐγ. μνημονευομένη ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ α σ τ ρ α τ ὁ ς τ ο ὕ 'Ρ ἦ ν ο υ», ὡς τὸ ἀποδεικνύει ἐκτὸς τούτου ἢ κατὰθεσις τοῦ ταγματάρχου Μαγνιάν, ὅστις ἔφερε τὴν σημείωσιν ταύτην πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἡ ἀποστολὴ τῆς σημειώσεως ταύτης ἐδείχθη ἐν τῇ 8ῃ ἐρωτήσει ὡς οὕτα τῆς 16ης, ἐνῶ εἶναι τῆς 17ης. Εἰς τοῦτο ὑπάρχει λάθος ὕλικόν, τὸ ὁμολογῶ ὡς πρὸς τὸν ὀρισμὸν ἀδόλου», οὐτινος χρᾶσθε ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, δὲν δύναμαι νὰ τὸν ἀποδεχθῶ, καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς ὅπως τὸν ἀποσύρητε.

Ἄ ὅπως ποτ' ἂν ἦ, συνετάξατε σημειώσιν τινα, ἣτις, κατὰ τὸν στρατάρχην, ἐδείκνυε εἰς ὀλίγους πόρους, οὗς ἐπαρουσίαζε τὸ φρούριον τοῦ Μῆτς διὰ τὴν προμήθειαν τοῦ στρατοῦ εἰς πολεμοφόδια τοῦ τε πυροβολικοῦ καὶ τοῦ πεζικοῦ.»

Ἡ σημείωσις αὕτη δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ φακέλλῳ ὁ στρατάρχης ζητεῖ ἐπιμόνως ὅπως αὕτη λάθῃ τὴν ἐν τῷ φακέλλῳ θέσιν αὐτῆς. Ἐλλείπει σχεδίου, αἰτοῦμαι ὑμῖν ἀντίγραφον ἐὰν τὴν ἔχητε· ἔλλείπει ἀντιγράφου, αἰτοῦμαι τὰς ἀναμνήσεις ὑμῶν. Εὐαρεστηθῆτε νὰ μοὶ ἀποκριθῆτε.

Ἄ π. Ἀπέναντι τῶν ἐξηγήσεων, αἵτινες μοὶ ἐδόθησαν περὶ τῆς σημειώσεως, ἀντικείμενον τῆς 8ης πρὸς με ἀποταθείσης ἐρωτήσεως, ἐξηγήσεων αἵτινες ἐκηδεύουσι τὴν παρεισαγωγὴν ἣν ἐνόμισα ὅτι ἔβλεπον, συνεννοήσεως δηλαδὴ ἰδιαιτέρας μετὰ τοῦ στρατάρχου, διὰ τὴν σύνταξιν τῆς ἐκθέσεως τῆς ἀπευθυνθείσης πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τὴν ἐσπέραν τῆς 16ης αὐγ., ἀποσύρω τὴν ἔκφρασιν ἀδόλου», ἣτις ἀπευθύνετο εἰς τὴν διαβεβαίωσιν τὴν περιλαμβανομένην ἐν τῇ 8ῃ ἐρωτήσει, ὅτι τὴν 16ην τὸ ἐσπέρας εἶχον συντάξῃ καὶ ἀπευθύνῃ κατ' εὐθειαν σημειώσιν τινα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα.

Ἄ ὅσον ἀφορᾷ τὴν σημείωσιν, ἣτις, κατὰ τὸν στρατάρχην, ἐδείκνυε τὸ ὀλίγον τῶν πόρων οὗς ἐπαρουσίαζε τὸ φρούριον τοῦ Μῆτς διὰ τὴν ἀνεφοδίασιν εἰς πολεμοφόδια τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ πεζικοῦ, ἀναγνωρίζω θετικῶς ὅτι ἀνέφερον πρὸς τὸν ἀρχιστρατηγὸν περὶ τῶν προμηθειῶν τοῦ φρουρίου καθ' ἣν ἔνοιον λέγει ὁ στρατάρχης. Ἡ ἐκθεσις αὕτη πρέπει νὰ ἦτο σημειώσις τις γραπτῆ, ἀφοῦ τὸ βεβαιῶ ὁ στρατάρχης. Δεόν τότε νὰ εὐρίσκηται εἴτε ἐν τῷ βιβλίῳ μου τῆς ἀλληλογραφίας, εἴτε εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τῶν ἀρχείων μου εἰς Παρισίους.

Ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὸ νὰ δώσω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἀντίγραφον, αἱ ἀναμνήσεις μου δὲν εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον παροῦσαι, ὅπως δύναμαι νὰ ἐνθυμηθῶ τὸ ἀκριβὲς αὐτῆς.

Ὁ γραμματεὺς ἀναγινώσκει κατόπιν, ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐγγράφου ταύτης καταθέσεως, ἐπιστολὴν τινα ἀπευθυνθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. στρατηγοῦ Σολεῖλ, ὑπὸ χρονολογίαν 15ης αὐγ. 1872, πρὸς τὸν στρατηγὸν εἰσηγητὴν καὶ ἥτις ἀναφέρεται ἐπὶ τῶν αὐτῶν.

Πρόεδρος. Ἐρωτῶ τὸν τε Κον ἐπίτροπον τῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν ὑπεράσπιον, ἐὰν ἔχωσι νὰ παρουσιάσωσι παρατήρησιν τινα.

Ὁ κ. στρατηγὸς Πουρσὲ ὁμολογεῖ ὅτι οὐδεμίαν ἔχει νὰ κάμῃ παρατήρησιν.

Λασσω. Κατὰ τὴν γενικὴν συζήτησιν, κύριε πρόεδρε, θέλομεν εὑρεῖν νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς καταθέσεως ταύτης, ἀλλὰ κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν ἤθελεν εἶσθαι δύσκολον νὰ εἰπώμεν τὰ σημεῖα τῆς συζητήσεως, ἥτις δυνατὸν νὰ ᾖ τὸ ἀντικείμενον.

Πρόεδρος. Προσκαλέσατε τὸν δευτέρου μάρτυρα, τὸν κ. συνταγματάρχην Βάσσην, ἀρχηγὸν τοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατηγοῦ Σολεῖλ.

ΒΑΣΣ-ΣΑΙΝΤ-ΟΥΕΝ (Vasse-Saint-Ouen, Henri-Charles-Fertinand), 53 ἐτῶν, συνταγματ. τοῦ πυροβολικοῦ.

Πρόεδρος τῷ μάρτυρι. Προειδοποιῶ ὑμῖν ὅτι ἡ ὑμετέρα κατάθεσις δέον ν' ἀναφέρηται ἐπὶ πᾶν ὅ,τι συνδέεται πρὸς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις ἀπὸ τῆς 12ης αὐγ., δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ὅθεν ἀρχεται ἡ ἐν τῇ ἀρχιστρατηγίᾳ ἐγκατάστασις τοῦ κ. στρατάρχου Βαζαῖν, μέχρι τῆς ὑπὸ τὸ Μὲτς ἐπανόδου τοῦ στρατοῦ, τὴν 19ην αὐγ.

Συνταγματάρχης Βάσσης-Σαιν-Ουέν. Δὲν φρονῶ ὅτι ὑπάρχουσι γεγονότα, ὧν ν' ἀναμνησθῶ μέχρι τῆς 13ης αὐγ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης γινώσκω, ὅτι ὁ στρατὸς ἔλαβε τὴν διαταγὴν ν' ἀναχωρήσῃ, ὅπως περᾶσῃ τὸν Μοζέλλαν, καὶ ὅτι ἡ διάβασις δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιηθῇ πάραυτα ἕνεκα τῆς ἐπὶ τῶν ὁδῶν συσσωρεύσεως. Τὴν πρωτὰν τῆς 16ης, κατὰ τὸν πρῶτον πυροβολισμὸν, δύο κανονοστοιχίαι ἐπέμψθησαν, ὅπως ὑποστηρίξωσι τὰ σώματα ἄτινα συνεπλάκησαν. Τὴν 18ην αὐγ. ὁ στρατηγὸς Σολεῖλ συνώδευσε τὸν στρατάρχην Βαζαῖν ἐπὶ τοῦ ὄρουρου τοῦ Ἁγίου Κουεντίνου.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην εἰδοποιήθημεν ὅτι τὸ βον αἶμα προσε-

βλήθη ζωηρῶς καὶ ἐδόθη διαταγὴ νὰ διευθυνθῶσι δύο κανονοστοιχίαι τῶν 12 πρὸς τὸ σῶμα τοῦτο, καὶ μεταθέντες ν' ἀναζητήσωσιν εἰς Μὲτς κινώτια πολεμοφοδίων ὡς πρὸς τοῦτο, ὀφείλω νὰ προσθέσω εἰς ὅ,τι προσωπικῶς μ' ἀφορᾷ, ὁ στρατηγὸς Σολεῖλ μὲ προσεκάλεσε καὶ μοι εἶπεν ὅτι ἡ κατανάλωσις τῶν πολεμοφοδίων ὑπῆρξε μεγάλη καὶ μ' ἐπεμψε νὰ ζητήσω ἐφόδια εἰς Μὲτς.

Πρόεδρος. Τὴν 16ην ὁ στρατηγὸς Σολεῖλ ἔδωκεν ὑμῖν διαταγὴν νὰ μεταβῆτε παρὰ τῷ στρατάρχῃ. Ἐν τῇ ἀποστολῇ ταύτῃ, ὑμεῖς ἐφοιτῆσατε τὸν στρατάρχην ἐπὶ τῆς ἐλλείψεως τῶν πολεμοφοδίων;

Ἄπ. Ἐπεριωρίσθη νὰ τῷ εἰπῶ, ὅτι ἡ κατανάλωσις ὑπῆρξε σημαντικὴ, καὶ ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐκτιμηθῇ εἰς τὸ τέταρτον τῶν τοῦ στρατοῦ πολεμοφοδίων.

Ἐρ. Ὁ κ. στρατηγὸς Σολεῖλ ἔπεμψεν αὐτομάτως τὴν πληροφορίαν ταύτην τῷ στρατάρχῃ;

Ἄπ. Νομίζω ὅτι ἔπραξε τοῦτο αὐτομάτως.

Ἐρ. Δὲν ἠδυνήθητε νὰ δώσητε εἰμὴ ἐκτίμησιν τινα. Δὲν ὑπῆρχε πληροφορία τις ἀκριβῆς, ἀριθμὸς τις;

Ἄπ. Ἦτο ἀπλή προσωπικὴ ἐκτίμησις δὲν ἠδυνάμην νὰ εἰπῶ ἄλλο τι.

Ἐρ. Ποῦ ἦτο ὁ μέγας τοῦ πυροβολικοῦ περίβολος; Αἱ κανονοστοιχίαι ὧν ἐποίησαντο χρῆσιν, αἵτινες διευθύνθησαν πρὸς τὸ βον αἶμα, προήρχοντο ἀπὸ τινος περιβόλου πολιορκίας ἐγκατεστημένου ἐπὶ τῇ προβλήσει τῆς ἀνάγκης ἣν ἤθελον τυχὸν λάβει νὰ πολιορκήσωσι πόλιν τινὰ γερμανικὴν;

Ἄπ. Αἱ κανονοστοιχίαι αὗται ἀπετέλουν συμπλήρωμα ἐφοδίων τοῦ στρατοῦ.

Ἐρ. Καὶ τὰ πολεμοφοδία ταῦτα προήρχοντο ἀπὸ τῆς γενικῆς ἐφεδρείας;

Ἄπ. Δὲν ὑπῆρχε περίβολος ὁ στρατὸς δὲν εἶχεν εἰμὴ μόνον τὰ πολεμοφοδία τῶν κανονοστοιχιῶν αὐτοῦ, καὶ φρονῶ ὅτι αἱ κανονοστοιχίαι αὗται ἐλήφθησαν ἀπὸ τῆς ἐφεδρείας τῆς φρουρᾶς.

Ἐρ. Ἐλάβετε γνῶσιν ἐπιστολῆς τινος σταλείσης ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σολεῖλ τῷ στρατηγῷ Κοφφινιέρ εἰς Μὲτς; — **Ἄπ.** Δὲν ἐνθυμοῦμαι.

Ὁ κ. πρόεδρος παραγγέλλει τὴν ἀνάγνωσιν τῆς περὶ ἧς εἶρηται ἐπιστολῆς.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἔχει ὡς ἀντικείμενον νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν στρατηγὸν Κοφφινιέρ περὶ τῶν συμβάντων, προσκαλοῦσα αὐτὸν νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἀποστολὴν ὅλων τῶν ἐν τῷ ὅπλοστασίῳ τοῦ Μὲτς πολεμοφοδίων.

Ἐρ. Ἐλάβετε γνῶσιν ἐγγράφου τινὸς ἀπὸ Βερδύνον πρὸς τὸν στρατηγὸν Σολεῖλ, μὲ ἡμερομηνίαν 16ης αὐγ., ὅπερ τῷ ἐγνωστοποιεῖ τὰ ἐν τῷ φρουρίῳ τούτῳ πολεμοφοδία;

Ἄ π. Δὲν φρονῶ νὰ ἔλαβον τούτου γνῶσιν· δὲν τὸ ἐνθυμοῦμαι ποσῶς.

Ἐρ. Μηδὲ τὸ ἐγγράφον, τὸ ληφθὲν τὴν 17ην αὐγούστου, τὸ ἀποσταλὲν πρὸς τὸν κ. στρατάρχη Βαζαῖν;— Ἄ π. Δὲν πιστεύω.

Ἐρ. Ἐσυμβουλευθήσαν ὑμᾶς περὶ τῶν ληπτέων μέτρων διὰ τὴν διαμοίρασιν τῶν πολεμοφοδίων μεταξὺ τῶν σωμάτων, ἅτινα εἶχον ἐπὶ μᾶλλον ὑποφέρει;

Ἄ π. Γινώσκω ὅτι ὁ στρατηγὸς Σολεῖλ προαπησχολήθη ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Ἐρ. Ἐπὶ τίῃ διαταγῇ ἐπέμφθησαν πολεμοφοδία πρὸς τὸ θοῦ σῶμα;

Ἄ π. Ἐπὶ τῇ διαταγῇ τοῦ στρατηγοῦ Σολεῖλ.

Ἐρ. Ἐπραξε τοῦτο αὐτομάτως, ἢ ἔλαβε περὶ τούτου τὴν διαταγὴν τοῦ μεγάλου γενικοῦ ἐπιτελείου;

Ἄ π. Νομίζω συνεπέα διαταγῆς τοῦ μεγάλου γενικοῦ ἐπιτελείου, πρὸς τὰς τρεῖς ὥρας μ. μ.

Στρατηγὸς Σαβῶ-Λατούρ. Ὁ κ. συνταγματάρχης Βάσ-Ναίντ-Οὐδὲν φρονεῖ ὅτι ἡ ἐκτίμησις αὕτη τῆς τῶν πολεμοφοδίων καταναλώσεως ἠδυνήθη, τὴν ἐπαύριον τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐδόθη, νὰ στηριχθῇ ἐπ' ἀριθμῶν ἀκριβῶν;

Ἄ π. Δὲν εἶμαι βέβαιος ὅτι τὴν πρωίαν τῆς 17ης ὁ στρατηγὸς Σολεῖλ ἠδυνήθη νὰ ἔχῃ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀριθμοὺς ἀκριβεῖς.

Ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ στρατηγὸς Σολεῖλ εἶπεν ὅτι κατηναλώθη τὸ τρίτον πρὸς τὸ ἥμισυ. Ἡ ἐκτίμησις αὕτη ἦτο ἀκριβής;

Μάρτυς. Ἀναφέρομαι εἰς τὴν ἐγγράφον κατάθεσίν μου· αἱ ἀναμνήσεις μου ἦσαν νεώτεραι.

Λασιώ. Εἶπετε ὡσαύτως ἐπὶ τρίτον πρὸς τὸ ἥμισυ.

Πρόεδρος. Μετὰ τὴν πλήρωσίν του, ὁ στρατηγὸς Σολεῖλ μετέφερθη εἰς Γραβλόττην;

Ἄ π. Ναί, καὶ ἀπὸ τὸ μέρος ἔνθα ἦτο ἡδύνατο νὰ ἐκτιμᾷ κάλλιστα τὴν ζωηρότητα τοῦ κανονολισμοῦ· τοῦτο τῷ ἐπέτρεψε νὰ κάμῃ ἐκτίμησιν σχεδὸν ἀκριβῆ.

Στρατηγὸς Λεβρὺν καλεῖται ἐκ νέου καὶ κατατίθεται. Τὴν 15ην, ὁ κ. στρατάρχης Κανροβιέρ ἐπαραπονεῖτο περὶ τῆς ἀμελείας τοῦ μεγάλου γενικοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν, ὅπερ δὲν ἔλαβε τὰς ἀναγκαίας διαθέσεις πρὸς μελέτην τῶν σημείων διαθέσεως καὶ ἀποφυγῆς τῆς ἐπὶ τῶν ὁδῶν συσσωρεύσεως. Μοι εἶπε: Εἶναι δυνατόν νὰ ὀρισθῇ μία καὶ μόνη ὁδὸς διὰ τὴν τοῦ Μοζέλλα διάβασις; Αἱ δυστυχίαι ἡμῶν δέον ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν ἐπισώρευσιν ταύτην.

Εἶχον ἐκλέξει τὸ ἐπιτελεῖον μεταξὺ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἀξιωματικῶν τοῦ σώματος τούτου, καὶ ἡρώτων ἑμαυτὸν μὴ ἦσαν αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἀξιωματικοὶ οἱ συντάξαντες τὴν διαταγὴν τῆς κινήσεως. Ἐλαβον πληροφορίας εἰς Γραβλόττην καὶ ἔμαθον ὅτι ἡ προτομομασία τῆς ἐργασίας δὲν ἀφίθη εἰς τὰς φροντίδας τοῦ ἐπιτελείου τούτου, καὶ ὅτι τὰ μέτρα ἐλήφθησαν ἢ διετάχθησαν τῇ φροντίδι τοῦ ἀρχιστρατηγοῦ. Δὲν εἶχον ν' ἀναζητήσω τὰς αἰτίας· βεβαίω μόνον τὸ γεγονός.

Πρόεδρος. Ἡ εὐθύνη τῆς διαταγῆς περὶ τῆς κινήσεως ταύτης εἰς ποῖον νομίζετε ὅτι ἐπιπίπτει; Ἐπὶ τοῦ νέου ἐπιτελείου, ἢ αἱ κινήσεις αὗται παρηγγέλησαν πρὸ τῆς τούτου μορφώσεως;

Ἄ π. Ὁ στρατηγὸς κύριος Ζαρράς καὶ ἐγὼ ἐμελετήσαμεν τὰς κινήσεις ταύτας ἐπὶ νομαρχιακοῦ τινος χάρτου. Ἀνεγνωρίσαμεν τὰς ὁδοὺς, ἀλλ' ἡ κίνησις δὲν ἦτο κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην ἀποφασισμένη. Μόλις κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς 12ης ἀπεφασίσθη. Τότε ὁ στρατηγ. Κοφφινιέρ ἔλαβε διαταγὴν, καὶ, ἐπειδὴ ἐγνωρίζε κάλλιστα τὸ φρούριον τοῦ Μὲτς, ἐπεφορτίσθη ἀποκλειστικῶς τὰ ληπτέα μέτρα διὰ τὴν διάβασιν τοῦ Μοζέλλα.

Ἐρ. Δὲν φρονεῖτε ὅτι, ἐάν ἡ κατασκευὴ τῶν γεφυρῶν εἶχε διαταχθῆ τῷ στρατηγῷ Κοφφινιέρ, ἡ ἐκλογή τῆς τοποθετήσεως αὐτῶν ἀνῆκε κατ' οὐσίαν εἰς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον;

Ἄ π. Τὸ φρονῶ· ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ἔδωκε τὴν διαταγὴν πρὸς τὸν στρατηγὸν Κοφφινιέρ, ὅστις ἐπεφορτίσθη τὰ πάντα.

(Ὁ μάρτυς ἐρωτήθη περὶ τῶν ἐγγράφων, ἅτινα ἀπεστάλησαν καὶ μετεβιβάσθησαν ἐντὸς τῆς περιόδου τῆς περιλαμβανομένης μεταξὺ τῆς παύσεως τῶν καθηκόντων τοῦ παλαιοῦ ἐπιτελείου καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν παραλαβῆς τῆς ἀρχιστρατηγίας.)

Ἐν τῶν ἐγγράφων τούτων φέρεται τὴν ὑπογραφήν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς 12ης αὐγ., ὥραν 3, 45' μ. μ. Ὁ μάρτυς ἀγνοεῖ τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἐγγράφου τούτου;

Λ α σ σ ῶ. Εἰς τὸ ἐγγράφον τοῦτο ἐγένετο ἀπάντησις. Γινώσκει ὁ μάρτυς τίς ὁ ἀπαντήσας;

Ἄ π. Τὸ ἀγνοῶ.

Λ α σ σ ῶ. Λοιπὸν ἀπεκρίθη ὁ γενικὸς τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιτελάρχης τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ὥραν 5, 55' μ. μ. Ὅθεν ἔπεται ὅτι κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην ἢ εὐθὺν τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν δὲν ὕφιστατο ἀκόμη.

Π ρ ὁ ε δ ρ ο ς. Τὴν 12ην αὐγ. ὥραν πέμπτην καὶ ἡμίσειαν θεωρεῖτε τὸν στρατάρχην Βαζαῖν ὡς περιβεβλημένον τὴν ἀρχηγίαν καὶ τῷ μεταβιβάσετε ἐγγράφον τοῦ αὐτοκράτορος διὰ τὸν στρατηγὸν Φαιλλὺ διὰ μέσου τοῦ στρατηγοῦ Ζαρρᾶς.

Ἄ π. Δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ συντάξας τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, καὶ τοὶ ὑπ' ἐμοῦ ὑπογεγραμμένοι· δὲν παρενέβην εἰμὴ ὅπως τὸ ἀποστείλω.

Ἐ ρ. Τὴν 12ην αὐγ., ὥραν 11 1/2 τῆς νυκτός, ἐγράφετε πρὸς τὸν στρατάρχην Βαζαῖν, ἀρχιστράτηγον, ὅπως τὸν εἰδοποιήσετε περὶ τινος κατοπιτεύσεως τοῦ ἵππικου. Κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην τὸν ἐνομιζέτε λοιπὸν ὡς ἀρχιστράτηγον;

Ἄ π. Ἦτο, νομίζω, ἢ προσωπικῆς ἡμῶν ἐντύπωσις, ἀλλ' ὅμως δὲν ἦτο βεβαίωτος.

Ἐ ρ. Τὴν 13ην αὐγ. ἕτερον ἐγγράφον, προερχόμενον ἀπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ πολέμου, μετεβίβαζεν εἰς τὸ γενικὸν στρατηγεῖον τὴν εἰδησιν τῆς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατοχῆς τῆς Νανσού. Ἐλάθετε γινῶσιν τοῦ ἐγγράφου τούτου, ὡς καὶ ἄλλων ἀπευθυνόντων κατόπιν πρὸς τὸν στρατάρχην Βαζαῖν, ὅπως τῷ σημάνωσι τὴν κατάστασιν τῶν σωματίων τοῦ Μάκ-Μαῶν καὶ τοῦ Φαιλλύ;

Ἄ π. Εἶχον γινῶσιν τῶν περιεχομένων ἐν τοῖς ἐγγράφοις τούτοις, ἀλλ' ὅμως δὲν τὰ εἶδον ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου.

Ἐ ρ. Ὁ στρατάρχης λέγει ὅτι δὲν τὰ εἶδε· ἐν τούτοις τῷ ἀπευθύνθησαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀφίχθησαν δὲ εἰς Μέτς.

Ἄ π. Εἶχον νομίσει ὅτι ἀπευθύνθησαν πρὸς τὸν γενικὸν ἐπιτελάρχην.

Ἐ ρ. Ἐνθυμίσητε τὰς μελέτας, αἵτινες τυχὸν ἔγιναν διὰ τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Βριέυ διάβασιν;

Ἄ π. Ὑπῆρχον πολλὰ ὁδοί. Ἐλάθαμεν τὴν ὁδὸν τῆς Βριέυ ὑπὸ με-

γάλην ἔποψιν, μόνον ἐν ᾗ περιπτώσει ἐμελλε τυχὸν ὁ στρατὸς νὰ διευθυνθῆ πρὸς βορρᾶν.

Ἐ ρ. Ἐσπουδάσατε τὴν διεύθυνσιν τῆς Βοαππὺ ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ φθάσητε τὴν ὁδὸν τῆς Βριέυ;

Ἄ π. Δὲν ἐκῆμαμεν ἐιδικὰς ὡς πρὸς τοῦτο μελέτας· εἴχομεν σπουδάσει τὴν ὁδὸν Γραβελόττης καὶ ἐτέραν τινὰ ὁδὸν συνενώσεως διὰ τῆς Πλαππεβίλλης καὶ Λεσοῦ. Ἐσπουδάσαμεν τὰ περίξ τοῦ Μέτς, ἀλλ' ὅμως ἐιδικώτερον ἐμελετήσαμεν τὰς μεγάλας ὁδοὺς.

Σ τ ρ α τ η γ ὁ ς Σ α β ῶ - Λ α τ ο ῦ ρ. Ἡ ἐργασία τῆς κατοπιτεύσεως, ἔχουσα σκοπὸν τὴν διάβασιν ἐπὶ τὴν ἀριστερὰν τοῦ Μοζέλλα ὄχθην, ἐτέθη ἐν πρώτοις ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ αὐτοκράτορος, εἶτα δὲ ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς ἀρχιστράτηγίας;

Ἄ π. Ἐγένοντο προετοιμαστικαὶ μελέται ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, ἀλλ' οὐδέποτε ὑπῆρξαν τὸ ἀντικείμενον ἐργασίας γραπτῆς. Τὸ ἐπ' ἐμοί, ἔμεινα πρὸς τοῦτο ξένος.

Ἐ π ἰ τ ρ ο ς τ ῆ ς κ υ β ε ρ ν ῆ σ ω ς. — Ὁὕτω, οὐδεμίαν ὁδηγίαν ἐδόθη κατὰ τὴν στιγμήν τῆς λήψεως τῆς ἀρχιστратηγίας.

Λ α σ σ ῶ. Ὁ μάρτυς ἔσχε γινῶσιν διαταγῆς τινος τῆς 13ης αὐγ. δοθείσης ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν πρὸς τὸν στρατηγὸν Ζαρρᾶς, καὶ δεικνουσῆς αὐτῷ τὰς γενικὰς διευθύνσεις τῶν σωματίων ὡς καὶ τῶν τοποθετήσεων ἃς ὤφειλον νὰ καθέξωσι;

Ἄ π. Δὲν ἔχω τοῦτου γινῶσιν.

Λ α σ σ ῶ. Ἐν τούτοις τὸ ἐγγράφον τοῦτο ὑπάρχει, καὶ, ἐὰν τὸ συμβούλιον τῷ ἐπιτρέπη, θέλει ἀναγνωσθῆ. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι, ὅτε ἀρχηγὸς τις ἔδειξε τὰς γενικὰς διευθύνσεις, δύναται ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ νὰ ἐπαναπαυθῆ ἐπὶ τοῦ ἐπιτελείου αὐτοῦ.

[ἐπὶ τῇ ἀδείᾳ τοῦ προέδρου ὁ γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν διαταγὴν ταύτην].

Π ρ ὁ ε δ ρ ο ς. Θέλω παρατηρήσει ὅτι ἡ διαταγὴ αὕτη δὲν δεικνύει εἰμὴ τὰς ὁδοὺς ἐκείθεν τῆς Γραβελόττης· δὲν δεικνύει τὰς ἐπιβοθητικὰς ὁδοὺς.

Σ ρ α τ ἄ ρ χ η ς Β α ζ α ῖ ν. Ἐν τῇ ἰδέᾳ μου, ὠφείλομεν πρὸ πάντων ἄλλου νὰ φθάσωμεν τὸ ὄροπέδιον τῆς Γραβελόττης.

Ἡ συνεδρίασις διαλύεται διὰ τὴν 24ην Ὀκτωβρίου.

Συνεδρίασις τῆς 24ης Ὀκτωβρίου.

Πρόεδρος. Προκαλείσαστε τὸν Κ. Ζωνῆ.

ΖΩΝΗ (Zaunès), πολιτικός μηχανικός εἰς Μέτς.

Ὅτε εἶδον τοὺς ἀνιχνευτὰς τοῦ ἔχθρου, οἵτινες ἐπλησίαζον τὴν γέφυραν τῆς Νοβεάν (ἐπὶ τοῦ Μοζέλλου), ἐπεμψα πάραυτα τηλεγράφημα εἰς Μέτς, ἐρωτῶν μὴ ἔπρεπε νὰ ἐκτιναχθῶσιν αἱ γέφυραι· μοι ἐδόθη ἀπόκρισις νὰ μένω ἡσυχος.

Ἐρ. Πρὸς ποῖον ἀπετείνετο ἡ ἐρώτησις περὶ καταστροφῆς τῆς γεφύρας τῆς Νοβεάν;

Ἄ π. Πρὸς τὸ στραταρχεῖον.

Ἐρ. Τί συνέβη τὴν 14;

Ἄ π. Αἱ τοῦ ἔχθρου ἀμαξοπομπαὶ ἀφίχθεῖσαι διῆλθον τὴν γέφυραν, καὶ τὴν 15ην οἱ Πρῶσοι διῆλθον τὸν Μοζέλλαν εἰς Νοβεάν.

Ἐρ. Δὲν ἐποιήσαντο χρῆσιν τῆς γεφύρας τῆς Ἄρε;

Ἄ π. Ὅχι, κύριε.

Ὁ στρατηγὸς Πουρσὲ, ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως.

Δύνασθε νὰ εἰπῆτε τίνας ἀξιωματικούς ἐπεφορτίσαστε νὰ μεταβιβάσωσι τὴν ἀνακοίνωσιν αὐτὴν τῷ στρατάρχη Βαζαῖν;

Ἄ π. Δὲν ἤδυνήθη νὰ τὴν παραδώσω εἰς ἀξιωματικούς· δὲν ὑπῆρχον ἐκεῖ ἀξιωματικοί.

Ἐρ. Ἀλλὰ τὸ εἶπετε κατὰ τὴν ἀνάκρισιν.

Ἄ π. Δὲν ὑπῆρχον εἰς Νοβεάν ἀξιωματικοί.

Πρόεδρος. Δοιπὸν, τὴν 13ην, ὁ ἔχθρὸς ἐνεφανίζετο ἐπὶ τοῦ Μοζέλλα; — Ἄ π. Ναί.

Ἐρ. Πότε οἱ ἀνιχνευταὶ αὐτοῦ διῆλθον ἐπὶ τῆς γεφύρας;

Ἄ π. Τὴν 14ην.

ΡΕΝΩ (Renault Charles-Alexandre), ἐτῶν 54, πρῶτον

σταθμάρχης τοῦ ἐν Νοβεάν σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ.

Τὴν 12ην αὐγ. εἴμεθα εἰς Νοβεάν, ἐπέμψαμεν ἐν τηλεγράφημα πρὸς τὸν Κ. στρατάρχη Βαζαῖν, ὅπως αἰτήσωμεν τὴν διαταγὴν νὰ κόψωμεν τὰς γεφύρας· ἐλάβαμεν τηλεγράφημα ἀπὸ Πόντ-α-Μουσόν ὅτι οἱ Πρῶσοι εἰσῆρχοντο κατὰ τὴν μίαν ὥραν μ. μ. ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Εἶδαμεν διερχόμενον τὸν στρατηγὸν Μαργαρίτην, ὅστις ἠρώτη-

σεν ἡμᾶς ποῦ ἦσαν οἱ Πρῶσοι, ἡμεῖς δὲ τῷ ἀπεκρίθημεν ὅτι ἦσαν εἰς Πόντ-α-Μουσόν. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἔλαβον τηλεγράφημα ἀπὸ Μέτς διὰ τὸν στρατηγὸν Μαργαρίτην, ὅπερ τῷ διέταττε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Μέτς. Τὸ ἑσπέρας ὁ στρατηγὸς Μαργαρίτης ἐπανῆλθε καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Μέτς.

Ἐρ. Ποίαν ἡμέραν εἶδετε τὸ πρῶτον τοὺς Πρῶσους;

Ἄ π. Τὴν 13ην ἐξ ἀνιχνευτῶν εὐρίσκοντο παρὰ τὴν γέφυραν καὶ παρετήρουν.

Ἐρ. Τὴν δὲ 14ην;

Ἄ π. Τὴν 14ην τρεῖς Πρῶσοι ὁρμηεῖς διῆλθον ἐπὶ τῆς γεφύρας· ἐτηλεγράφησα εἰς Μέτς, ὅθεν μοι ἀπεκρίθησαν ἀκαλᾶ, ἐνόησαμεν. Τὴν 14ην πεντήκοντα Πρῶσοι ἐπέρασαν τὴν γέφυραν, μετέδωκαν εἰς τὸ τηλεγραφικὸν κατάστημα καὶ ἔθλασαν τὸν τηλεγράφων. Ἐπειτα ἤρξαντο κόπτοντες τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, ἐγὼ δὲ ἠναγκάσθην νὰ ἀποχωρήσω.

Ἐρ. Οὕτω λοιπὸν ἐπέμψατε τηλεγράφημα ἀγγέλλον τὴν ἀφίξιν τῶν Πρῶσων; — Ἄ π. Ναί.

Ἐρ. Ἐρωτήσατε νὰ κόψετε τὰς γεφύρας;

Ἄ π. Ὅχι· δὲν ἐπρόκειτο νὰ τὸ πράξω. Τὴν 14ην ἦθελον νὰ ἐνεργήσω τὴν πυρπόλησιν τῆς γεφύρας ταύτης, ἀλλὰ μ' εἶπον «θέλετε ἐπιφέρει τὴν πυρπόλησιν τοῦ χωρίου», καὶ ἐπομένως ἀπέσχον τούτου.

Ἐρ. Εἰς τίνα ἀπηυθύνετε τὴν ἐρώτησιν εἰδοποιῶν, τὴν ἀφίξιν τῶν Πρῶσων; — Ἄ π. Εἰς Μέτς.

Ἐρ. Εἰς τίνα; — Ἄ π. Διευθύνετο ἀπὸ σταθμοῦ εἰς σταθμόν.

Ἐρ. Πότε ἐπέρασαν οἱ Πρῶσοι; — Ἄ π. Τὴν 15ην αὐγούστου.

Ἐρ. Πολλοί; — Ἄ π. Ναί, διῆλθον πῆμπολλοί.

Ἐρ. Καὶ οἱ ἀνιχνευταὶ πότε ἦλθον;

Ἄ π. Οἱ ἀνιχνευταὶ ἦλθον τὴν 14ην εἰς Νοβεάν καὶ δὲν τὴν ἐγκατέλιπον ἔκτοτε.

Ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως, τῷ μάρτυρι. — Δύνασθε νὰ εἰπῆτε τί ἀπέβησαν τὰ παρ' ὑμῶν ἀποσταλέντα τηλεγραφήματα;

Μάρτυς. Πιθανὸν εἶναι ὅτι ἀφίκοντο εἰς τὸ φρούριον.

Ἐρ. Πράγματι τὴν 14ην οἱ τοῦ ἔχθρου ἀνιχνευταὶ ἐποιήσαντο χρῆσιν τῆς γεφύρας;

Ἄ π. Ναί· τὴν 13ην ἔμειναν ἐπὶ τῆς ὄχθης καὶ παρετήρουν.

Ἐρ. Γινώσκετε ὅτι ὁ Κ. Ζώνη διεβίβασε τηλεγράφημα, δι' οὗ ἐξήγει τὴν ἄδειαν νὰ ἐκτιναχθῆ ἡ γέφυρα;

Ἄ π. Ὅχι· τὸ ἀγνοῶ. Δυνατὸν μὲν νὰ διήλθε τηλεγράφημα τοιοῦτον, δὲν ἔλαβον ὅμως αὐτοῦ γνώωσιν.

Ἐρ. Ὁ ὑμέτερος τηλεγράφος δὲν ἦτο σταθμὸς κανονικὸς;

Ἄ π. Ὅχι· ἀλλ' ὅμως ἐπέμποντο ἰδιωτικὰ τηλεγραφήματα ὡς εἰς ὅλους τοὺς σταθμοὺς.

ΜΑΤΘΙΑΣ (Mathieu), ἐτῶν 40, ἰδιοκτῆμων,

διαμένων εἰς Νοβεάν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 12ης αὐγούστου ὁ κύριος στρατηγὸς Μαργαρίτης ἐπέρασεν εἰς Νοβεάν καὶ ἠτήσατο πληροφορίας περὶ τῆς πορείας τοῦ ἐχθροῦ. Τῷ εἶπαμεν ὅτι ἐγνωρίζαμεν ὅτι οἱ Πρώσοι ἦσαν εἰς Ποντα-Μουσσόν. Μόλις ἀνεχώρησε, καὶ ἀρίστω τηλεγράφημα, ὕπερ τῷ διέταττε νὰ ἐπιστρέψῃ.

Τὴν 13ην ἐβλέπομεν ἀδιακρίτως δρομεῖς ἐπὶ τὴν ἐτέραν ἔλθον τοῦ Μουζέλλα, ἐπὶ τοῦ κεφαλογεφυρώματος. Μετεβιβάσαμεν εἰς Μέτς τηλεγραφήματα, ὧν τινὰ ἔμειναν ἀνευ ἀποκρίσεως· ἐπὶ ἐτέρων δὲ αἱ ἀποκρίσεις ἦσαν ἀνευ σημασίας ἀκατελέθαιμεν, ἀκαλὰ, ἀευχαριστοῦμεν.

Τὴν 14ην δὲν ἠδυνήθημεν νὰ κοινωνήσωμεν μὲ τὸ Μέτς εἰμὴ μέχρι τῆς 10ης καὶ 11ης ἢ 14ης, π. μ. Ἀπόσπασμα προσωπικὸν ἐπέρασε τὴν γέφυραν καὶ ἐλθὼν κατέσχε τὸν σιδηρόδρομον. Ἀλλὰ τὴν 15ην τὰ προσωπικὰ στρατεύματα ἐπέρασαν πολλὰ τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ κτήματος, ἐν ᾧ κατοικῶ, ἔχω ἐκτεταμένην θέαν, ἠδυνήθημεν νὰ πεισθῶ ὅτι ἅπαντα τὰ χωρία τὰ τὴν Νοβεάν κυκλοῦντα, ἢ Βορνὸν καὶ ἄλλα, κατεῖχοντο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Τὴν πρωίαν τῆς 16ης εἶδον τὰ στρατεύματα ταῦτα ποιοῦντα κινήσιν τινὰ καὶ διευθυνώμενα πρὸς τὸ ὀροπέδιον τῆς Ῥεζομβίλλης, ἀλλὰ τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας τῆς 16ης αἱ ὁδοὶ ἦσαν ὀλοσχερῶς ἐλεύθεραι. Οἱ Γερμανοὶ οὐδαμοῦ ἐπαρουσιάζοντο· προφανῶς ὑπῆρχεν αἰσθημά τι διαγνομῶ καταφανεστάτου ἐν ταῖς πορείαις τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων. Τέλος ἐπορεύθησαν ἐπὶ τ' ἄριστερὰ, ἐν τῇ διευθύνσει τῆς Δομβίλλης (Donville), καὶ συνεπέρανα ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς εὕρισκετο πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Ἀλλως δὲ μόλις τὴν 17ην ἐπαρουσιάθησαν νέα ἐχθρικὰ στρατιωτικὰ σώματα.

Πρόεδρος. Λοιπὸν ἐπέμψατε, τὴν 13ην, πολλὰ τηλεγραφήματα εἰς Μέτς.

Μάρτυς. Ναι, κύριε πρόεδρε.

Πρόεδρος. Τὰ τηλεγραφήματα ταῦτα τὰ διευθύνετε πρὸς τὸ ἀρχηγεῖον, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ πρὸς τὸν στρατάρχη Βαζαῖν;

Μάρτυς. Ναι, κύριε πρόεδρε.

Πρόεδρος. Τί ἐλέγτε εἰς τὰ τηλεγραφήματα ταῦτα; Ἐἶχον ὡς ἀντικείμενον τὸ ἀγγέλλαι τὴν παρουσίαν τῶν τοῦ ἐχθροῦ δρομῶν ἢ τὸ ἐρωτᾶν περὶ καταστροφῆς τῶν γεφυρῶν;

Μάρτυς. Καὶ ἀμφοτέρω. Συχνὰ ἐζητήσαμεν τὴν ἄδειαν νὰ καταστρέψωμεν τὰς ἐπὶ τὸν Μουζέλλα γεφύρας. Εἶπον ὅμως, ὅτι ἡ ἐνώπιόν μου θέα ἐξετείνετο ἐπὶ 3 ἢ 4 λέυγας, καὶ οὐδαμοῦ ἐφαίνετο μήτις εἰς στρατιώτης. Ἀπεκρίνοντο ὅμως ἡμῖν οὕτως αὐχαριστοῦμεν. — Ἐσπεῖ ἡσυχία.

Τὸ τελευταῖον μάλιστα τηλεγράφημα ὅπερ ἐλάβομεν, εἶχε χαρακτῆρα ἀρείοτητος, ὅπερ ἀπέδειξεν ἡμῖν ὅτι ὤφειλαμεν νὰ μὴ διατηρῶμεν ἐφεξῆς οὐδεμίαν ἐλπίδα.

Πρόεδρος. Καὶ παρὰ τίνος ἐπέμψθη;

Μάρτυς. Ἄ! οὐδέποτε τὸ ἐμάθαμεν.

Πρόεδρος. Τὴν 14ην τί ἐζητήσατε ἐν τοῖς τηλεγραφήμασιν ὑμῶν;

Μάρτυς. Τὴν ἔγκρισιν ὅπως καταστρέψωμεν τὴν γέφυραν τῆς Νοβεάν.

Πρόεδρος. Πρὸς τίνα ἀπεστίνοντο τὰ τηλεγραφήματα ταῦτα;

Μάρτυς. Πρὸς τὸ ἀρχηγεῖον καὶ τὸν αὐτοκράτορα.

Πρόεδρος. Ἐντὸς τῆς 16ης, εἶπατε ἡμῖν ὅτι ἡ πορεία τοῦ ἐχθροῦ ἐσταμάτησε· ἀλλ' ἀναμφιβόλως ὁ ἐχθρὸς κατέλειπεν ἀπόσπασμά τι εἰς Νοβεάν;

Ἄ π. Ὅχι, οὐδέν. Μήτις εἰς στρατιώτης δὲν ἦτο εἰς Νοβεάν. Τὴν πρωίαν τῆς 17ης ἤρξατο ἐκ νέου ἡ πορεία.

Ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως. Γινώσκετε τὸ ὄνομα τοῦ υπαλλήλου, ὅστις διαχειρίζετο τοῦ τηλεγράφου εἰς Μέτς; Ἀπὸ τούτου ἠδύνατό τις νὰ μάθῃ πρὸς τίνα μετεβίβαζε τὰ τηλεγραφήματα.

Μάρτυς. Ὅχι, κύριε· τὰ τηλεγραφήματα δὲν ἦσαν ὑπογεγραμμένα, καὶ δὲν ἐγνωρίζαμεν τίς ἀπεκρίνετο ἡμῖν. Τὸ ἐφ' ἡμῖν, τὰ ἡμέτερα τὰ διευθύνουμεν πρὸς τὸ ἀρχηγεῖον.

Πρόεδρος. Δύνασθε νὰ ὀνομάσητε ἡμῖν τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ τηλεγράφου εἰς Νοβεάν; Ἐδίδετε τὰ ὑμέτερα τηλεγραφήματα τῷ κ. Ρενώ (Renaud), τῷ σταθμάρχῃ;

Μάρτυς. Ὅχι, κύριε, δὲν παρεδώκαμεν τὰ τηλεγραφήματα ἡμῶν πρὸς τὸν προϊστάμενον τοῦ τηλεγραφείου, ἀλλὰ πρὸς ἄλλον ὑπάλληλον καλούμενον Γεράρδον (Gerard), ὅστις διαμένει εἰς Παλύ.

Ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως. Γνωρίζετε ἐὰν εἶχε γνωρίσειαν μετὰ τοῦ ὑπαλλήλου, μετ' οὗ εἰς Μίετς ἀνταπεκρίνεται;

Μαθίας. Δὲν τὸ πιστεύω.

Πρόεδρος. Ποίαν ἡμέραν ὁ ἔχθρὸς ἤρξατο προστιθέμενος γεφύρας ἄνω καὶ κάτω τῆς γεφύρας τῆς Νοβεάν;

Μάρτυς. Ὁ ἔχθρὸς ἐβίβησεν ἐπὶ τοῦ Μοζέλλα δύο γεφύρας κάτωθι, μετὰ τὴν μεσημέριαν τῆς 16ης. Ἐλησμόνησα νὰ εἶπω ὑμῖν ὅτι, τὴν 17ην, ἐδέχθη οἴκαδε ἀξιωματικούς πληρωμένους τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, οἵτινες μοι ἔλεγον· «Ἀπολλύμεθα, ἐὰν ὁ γαλλικὸς στρατὸς βαδίσῃ ἐπὶ τὰ πρόσω.»

Πρόεδρος. Ἄλλ' εἶπετε ἡμῖν ὅτι τὴν 16ην ὄλαι αἱ ὁδοὶ ἦσαν ἐλεύθεραι.

Μάρτυς. Τυφόντι τὰ στρατεύματα ἐπάσαντο διερχόμενα· ἀλλ' ὅμως πράγματι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐβίβησαν αἱ δύο γεφύραι.

Πρόεδρος. Ἡ γέφυρα τοῦ Σευαλέ (Chevalet) ἦτο;

Μάρτυς. Κάτωθι.

Πρόεδρος. Καὶ ἡ γέφυρα τῆς Τουρ (de la Tour);

Μάρτυς. Ἄνωθι.

Λασσώ. Ὁ κ. Μαθίας ἐπεμψε τηλεγραφήματα εἰς Μίετς τὴν 14ην μέχρι τῆς ὥρας 40 καὶ $\frac{1}{2}$ π. μ. Τὸ εἶπεν ἡμῖν ἀλλὰ τὴν 13ην, ποῖαι εἶναι αἱ ὥραι καθ' ἃς τὰ τηλεγραφήματα ἀνεχώρησαν καὶ ἀφίχθησαν αἱ ἀποκρίσεις;

Μάρτυς. Ἀπὸ τῆς 10ης μέχρι τῆς 11ης ἔσχε χώραν ἡ ἐμφάνις τῶν τοῦ ἐχθροῦ δρομέων, προφανῶς λοιπὸν ἐστάλησαν τὰ τηλεγραφήματα τὴν δέλιαν. Ἀποκρίσεις τινὲς ἀφίκοντο πάραυτα, αἱ δὲ λοιπαὶ μετὰ δύο ἢ τρεῖς ὥρας.

Λασσώ. Λοιπὸν ἀποκρίσεις τινὲς ἀφίκοντο πάραυτα; Τὴν 13ην αὐγ. ὁ στρατάρχης ἦτο εἰς Βορνύ, καὶ εἰς Βορνύ δὲν ὑπάρχει τηλεγράφος· δὲν ἦτο λοιπὸν ὁ στρατάρχης ὁ ἐνθάδε ν' ἀποκριθῇ.

Στρατάρχης Βαζαίν. Πῶς ὁ μάρτυς ἐγίνωσκε, τὴν 13ην, ὅτι διεχειριζόμεν τὴν ἀρχηγίαν; Πῶς ἐγίνωσκεν ἐὰν ἤμην εἰς Βορνύ ἢ εἰς Μίετς;

Μάρτυς. Μετέβην εἰς Μίετς ἀπὸ τῆς 11ης, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐγίνετο ἡδὲ λόγος περὶ τῆς εἰς τὸν στρατάρχην χορηγηθείσης ἀρ-χίστρατηγίας· θετικῶς ὅμως τὸ ἔμαθον τὴν 13ην.

Στρατάρχης Βαζαίν. Οὐδέποτε ἔλαβον τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος τηλεγραφήματα.

ΣΚΑΛ (Scal), ἐπιθεωρητὴς τῶν ἀνατολικῶν

σιδηροδρόμων, ἐτῶν 52.

Δὲν ἔχω νὰ δώσω πληροφορίας εἰμὴ περὶ τῆς γεφύρας τῆς Λογγεβίλλης.

Τὴν 13ην Σεπτεμβρίου ὁ κ. στρατάρχης-μοὶ ἐζήτησε τοὺς πόρους, οὓς διετιθέμεν πρὸς ἀνακατάστασιν τῆς γεφύρας τῆς Λογγεβίλλης, ἧς εἶχον κοπῆ δύο ἀψίδες.

Μοὶ ἔδειξε ἐπιστολὴν τοῦ στρατηγοῦ Κοφφινιέρ, ὅστις ἔλεγεν ὅτι ἀπητοῦντο τρεῖς ἐβδομάδες πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐπὶ τῆς γεφύρας συγκοινωνίας. Μὲ ἐπεφόρτισε νὰ ἴδω τὸν στρατηγὸν Κοφφινιέρ. Ἡθέλησα νὰ γνωρίσω τὴν κατάστασιν τῆς γεφύρας καὶ μετέβην εἰς Λογγεβίλλην. Ἐκεῖ εἶδον ὅτι δὲν ὑπῆρχον πλέον διάμεσα ποδαρικά· εἶδον δὲ ἡδύνατο ν' ἀποκατασταθῇ ἡ δίοδος ἐπιχωματιζομένου, ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, τοῦ Μοζέλλα μὲ ἄμμον καὶ χαλίκια.

Ἐκατὸν μέτρα ἐκείθεν τῆς γεφύρας ταύτης, πρὸς τὸ μέρος τῆς Λογγεβίλλης, ὑπῆρχεν ἄμμος εἰς ἀρκετὴν ποσότητα, καὶ ἐσχημάτισα τὴν πεποίθησιν ὅτι ἦτο εὐκλινὸν μὲ τὴν ἄμμον νὰ κατορθώσωμεν τρίγωνον ἐπιχώσεως τοῦ Μοζέλλα κατὰ τὸ μέρος ἐκείνο. Κατὰ δὲ τὸ πρὸς τὸ Μίετς μέρος ὑπῆρχεν ὡσαύτως λατομίον ἄμμου. Ἦ πεποίθησίς μου ὑπῆρξεν ὅτι ἦτο δυνατόν ν' ἀποκαταστῇ ἡ κοινωμία ἐν τρισὶν ἡμέραις. Ὅπως ὦ ἀσφαλέστερος, ἐσυμβουλεύθην ἕνα τῶν φίλων μου, ὅστις κατεσκεύασε τὴν γέφυραν ταύτην τῷ 1853. Ἐρωτηθεὶς οὗτος παρ' ἐμοῦ, μοὶ εἶπεν· «Ἐχετε ἑκατοντάκις δίκαιον.» Εἶδον ὅτι ἡδυνάμην ν' ἀναλάβω τὴν ὑποχρέωσιν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Κοφφινιέρ νὰ κάμω τὴν ἐργασίαν εἰς τρεῖς ἡμέρας. Μεταθὰς παρὰ τῷ στρατηγῷ τούτῳ, εἶπον αὐτῷ τὴν πρότασίν μου· οὗτος δὲ ἀντιστάς τὸ πρῶτον, μοὶ εἶπε τέλος

ὅτι ἠδυνάμεθα νὰ λάβωμεν τὸ μέτρον τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ πάντων δὲν ἔπρεπε νὰ ὀμιλήσω περὶ τοῦτου τῷ στρατάρχῃ. Δὲν ἠθέλησα νὰ διαγείρω μεταξὺ τῶν ἀρχῶν σύγκρουσιν, καὶ ἀπεσύρθην.

Πρόεδρος. Δὲν διέκοψα ὑμᾶς, καίτοι τῆς ὑμετέρας καταθέσεως περιστραφείσης ἐπὶ ζητημάτων ἄλλης περιόδου, ξένης τῆς περὶ ἧς σήμερον ἀσχολούμεθα. Θέλω ἐρωτήσει ὑμᾶς, ἄλλὰ, κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην, τὸ συμβούλιον ἐπιθυμᾷ νὰ ἀκούσῃ ὑμᾶς ἐπὶ τῶν σχεδίων τῆς καταστροφῆς τῶν γεφυρῶν ἄνω τοῦ Μέτς, ἧτοι τῶν τῆς Ναβεῦν καὶ ἔτι ἄνωθι, ὡς καὶ τῆς γεφύρας τῆς Λογγεβίλλης.

Ἄ π. Οὐδεμίαν ἔχω γνώσιν τῶν σχεδίων τούτων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἤμην ἀσθενής.

Ἐρ. Οὕτω δὲν εἴχετε γνώσιν τοῦ σχεδίου τοῦτου πρὸ τῆς τῶν γεφυρῶν τούτων καταστροφῆς; — **Ἄ π.** Ὅχι.

Ἐρ. Ὡστε δὲν δύνασθε νὰ καταθέσητε εἰμὴ ἐπὶ τῶν σχεδίων ἐχόντων πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς γεφύρας τῆς Λογγεβίλλης; — **Ἄ π.** Ναί.

Ἐρ. Ἀργότερα δὲν ἐπρωτεῖνατε τῷ κ. στρατάρχῃ Βαζαῖν νὰ ἐνεργηθῇ ἐπιβολὴ τις ἐπὶ τὴν Κουρσέλλην (Courcelles), ὅπως παρενοχληθῇ ἡ κατασκευὴ σιδηροδρόμου τινὸς αὐτανέωσως, ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατασκευαζομένου;

Ἄ π. Τοῦτο εἶναι ἀργότερον, ἦτοι τὴν 22αν αὐγούστου. Τὴν ἡμέραν ταύτην ἤμην εἰς τὸ ἀρχηγεῖον τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν. Βίθον τὴν προτεράλιαν εἰς Μέτς πολλοὺς κατοίκους τῶν κοινοτήτων τῆς δεξιᾶς τοῦ Μοζέλλα ὄχθης· πάντες δὲ μὲ ἐγνώριζον καὶ μοι ὀμίλησαν περὶ τοῦτου. Ἦλθον νὰ περιδιαβάσωσι. Μοὶ ἐφάνη παράδοξον, καὶ ἠρώτησα αὐτοὺς πῶς ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν εἰς Μέτς. Μοὶ εἶπον ὅτι οὐδὲν κώλυμα συνήντησαν, ὅτι ἠδυνάτο τις νὰ ἔλθῃ πεζῇ ἢ ἐφ' ἀμάξης. Ἐνόμισα τότε ὅτι ἠδυνάτο τις νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπὸ τῆς καταστάσεως ταύτης.

Μοὶ εἶπον ὅτι ὑπῆρχεν εἰς Ῥεμιλλὺ πληθὺς σιδηροδρομικῶν ἀμαξῶν πεπληρωμένων μὲ εἶδη πολιορκίας, καὶ ὅτι οἱ Πρώσοι ἐγκαθίστων ἀμερικανικὸν σιδηροδρόμον πρὸς συνένωσιν τῆς Ῥεμιλλὺ καὶ τῆς Πόντ-Ἄ-Μουσόν. Μοὶ ἐφάνη ἀναγκαῖον νὰ παρεμποδισθῇ τὸ σχέδιον τοῦτο, καὶ τότε ἐπρωτεῖνον τῷ κ. στρατάρχῃ Βαζαῖν τὴν καταστροφὴν ὧων τῶν τεχνικῶν ἔργων τοῦ σιδηροδρόμου.

Μοὶ εἶπαν ὅτι δὲν τὸ ἤθελεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς διέδιδεν ἀπὸ δύο ἡμερῶν τὴν φήμην ὅτι ἔμελλε νὰ προσβάλῃ, καὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ πράξωμιν

τι δυνάμενον νὰ τὸν ἐπομακρύνῃ τοῦ σχεδίου τοῦτου, ὅτι ἦτο κατευχαριστημένος διὰ τὴν προσβολὴν ταύτην. Τῷ παρετήρησα ὅτι ἡ καταστροφὴ αὕτη ἦτο ἀναγκαία. Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, πλείστοι αξιωματικοὶ ἐνόησαν ὅτι ὑπῆρχεν ἄλλο τι καλὸν πρὸς ἐπιχείρησιν. Ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν ἀντι-ἔτι ἀπολύτως εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν ἔργων τοῦ σιδηροδρόμου. Ἐν τούτοις, ὅτε ἀπεσύρθην, μοὶ εἶπε: «θέλωμεν ἰδεῖ τὸ ζήτημα τοῦτο μὲ τοὺς κυρίους τοῦτους.»

Ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ μάρτυς ὀμίλησεν ἐπίσης, ἐν τῇ ἐγγράφῳ αὐτοῦ καταθέσει, περὶ μεγάλων προμηθειῶν τροφῶν, ὑπαρχουσῶν εἰς Ῥεμιλλὺ. Εἶπεν ὅτι προέτεινε νὰ τὰς φέρῃ εἰς Μέτς.

Μάρτυς. Ναί, ἔμαθον ὅτι ὁ σταθμὸς τῆς Ῥεμιλλὺ κατείχετο ὑπὸ σιδηροδρομικῶν φορτηγῶν ἀμαξῶν τοῦ ἐχθροῦ, περιεχουσῶν μεγίστας προμηθείας. Ἦτο εὐκόλον νὰ τὰς κυρεύσῃ τις, διότι δὲν ὑπῆρχον ἐχθροὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης· εὐκόλον ἦτο νὰ μεταβῇ τις καὶ λάβῃ ὅλας τὰς ἀμάξας ταύτας, φροντίζων νὰ ὑποστηριχθῇ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὑπὸ τοῦ ἰππικοῦ, καὶ ὑπῆρχεν ἐν Μέτς ἰππικόν. Ἐντὸς 42 ὥρων τὸ πολὺ ἤθελε δυνηθῇ τις νὰ παραλάβῃ καὶ φέρῃ 15000 φορτηγὰς ἀμάξας πλήρεις τροφῶν. Ἄν ἀνησυχεῖτο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, δὲν ἠδύνατο τότε νὰ λάβῃ χώραν εἰμὴ κατὰ τὸ τελευταῖον μέρος τῆς ἐπιχειρήσεως, ἦτοι πρὸς τὴν Κορσέλλην.

Καὶ 1,500 φορτηγοί, ἦσαν 15,000 τόνοι, ἦτο παράτασις ὑπάρξεως τριακόντα καὶ μιᾶς ἡμερῶν. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἦτο λίαν ἐνδιαφέρον, καὶ μάλιστα ἐν ἀνάγκῃ ἠδυνάτο τις νὰ καθέξῃ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ πολλὰ χωρία, ἠδύνατο ἐν αὐτοῖς πολλὰς νομάς νὰ λάβῃ, πολλοὺς καρποὺς καὶ σίτον, τέλος πᾶν ὅ,τι ὑπῆρχεν εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν χωρίων τούτων. Ἴσως ἐχρειάζετο συγκρότησις μάχης, ἀλλὰ τέλος ἦτο τὸ μάλλον ἐπιεῖγον, καὶ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ.

Τὴν 22αν αὐγούστου οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρξεν, εἰμὴ ἀπλὴ ὀμιλία μεταξὺ τοῦ στρατάρχου καὶ ἐμοῦ. Ἐγὼ τῷ εἶπον: «Εἰμί ἐλεύθερος, καὶ δύναται τις νὰ βαδίσῃ» ὁ δὲ κ. στρατάρχης Βαζαῖν μοὶ ἀπεκρίθη: «Εἶν' ἀνωφελές.»

Στρατηγὸς Πουρσέ. Ὁ μάρτυς ὀμίλησεν ἐν τῇ ἀνακρίσει περὶ ὀμιλίας τινὸς, ἣν τῷ ἔκκεμεν ὁ κύρ Τρόμερ (Tromer), πρῶην καθ-μάρχης εἰς Φορβάχ.

Μάρτυς. Ὁ κύριος Τρόμερ ἐγένετο ἐπιθεωρητὴς τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ ἐγκαταστάντος ὑπὸ τῶν Πρώσων ἐν Ῥεμιλλύ. Τὴν 29ην μὲ ἐπλησίασε καὶ μοι εἶπε· «Δὲν ἐπίστευον ὅτι τὰ πράγματα ἐμελλον νὰ παρέλθωσιν οὕτω, καὶ ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας ἐπερίμενα ὑμᾶς εἰς Σεμιλλύ-γλεγον δὲ ἐν ἐμαυτῷ· «Θέλουσιν ἔλθει νὰ μᾶς καταλάβωσι». Ἐγὼ τῷ ἀπεκρίθην· «Ἄλλ' ἠθέλετε ἐμποδίσαι ἡμᾶς». Ἀπήντησε τότε· «Πῶς; Οὐδεὶς ὑπῆρχεν ὁ ἐμποδίσων». Τότε τῷ εἶπον· «Εἰ μὴ κατελάβομεν ὑμᾶς, δύνασθε ν' ἀνάψητε κηρίον εἰς τὸν στρατάρχην Βαζαίν». (1)

Στρατηγὸς Σαβὼ Λατούρ. Τὸ ἐπίχωμα, ὅπερ ἠθέλετε νὰ καταστήσητε ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ Μοζέλλα, δὲν εἶχέ τι νὰ φοβηθῆ ἀπὸ τῆς τῶν ὑδάτων ἐνεργείας;

Ἄπ. Ὅχι· τὸ μέρος τῶν κατεστραμμένων ἀψίδων δὲν ἦτο κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην κκαλυμμένον ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Ἄλλως ἠδύνατό τις νὰ τὸ προφυλάξῃ ἐν τῇ βάσει αὐτοῦ διὰ λιθοκόλλης. Ἐτέρα ἀψίς, ἣτις ἔμμενεν ὀρθία, ἦτο κλονισμένη. Τὸ ἐπίχωμα ἐμελλε νὰ τὴν στερεώσῃ. Τὸ ἐπαναλαμβάνω, τὰ ὕδατα, κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην, οὐδὲν ἐπὶ τοῦ ἐπιχώματος ἠδύνατο.

Στρατάρχης Βαζαίν. Πράγματι ὁ κ. Σκάλ ἦλθε νὰ μὲ ἰδῇ· μοι ὠμίλησεν ἐν ἧ ἐννοίᾳ κατέθηκεν, ἀλλ' αἱ πληροφορίες, ἃς μοι παρέσχε, δὲν ἐπεθεωραῖωθησαν, ἀλλὰ καὶ μοι εἶπον· «Ἐπίτρχουσι διαρκῶς δέκα ἀτμομηχαναὶ ἔτοιμοι ν' ἀποσύρῃσι τὰς ἐκεῖ εὐρισκομένας φορητὰς ἀμάξας τοῦ σιδηροδρόμου, καὶ ἠθέλομεν σπᾶσει τὴν μύτην ἡμῶν, προσκτιῶντες ἔτι πλέον χιλιάδας τινὰς πληγωμένων». Ὁ κ. Σκάλ ἐπίσης μοι ὠμίλησε νὰ καταστρέψωμεν τὰ τεχνικὰ ἔργα τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Ῥεμιλλύ ἐπὶ τῶν μεθορίων, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπιστρέψωμεν μέχρι τῶν μεθορίων.

(1) Καίπερ προτιθέμενοι μετὰ τὴν τύπωσιν τοῦ τετάρτου τόμου τῆς δίκης τοῦ στρατάρχου Βαζαίν νὰ γράψωμεν σὺντομίην τινα κρίσιν περὶ τῶν καταθέσεων αὐτοῦ τε καὶ τῶν μερτῶρων καὶ ἐν γένει περὶ ὅλης τῆς δίκης, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ γελᾶσωμεν, ὅτι τοιαῦτα καταθέσεις, οἷα ἡ παρούσα, ἔτυχον προσηκτικῆς ἀκροάσεως κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης. Πῶς! ὁ Πρώσος τὴν 29ην αὐγούστου ἔλεγε ταῦτα; Ἄλλως δὲ, ἐπὶ ἰδιωτικῶν καταθέσεων δύναται τις, χωρὶς ν' ἀμαρτίσῃ, νὰ στηρίξῃ τὴν κατηγορίαν, ὅτι ἐν γνῶσει ὁ στρατάρχης δὲν ἠθέλησε νὰ πλουτήσῃ ὁ στρατὸς μὲ τροφάς;

M.

Ἄλλως δὲν ἔχω, εἰμὴ ἐπαίνους ὑπὲρ τοῦ κ. Σκάλ· ἔδειξε πάντοτε τὴν μεγαλητέραν ἐνεργητικότητα.

Ὁ πρόεδρος τῷ μάρτυρι. Ὁ κ. στρατάρχης λέγει ὅτι ὑπῆρχον εἰς Ῥεμιλλύ ἀτμομηχαναὶ πάντοτε ἔτοιμοι.

Μάρτυς. Ὅχι· ὑπῆρχον μόνον χιλιάς ἀμαξῶν χωρικῶν πλήρεις καὶ ἔτοιμοι πρὸς ἀναχώρησιν, ὅπως φέρωσι τὰς προμηθείας· ἀλλ' ἀτμομηχαναὶ δὲν ὑπῆρχον· δὲν ἠδύνατο ν' ἀναχωρήσωσιν εἰμὴ ἐπὶ μιᾷ γραμμῆς.

Ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως. Ἄλλως ὁ Τρόμερ δὲν ἠθέλεν ὀμιλῆσαι περὶ αἰσθημάτων φόβου, ἅτινα ἐδῆλωσε τῷ κ. Σκάλ, εἰὰν εἶχε μηχανὰς δυναμένας νὰ σύρῃσι τὰς ἀμαξοστοιχίας.

Μάρτυς. Αἱ μηχαναὶ βεβαίως ἦθελον δυνηθῆ νὰ σύρῃσιν ἀμαξοστοιχίας τινὰς, ἀλλ' ὅμως ἐρχόμενοι νύκτωρ καὶ μετὰ ζωηρότητος ἐργαζόμενοι ἠθέλομεν δυνηθῆ ν' ἀφαιρᾶσωμεν πολλάς.

ΒΟΓΕΝΒΑΛ (Boyenval), 33 ἐτῶν, λοχαγὸς

τοῦ μηχανικοῦ ἐν Ἀλγερία.

Τὴν 13ην αὐγούστου, κατὰ τὴν τοῦ ἐχθροῦ προσέγγισιν, ἔλαβον διαταγὴν νὰ κάμω γομώσεις, ὅπως δι' αὐτῶν ἐκτιναχθῆ ἡ γέφυρα τῆς Ἄρς. Προτοίμασα τὴν ὑπόνομον. Κατόπιν, τοῦ ἐχθροῦ προχωροῦντος, ἠτησάμην τὴν ἔγκρισιν νὰ θέσω ἐν αὐτῇ τὸ πῦρ καὶ ἐκτινάξω τὴν γέφυραν. Μοι τὴν ἠρνήθησαν. Ἐπομένως ἐξ ἀνάγκης ἐπανῆλθον εἰς Μίετς.

Διὰ τὴν γέφυραν τῆς Λογγεβίλλης, παρὰ τὸ Μίετς, ἔλαβον τὴν 15ην διαταγὴν νὰ τὴν ἐκτινάξω. Ἡ ἔκρηξις δὲν συμπαρέσυρσεν εἰμὴ μίαν μόνον ἀψίδα. Ἡρώτησα μὴ ὤφειλον νὰ ἐπαυξήσω τὴν θλάσιν. Μοι ἀπεκρίθησαν ναί. Τότε ἐξετίναξα τὴν δευτέραν ἀψίδα. Τὴν διαταγὴν ταύτην τῆς ἐπαυξήσεως τῆς θλάσεως τὴν ἔλαβον τὴν 15ην προφορικῶς ἀπὸ τῶν κ. στρατάρχην Βαζαίν.

Ἐίδικὸς ἐπίτροπος. Ὅτε ὁ στρατηγὸς Κοφφινιέρ ἠρνήθη ἡμῖν τὴν ἔγκρισιν τῆς ἐκτινάξεως τῆς γεφύρας τῆς Ἄρς, ἔκαμεν ἡμῖν παρατήρησιν τινα;

Ἄπ. Ὅχι, κύριε.

ΚΟΜΠΑΓΝΙΟΝ (Compagnons), 26 ἐτῶν, λοχογός τοῦ μηχανικοῦ εἰς Φερ (à la Fère).

Ὁ ταγματάρχης Σερ (Sers) ἐπαρουσιάσθη εἰς ἡμᾶς καὶ ἤτήσατο παρὰ τοῦ λοχαγοῦ τοῦ μηχανικοῦ πυρίτιδα, ὅπως καταστρέψῃ τὴν γέφυραν τῆς Δογγεβίλλης.

Ὁ ταγματάρχης μὲ διέταξε νὰ καταστρέψω πάραυτα τὴν γέφυραν ταύτην. Ἐκρίνα σοβαρὸν τὸ πρᾶγμα. Ἠρώτησα μὴ ὑπῆρχε διαταγὴ γραπτή. Μοι ἀπεκρίθησαν· «Ὅχι· ὑπάρχει προφορικὴ τοῦ στρατάρχου διαταγὴ».

Ὁφείλον νὰ ὑπακούσω. Ἐπρομηθεύθην πυρίτιδα· ἔλαβον τὴν γραμμὴν τῆς Δογγεβίλλης. Ἀφικόμενος εἰς τὴν γέφυραν εὔρον δύο ἐργάτας, οἵτινες εἶπον ἡμῖν ὅτι εἶδον οὐλάνους. Ἐπεμψα πρόσω δύο σκαπανεῖς τοῦ λόχου μου. Εἶς λοχαγός, ὅστις ἦτο μετ' ἐμοῦ, ἐπαγρύπνησεν ἐπὶ τῆς πληρώσεως τῆς ὑπονόμου, ἐνῶ ἐγὼ προετοιμαζόν ἐπὶ τῆς γεφύρας τὸν τοῦ πυρὸς ἀγωγόν.

Γενομένης τῆς ἐργασίας ταύτης, εἶδον ἐρχόμενον ἐν τάγμα τῆς φρουρᾶς, ὅπερ ἀφικνεῖτο ἵνα μάθῃ τί ὄφειλε νὰ πράξῃ. Τὸ εἶχον πέμψει νὰ ἐπαγρυπνήσῃ, ἀλλ' ἦτο λίαν ἀνωφελές· ἐθέμην πῦρ καὶ ἐγένετο ἡ ἐκπυροσκορήσις, μόνη δὲ ἡ πρώτη ἀψὶς ἀνετινάχθη.

Ὁ κ. στρατάρχης μὲ ἠρώτησε περὶ τῆς καταστάσεως τῆς γεφύρας. Ἀπεκρίθην ὅτι μόνη ἡ πρώτη ἀψὶς ἀνετινάχθη, καὶ ὅτι ἡ δευτέρα μόλις ἐκλονίσθη. Μὲ ἠρώτησεν ἂν ἤθελεν εἶσθαι εὐκολος ἡ τῆς γεφύρας ἀποκατάστασις. Ἀπεκρίθην ὅτι 36 ὥραι, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, ἐπῆρουν. Ἠδύνατο δὲ νὰ ἐργασθῇ τις, διότι ὁ Μοζέλλας ἦτο σχεδὸν διασπαστὸς κατὰ τὸ μέρος τοῦτο. Ὁ κ. στρατάρχης μοι εἶπε τότε· «Θέλομεν ἀφήσει ἐν τάγμα πρὸς φύλαξιν τοῦ πόρου».

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΟΦΙΝΙΕΡ (ἀνακαλούμενος).

Ἐπῆρχον ἄνωθι ἡ γέφυρα τῆς Δογγεβίλλης, τῆς Ἄρς, τῆς Νοβεᾶν καὶ ἡ τῆς Πόντ-ἄ-Μουσσόν. Ὁφείλω νὰ ἀναμνήσω εἰς τὸ συμβούλιον, ὅτι, ὅτε ὁ στρατὸς ἐπανῆλθεν εἰς Μῆτς, ἐβασίλευε μεγάλη ἀναποφασιστικότης ἐν τοῖς σχεδίοις τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς τοῦ στρατοῦ. Οἱ μὲν ἤθελον νὰ ἐκδηλώσωσι παραυτίκα τὴν ὑποχώρησιν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἀφ' ἐτέρου, πρὶν ἢ ἀποφασίσῃ ὑπὲρ τοῦ τελευταίου τούτου μέτρου, εδείκνυε συχνὰ τὴν ἰδέαν ἐπιθετικῆς ἐπιστροφῆς, καὶ τὴν 7ην αὐγούστου

μετέβη ἐμπρός, ὅπως ἰδῆ μὴ ὑπῆρχε μέσον νὰ ἐπιχειρηθῇ συμπλοκή. Ἐν ταῖς συνθήκαις ταύταις ἦτο ἀδύνατον νὰ ληφθῇ μέτρον ὀριστικόν πρὸς διατήρησιν ἢ καταστροφὴν τῶν γεφυρῶν.

Π ρ ὀ ε δ ρ ο ς. Τὴν 12ην αὐγούστου ἐκoinοποιήσατε πληροφορίας τῶ γενικῶ τοῦ στρατοῦ ἐπιτελάρχῃ περὶ τῶν μέτρων, ὧν ὑμεῖς αὐτοὶ ἐλάβετε τὴν πρωτοβουλίαν, πρὸς διατήρησιν τοῦ δρόμου ἀπὸ Πόντ-ἄ-Μουσσόν εἰς Φρουάρ. Τίνας ὁδηγίας ἔδωκεν ὑμῖν ὁ γενικὸς ἐπιτελάρχης;

Ἄ π. Δὲν ἔλαβον οὐδεμίαν. Οἱ γεφυροποιοὶ καὶ οἱ ἄνδρες τῶν ἀσυντάκτων σωμάτων τοῦ σιδηροδρόμου, οὗς ἐπεμψα αὐτομάτως, ἵνα φυλάξωσι τὰς γεφύρας, προσεδιήθησαν, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ κρατηθῶσι, ἐπανῆλθον εἰς Μῆτς.

Ἐ ρ. Διὰ ποίαν αἰτίαν ἠρνήθητε τῷ λοχαγῷ Βογενβάλ τὴν ἄδειαν νὰ καταστρέψῃ τὴν γέφυραν τῆς Ἄρς, ἄδειαν, ἣν ἤτήσατο ὑμῖν ἐντὸς τῆς ἡμέρας τῆς 13ης αὐγούστου;

Ἄ π. Πάντοτε συνεβία τῶν δισταγμῶν, περὶ ὧν εἶπον ὑμῖν, ἐκ μέρους τῆς ἀρχηγίας, ἐπὶ τοῦ σχεδίου ἐπιθετικῆς ἐπιστροφῆς. Οἱ δισταγμοὶ οὗτοι διήρκεσαν μέχρι τῆς 13ης, καὶ ὄφειλον νὰ περιμένω μέχρι οὗ ληφθῇ ἀπόφασίς τις. Ὁ ἀρχιστράτηγος δὲν ἔκρινεν εὐλογον νὰ μοι δώσῃ ὡς πρὸς τοῦτο διαταγὰς, καὶ, ἀναμφιβόλως, εἶχε διὰ τοῦτο λαμπρὸς λόγους. Εἶμι περὶ τούτου πεπεισμένος.

Ἐ ρ. Ὅτε ἐσφορτίσατε τοὺς θελοντάς ἐκείνους νὰ φυλάξωσι τὴν γέφυραν τῆς Πόντ-ἄ-Μουσσόν, καὶ οἵτινες, στενοχωρούμενοι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὑπεχρεώθησαν ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς Μῆτς, δὲν εἶχετε εἰπεῖ αὐτοῖς νὰ καταστρέψωσι τὴν γέφυραν, ἂν εὐρίσκοντο ἐν τῇ ἀνάγκῃ ν' ἀποσυρθῶσι;

Ἄ π. Δὲν ἠδυνάμην νὰ λάβω τὴν πρωτοβουλίαν τοιαύτης διαταγῆς δὲν ἠδυνάμην νὰ ὑποκαταστήσω ἑμαυτὸν εἰς ἀρχιστράτηγον.

Ἐ ρ. Καὶ λοιπὸν ἐρωτῶ ὑμᾶς, ἂν παρηγγέλθητε νὰ δώσητε ὁδηγίας ἐν τοιαύτῃ ἐννοίᾳ πρὸς τοὺς θελοντάς; — Ἄ π. Ποσῶς.

Ἐ ρ. Ἐλάβετε γνώσιν παρὰ τοῦ ἐπιτελείου, εἴτε ὡς φρούραρχος εἴτε ὡς ἀρχηγὸς τοῦ μηχανικοῦ, τῶν ἀποστολῶν, αἵτινες ἐγένοντο ἀπὸ Νοβεᾶν, μηνυοσῶν διαδοχικῶς τὴν διάσπασιν τοῦ πρωσικοῦ στρατοῦ, καὶ τὴν αἴτησιν τὴν ἀποταθεῖσαν πρὸς τοὺς κατοίκους ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ νὰ τοῖς ἐπιτραπῇ ἡ τῆς γεφύρας καταστροφή;

'Α π. Δὲν ἔσχον γνῶσιν τῶν τηλεγραφημάτων τούτων· τοῦλάχιστον δὲν τὸ πιστεύω.

'Ε ρ. Καὶ ὡς πρὸς τὴν γέφυραν τῆς Ἄρς, δὲν ἐνθυμείσθε ὡσαύτως μετ' ἀκριβείας, ὅτι ὁ κ. λοχαγὸς Βογενβάλ ἠτήσατο ὑμῖν δις τὴν διαταγὴν νὰ καταστρέψῃ τὴν γέφυραν, τὸ μὲν πρῶτον τηλεγραφικῶς, τὸ δ' ἐσπέρας δι' ἀξιωματικοῦ τινος;

'Α π. Ὅχι, κύριε πρόεδρε. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐπαναλαμβάνω ὅτι δὲν μοι ἀνῆκε νὰ δώσω τοιαύτας ὁδηγίας ἄνευ διαταγῆς τοῦ ἀρχηγοῦ.

'Ο,τι ἠδυνάμην νὰ πράξω, ἦτο νὰ ᾔμαι ἔτοιμος ἐν περιστάσει ὠρισμένης διαταγῆς.

'Ε ρ. Εἰδοποιήθητε περὶ τῆς καταστροφῆς μιᾶς ἀψίδος τῆς γεφύρας τῆς Λογγεβίλλης;

'Α π. Εἰδοποιήθην ὑπὸ τῆς ἐκρήξεως. Δὲν ἐνόμισα ὅτι ἦτο ὠφέλιμος ἡ καταστροφή αὕτη.

'Ε ρ. Ὅτε ἐδηλώθη ἡ ἐπιβοθητικὴ ἀμαξοπομπή, τὴν 16ην αὐγούστου, ἐδώκατε διαταγὰς ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὠφελιμοποιήσεως τῶν ἀμαξῶν πρὸς ἀγωγὴν εἰς Μίτς τῶν ἐν τοῖς πλησιοχώροις χωριοῖς εὐρισκομένων τροφῶν;

'Α π. Ὅχι, κύριε· δὲν εἶχον λάβει ὁδηγίας.

'Ε ρ. Ἐν τῇ νυκτὶ τῆς 16ης πρὸς τὴν 17ην ἐλάβετε παρὰ τοῦ κ. στρατηγοῦ Σολεὶλ ἐπιστολὴν τινα, δι' ἧς ἐζήτηι παρ' ὑμῶν ὀπίσω τὰς τέσσαρας κανονοστοιχίας, αἵτινες ἀφέθησαν εἰς Μίτς;

'Α π. Ναί. Διέταξα νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια αἱ κανονοστοιχίαι αὗται. Ἐλαβον ταυτοχρόνως μεθ' ἑαυτῶν φυσίγγια καὶ πυρίτιδα.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν πέντε ἡ ἕξ τούτων ἡμερῶν ὑπερεπληρώθην τραυματιῶν. Τὸ φρούριον ἀπώλεσε τὰς τέσσαρας ταύτας κανονοστοιχίας, καὶ 1,400,000 φυσίγγια, πρὸς δὲ 25,000—30,000 χιλιόγραμμα πυρίτιδος.

'Επίτροπος τῆς Κυβερνήσεως. Ἐπεθύμουν νὰ ἐρωτήσω ἀκόμη τὸν μάρτυρα, ἂν, καθ' ἣν στιγμήν ἔμαθεν ὅτι ἡ τοῦ στρατοῦ ὑποχώρησις ἐπὶ τὸ Βερδύνον ἀπεφασίσθη, ἂν, λέγω, προσεκάλεσε τὴν προσοχὴν τοῦ ἀρχιστρατήγου ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀποκοπῆς τῶν γεφυρῶν ἀνωθι τοῦ φρουρίου, καὶ πρὸ πάντων ἂν ἐνόμιζεν ὅτι ὀφείλει ἰδιαιτέρως νὰ προσκαλέσῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γεφύρας ταύτης, καθ' ἣν στιγμήν ὁ λοχαγὸς Βογενβάλ ἤλθε παρ' αὐτῷ, καὶ ἐποιή-

σατο διαθέματα ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐκτίναξιν τῆς γεφύρας τῆς Ἄρς.

Στρατηγὸς Κοφφινιέρ. Τὸ αἰσθημα τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ὀπακοῆς δὲν μοι ἐπέτρεπον νὰ εἰπῶ· θέον νὰ γενῆ τοῦτο ἢ νὰ μὴ γενῆ ἐκεῖνο. Βεβαίως ἐγίνωσκον κάλλιον ἐμοῦ τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων, διότι, τὸ ἐπ' ἐμοί, δὲν ἔμαθον τὸ κίνημα, φρονῶ, εἰμὶ ἐν τῇ νυκτὶ τῆς 15ης. Δὲν εἶχον λοιπὸν νὰ δεῖξω ἐν ποίᾳ διευθύνσει ἔμελλον νὰ βαδίσωσι, καὶ δὲν ἐφρόνησα ὅτι ὤφειλον νὰ εἰδοποιήσω τὸν ἀρχιστρατήγον.

'Υπῆρχον γέφυραι· ὅλος ὁ κόσμος τὸ ἐγίνωσκεν. Ἄν ἤθελον νὰ τὰς ἐκτινάξωσιν, οὐδὲν τούτου εὐκολώτερον. Ἡμῖν ἐν καταστάσει νὰ τὸ πράξω, ἅμα ἤθελον μὲ διατάξει.

'Επίτροπος τῆς Κυβερνήσεως. Ἦθελον νὰ μάθω τίς ἔδωκε τὴν διαταγὴν τῆς τῶν γεφυρῶν ἀποσύρσεως, ὅτε ὁ στρατὸς ἐπραγματοποίησε τὴν ἐπὶ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην διάβασίν του, καὶ ἂν, ὅτε ὁ στρατὸς ἐπανῆλθεν ἐντὸς τοῦ κεχαρακωμένου στρατοπέδου, αἱ γέφυραι ἀνακατεστάθησαν πάλιν πρὸς εὐκόλυνσιν τῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν ὄχθην κοινωνῶν.

Στρατηγὸς Κοφφινιέρ. Αἱ γέφυραι ἀπεσύρθησαν διὰ πολλοὺς λόγους. Πρῶτον, διότι τὸ πλεῖστον τοῦ ὕλικου, ὅπερ μετεχειρίσθημεν, δὲν ἀνήκεν ἡμῖν. Εἶχομεν λάβει, πρὸς ἐγκατάστασιν αὐτῶν, ὅλους τοὺς πόρους, οὓς εἶχομεν εὖρει, καὶ πᾶν ὅ,τι ἔπρεσεν εἰς χεῖρας ἡμῶν. Μεταθὺ αὐτῶν ἦτο ὡσαύτως τὸ ὕλικόν τῶν γεφυροποιῶν, ὅπερ ἐπίσης δὲν ἀνήκεν ἡμῖν, καὶ φυσικῶς οἱ γεφυροποιοὶ πολλὸ ἐμερίμων διὰ τὸ ὕλικόν αὐτῶν, καὶ μετὰ τὴν τοῦ στρατοῦ διάβασιν ἀπέσυρον τὰς γεφύρας αὐτῶν. Δὲν εἶδον ἐν τούτῳ ἄτοπόν τι, ἀφοῦ ὁ στρατὸς ἀπῆρχετο.

Ἀργότερον, ὅτε ὁ στρατὸς ἐπανῆλθε, κατεστήσαμεν πάλιν τὰς γεφύρας πανταχοῦ, ἐνθα ἦτο ἀνάγκη· κατεσκευάσαμεν νέαν γέφυραν, ὅπως κοινωνήσωμεν τὸ θοῦν καὶ Ζοῦν σῶμα εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἐρύματος τοῦ Ἀγγίου Ἰουλιανοῦ, εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ θοῦ σώματος, ὅπερ ἔμενον ἐπὶ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην, καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ θοῦ, ὅπερ εἶχεν ἐπανέλθει ἐπὶ τὴν δεξιὰν ὄχθην. Συνεκοινωνήσα τὰ δύο ταῦτα σώματα τῇ βοηθείᾳ νέας τινὸς γεφύρας. Ἄλλαι γέφυραι δὲν ἀνακατεστάθησαν, μὴ φαινόμεναι ἀναπόφευκται. Καὶ ποτε μὲν ἀπεσύροντο αἱ γέφυραι, ἄλλοτε δὲ ἐκατίθεντο εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν, κατὰ τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς περιπτώσεις.

Ἐπίτροπος τῆς κυβερνήσεως. Ἐπεθύμουν νὰ ἀποτείνω εἰσέτι τῷ μάρτυρι ἐρώτησιν τινα σχετικὴν πρὸς τὴν ἀνακωχὴν, ἣτις παρεχωρήθη, τὴν 15ην αὐγούστου, πρὸς τὸν γερμανικὸν στρατόν.

Ἐπὶ τῆς ἐρώτησεως αὐτῆς ἀπεκρίθη ὅτι παρεχωρήθη ἀνακωχὴ τριῶρος ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ στρατηγοῦ Μαντάυφελ.

Στρατηγὸς Κοφφινιέρ. Τὴν 15ην αὐγούστου ὑπῆρξεν ἀνακωχὴ δίωρος.

Ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ ἀνακωχὴ αὕτη παρετάθη κατόπιν ἐπὶ ἄλλας 2½ ὥρας.

Ἐρωτῶ, ποία ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς παρατάσεως ταύτης, καὶ ἂν ἐγένετο ἡ περὶ τούτου ἀνακοίνωσις πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον, ὅστις κατὰ τὴν συγγμὴν ἐκείνην δὲν ἦτο εἰς Μῆτς;

Στρατηγὸς Κοφφινιέρ. Τὴν 15ην, περὶ τὴν μεσημβρίαν, νομίζω, ὁ στρατηγὸς Μαντάυφελ ἀπηύθυνεν τῷ κ. στρατάρχη ἐπιστολήν, δι' ἧς ἠτείτο ἐπιμόνωσ ἀνακωχὴν τινα πρὸς ἐνταφιασμόν τῶν νεκρῶν αὐτοῦ.

Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ κ. στρατάρχου, οὐδὲν ἄτοπον εἶδον εἰς τὴν παραχώρησιν ταύτης. Ἀξιωματικοὶ μετέδθησαν ἐπιτοπίως· ἐχάραξαν γραμμὴν, ἣν δὲν ὤφειλον νὰ παρέλθωσιν. Οἱ Πρώσοι ἀξιωματικοὶ ἔπραξαν τὸ αὐτὸ, καὶ μεταξὺ τῶν δύω τούτων ὀρίων ἤρξαντο τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν καὶ τῆς συγχομιδῆς τῶν τραυματιῶν. Ἦτο ζήτημα φιλανθρωπίας.

Ἐρ. Δὲν παρετάθη ἐπὶ ἄλλας 2½ ὥρας;

Ἀπ. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τοιοῦτό τι. Ἐπῆρχον πολλοὶ νεκροὶ διεσκορπισμένοι ἔμπροσθεν τῶν ἐρυμάτων τοῦ Ἁγίου Ἰουλιανοῦ καὶ τοῦ Κουελέ. Ἐχρειάζετο καιρὸς πρὸς ἀποστολήν ἀνδρῶν κατὰ τὰ μέρη ταῦτα.

Μοι φαίνεται ὅτι ἐν ἀρχῇ ὁ στρατηγὸς Μαντάυφελ εἶχεν αἰτήσῃ ἀνακωχὴν δίωρον.

Ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ ἀνακωχὴ αὕτη προφανῶς ἦτο μᾶλλον ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ ἐχθροῦ ἀντὶ τοῦ ὑμετέρου· διότι, κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ὁ Γερμανικὸς στρατὸς ἐπραγματοποιεῖ τὴν περιστροφικὴν αὐτοῦ κίνησιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης.

Πρόεδρος. Στρατηγέ, εἰς τῶν κυρίων δικαστῶν ἐπεθύμει νὰ μάθῃ πῶς συνέβη, ὥστε μὲ τόσας καθεστηκυίας γεφύρας, ὡς τὸ ἐξηγήσατε, ἔλαβε χώραν τόσον μεγάλην συσσωρεύσιν, καὶ μὴ τοῦτο συνέβη,

διότι, ἀφοῦ διέβη ὁ στρατὸς τὸν ποταμὸν ἐπὶ πολλῶν γεφυρῶν, ἠκολούθησε τὴν πορείαν αὐτοῦ ἐπὶ μίας καὶ μόνῃς ὁδοῦ.

Ἀπ. Τὸ ν' ἀποκριθῶ, ἤθελεν εἶσθαι σχεδὸν ἴσον μὲ τὸ ἐπικρίνειν τὰ γενόμενα, καὶ δὲν ἐπεθύμουν νὰ ριφθῶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης. Εἶναι προφανές ὅτι, ἀφοῦ ἐβάδισέ τις ἐπὶ ἐπτὰ γραμμῶν, καὶ δὲν ἀκολουθεῖ ἐφεξῆς εἰμὴ μίαν καὶ μόνην, ἡ κίνησις ἀργοπορεῖ.

Ἐρ. Ὡς ἀρχηγὸς τοῦ μηχανικοῦ τοῦ στρατοῦ καὶ ὡς κυβερνήτης τοῦ Μῆτς, ἔχετε διπλοῦν χαρακτῆρα, ὅστις ἐπιτρέπει ὑμῖν νὰ ἔχητε γνώμην ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ὑπερπαρακλήθην νὰ θέσω ὑμῖν.

Ἀπ. Συγχαρῆσατέ μοι, κ. πρόεδρε, νὰ παρατηρησῶ ὑμῖν ὅτι, ἀπὸ τῆς στιγμῆς κα' ἦν ὁ στρατὸς ἀνεχώρει ἀπὸ τοῦ Μῆτς, ἐπαυόμην τῶν καθυκόντων τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ μηχανικοῦ· δὲν ἠδυνάμην ταυτοχρόνως νὰ ᾤ ἐν Μῆτς καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοῦ.

Ἐρ. Ἄλλ' ἡ συσσωρεύσις ἤρξατο ἐντὸς τῆς περιμέτρου τῶν ἐρυμάτων.

Ἀπ. Τοῦ στρατοῦ ὄντος τότε ὑπὸ τὸ πυροβόλον τοῦ Ἁγίου Κουεντίνου, μεταξὺ Μῆτς, Λογγεβίλλης καὶ Μουλῆν-λε-Μῆτς, δὲν ἠδυνάμην νὰ ᾤ πανταχοῦ.

Ἐρ. Τοῦτο εἰσέρχεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν ὑμῶν ὡς φρουράρχου.

Στρατηγὸς Σαβὼ-Δατοῦρ. Ὁ κ. στρατηγὸς Κοφφινιέρ ἐσχῆ τὴν φροντίδα, ὡς ὄφειλε, νὰ ἐγκαταστήσῃ γεφύρας ἀπέναντι τῶν ὁδῶν, αἵτινες ἔληγον ἐπὶ τὴν δεξιὰν ὄχθην καὶ ἀπέναντι ὡσαύτως ἐξόδων, αἵτινες ἠδύναντο νὰ ἐπιτρέψωσι τῷ στρατῷ ν' ἀναβῆ ἐπὶ τῶν ὄροπέδιων. Ἐξεσφάλισε διὰ τούτου τὰς κοινωνίας αὐτοῦ.

Ὁ κ. στρατηγὸς Κοφφινιέρ κατέστησεν ὡσαύτως γνωστὸν τῷ στρατάρχη, ὅτι ὑπῆρχον ἐπτὰ κύριαι ὁδοὶ συγκοινωνίας, ἐντελῶς πρόσβατοι διὰ τοῦ μέσου τῶν γεφυρῶν τούτων, προσβάτων ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης πρὸς τὴν ἀριστερὰν τοῦ Μοζέλλα, καὶ ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ὄροπέδιων ἀνάβασιν.

Στρατηγὸς Κοφφινιέρ. Ταῦτα εἶναι ζητήματα λίαν λεπτὰ, διότι, ἂν εἶχον ἐργασθῆ οὕτω, ἤθελον, ὡς εἶπεῖν, λάβει τὴν πλήρη διεύθυνσιν τῆς πορείας. Τοῦτο δὲν ἦτο ποσῶς τῶν ἐμῶν καθυκόντων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπῆρχε γενικόν τι ἐπιτελεῖον μᾶλλον ἢ ἦττον πολυπληθές, ἱκανώτατον, εὐφύεστατον. Ἐγὼ ἤμην ἐπιφορτισμένος τὴν τῶν γεφυρῶν τοποθέτησιν· ἐθέμην ταύτας ἐπὶ συνθηκῶν αἰσίων. Τῷ γενικῷ ἐπιτελεῖν ἀπέκειτο νὰ δείξῃ εἰς τὰς φάλαγγας πορείας τὰς διευ-

θύνσεις, ἄς εἶχον νὰ λάβωσιν. Ἄλλως δὲ ὅλος ὁ κόσμος ἐγίνωσκεν αὐτάς.

Στρατηγὸς Σαβῶ-Λατούρ. Δὲν ἤρώτων ὑμᾶς μὴ ἐδώκατε συμβουλὰς πρὸς τὴν διευθύνσιν τῶν γεφυρῶν, ἀλλὰ μόνον μὴ ἐγνωστοποιήσατε τῷ στρατάρχῃ, ὅτι ὑπῆρχον ἐπιτὰ διέξοδοι οἰκονομηθεῖσαι διὰ τῆς τοποθετήσεως γεφυρῶν, αἵτινες ἤθελον ἐπιτρέψει εἰς τὰ στρατεύματα ν' ἀναβῶσιν ἐπὶ τῶν ὄροπεδίων.

Στρατηγὸς Κοφφινιέρ. Δὲν φρονῶ ὅτι ὠμίλησα περὶ τούτου τῷ κ. στρατάρχῃ.

Ἡ ὑπερησία αὐτῆ, τέλος, ἐφαίνετο διαιρεθεῖσα εἰς δύο μέρη· ἐγὼν ἐπεφορτίσθην μονονουχί τὴν κατασκευὴν τῶν γεφυρῶν, οἱ δ' ἀξίωματικοὶ τοῦ ἐπιτελείου ὤφειλον νὰ διασκοπεύσωσι τὰς ὁδοὺς.

Πρόεδρος. Οὕτω δὲν ἐλάβετε παρὰ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου, αὐτε πρὶν ἢ ὁ κ. στρατάρχης λάβῃ τὴν ἀρχηγίαν, οὔτε κατόπιν, οὐδεμίαν ὁδηγίαν γενικὴν περὶ τῆς δοτέας εἰς τὰς γεφύρας ταύτας τοποθετήσεως· δὲν ὀμιλῶ περὶ τῆς τοποθετήσεως ἐπ' ἀκριβεῖα μέτρων σχεδὸν 400, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὀρισμοῦ σημείων κυρίων, ἐνθα ὤφειλον νὰ τοποθετηθῶσιν αἱ γέφυραι αὗται, ἀνταποκρινόμεναι εἰς ὁδοὺς, εἰς διευθύνσεις, ἄς ἐμελλοῦν ν' ἀκολουθήσωσιν αἱ τοῦ στρατοῦ ἀλλαγῆς πορείας.

Στρατηγὸς Κοφφινιέρ. Ἐπαναλαμβάνω, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ αὐτοπροσώπως ἦτο ὁ εἰπὼν μοι νὰ διαθέσω τὰ τῶν γεφυρῶν, καὶ οἴκοθεν ἐνοεῖτο ὅτι ὤφειλον ν' ἀναζητηθῶ τὰς αἰσιωτέρας διεξόδους.

Πρόεδρος. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὡς ἄνωθι περὶ μιν γεφύρας, δὲν ἐδόθησαν ἀλλὰ ὁδηγίαι ἐκτὸς ἐκείνων, ἄς ἐγνωστοποιήσατε;

Ἄπ. Ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο οὐδεμίαν ἔλαβον ὁδηγίαν. Ὅ,τι ἔπραξα, ἐγένετο τῇ πρωτοβουλίᾳ μου. Εἶχον προετοιμάσει τὰ μετὰ τῆς ἐκκοπῆς τῶν γεφυρῶν καὶ ἐπερίμενα διαταγὰς.

Πρόεδρος. Μόνον, ὡς ἐλάβετε αὐτομάτως καὶ ὀρθῶς μέτρα νὰ πέμψητε πρὸς φύλαξιν τῆς γεφύρας τῆς Πόντ-α-Μουσσόν, καὶ, ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ, ἦλθε τηλεγράφημα τι, παραγγέλλον, κατὰ γενικὸν τρόπον, τὴν καταστροφὴν τῶν γεφυρῶν, αἵτινες ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι τῷ ἐχθρῷ, τότε ἀπήλυθα ὑμῖν ἐρώτησιν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ μάθω μὴ ἐζητήσατε ὁδηγίας εἰδικὰς διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς γεφύρας ταύτης. Τὸ σημεῖον τοῦτο ἤθελον νὰ διευκρινήσω, συνοψίζων τὰς πληροφορίες, ἄς ἐδώκατε πρὸς τὸ δικαστήριον, καὶ τὰς ἄλλας, ἄς ἠδυνήθη νὰ λάβω ἄλλοθεν.

Λασσώ. Ὁ κ. εἰδικὸς ἐπίτροπος τῆς κυβερνήσεως ὠμίλησε περὶ τῆς ἀνακομῆς τῆς 15ης αὐγούστου. Ἐχθετε τὴν καλωσύνην, κύριε πρόεδρε, νὰ ἐρωτήσητε τὸν στρατηγὸν Κοφφινιέρ, ἂν ὁ στρατάρχης Βαζαῖν ἐσυμβουλευθῇ καὶ ἐπέτρεψε τὴν ἀνακομῆν ταύτην;

Στρατηγὸς Κοφφινιέρ. Ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν εὐρίσκειτο ἐν πορείᾳ κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην.

Πρόεδρος. Ἦτο ἔξω τοῦ Μῆτς, ὑμεῖς δὲ ἐξεπληροῦτε τότε τὰ ὑμέτερα καθήκοντα τοῦ ἀνωτέρου φρουράρχου τοῦ φρουρίου Μῆτς ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ ἐκτάσει.

Στρατηγὸς Κοφφινιέρ. Οὐχί ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ δικαιοδοσίᾳ.

Πρόεδρος. Βεβαίως ὑπέκεισθε εἰς τὴν εὐθύνην.

Στρατάρχης Βαζαῖν. Δὲν ἔχω εἰμὴ ἐν μόνον νὰ εἶπω, ὅτι δηλαδὴ ἀείποτε εἶχον τὴν μεγαλητέραν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν στρατηγόν. Δὲν τὸν ἐγνώριζα μόνον ἀπὸ τοῦ 1870. Ὑπήρξαμεν συναγωνισαὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἐτραυματίσθημεν ἀμφοτέροι, τῷ 1833, εἰς τὴν Μάκταν, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τῆς μάχης πεδίου.

ΣΕΡΣ (Sers), 50 ἐτῶν, ταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ.

Τὴν 15ην αὐγούστου, κατὰ τὴν πρώτην, ἀκούω κανονοβολισμοὺς πρὸς τὴν Λογγεβίλλην. Ἐδήλωσα τὸ γεγονός τῷ στρατάρχῃ ἀνησύχησε διὰ τὴν ἐπίδειξιν ταύτην· ἐφοβεῖτο τί ἠδύναντο νὰ πράξωσιν οἱ Πρωσσοὶ πρὸ πάντων ἕνεκα τῆς παρουσίας τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ἦτο εἰσέτι ἐν Λογγεβίλλῃ. Ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν ταύτην διατελῶν, μὲ διάταξιν νὰ ἐκτινάξω εἰς τὸν ἀέρα μίαν ἀψίδα τῆς γεφύρας τῆς Λογγεβίλλης.

Ὅτε τὸ δεύτερον εἶδον τὸν στρατάρχην, μοι ὠμίλησε περὶ τῶν στενοχωριῶν, ἄς τῷ προὔξεναι τὸ ἀναποφάσιστον τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ αὐτοκράτωρ ἤθελε νὰ συμπαραφέρῃ γεφυραγωγεῖα διὰ τὴν διάβασιν τοῦ Μεύση. «Ἐὰν ἦμην ἐλεύθερος, μοι εἶπεν ὁ στρατάρχης, δὲν ἤθελον διέλθει τὸν Μεύση.»

Τὸ τρίτον προέκειτο περὶ πολεμοφοδίων. Διετάγη νὰ μεταβῶ καὶ ζητήσω πολεμοφόδια παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Σολεὶλ καὶ τὰ φορτώσω ἐπὶ τῶν κενῶν τοῦ ὀπλοστασίου ἀμαξῶν.

Πρόεδρος. Τὴν 15ην αὐγούστου, κατὰ ποίαν ὥραν παρήγγειλεν ὑμῖν ὁ στρατάρχης τὴν καταστροφὴν τῆς γεφύρας τῆς Λογγεβίλλης;

Μάρτυς. Πρωτῶ, φρονῶ, περὶ τὴν 9 ὥραν.

Ἐρ. Καὶ ὅτε εἶπεν ὑμῖν ὅτι δὲν ἤθελε περάσει τὸν Μεύσην, ἐὰν ᾗτο ἐλεύθερος, ἐξήγησεν ὑμῖν τὸν λόγον; προσέθηκέ τι; ἐδήλωσε τὴν πρόθεσιν ἣν εἶχε νὰ μὴ περάσῃ τὸν Μεύσην;

Ἄ π. Ὅχι, κύριε· μοὶ εἶπε μόνον τὴν γνώμην αὐτοῦ, μὴ ἀναπτύξας τοὺς λόγους.

Ἐρ. Ποίαν ἐκτίμησιν ποιεῖτε τῶν πληροφοριῶν, ἃς ἐχορήγησεν ὁ στρατηγὸς Σολεῖλ ἐν τῇ σημειώσει αὐτοῦ τῆς 17ης αὐγούστου; Ἐμάθετε ἐπὶ τίνων δεδομένων συντάξεν αὐτήν; — Ἄ π. Ὅχι.

Ἐρ. Οὕτω δὲν γινώσκετε μὴ ἔλαβε πληροφορίας παρὰ τοῖς σώμασι τοῦ πυροβολικοῦ πρὶν ἢ πέμψῃ τῷ στρατάρχῃ τὸν συνταγματάρχην Βάσος; — Ἄ π. Ὅχι.

Ἐρ. Ἐνθυμείσθε τίς συντάξας, τὸ ἑσπέρας τῆς 16ης, τὴν πρὸς τὸν στρατηγὸν Κοφφινιέρ ἐπιστολὴν τοῦ στρατηγοῦ Σολεῖλ, τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην, ἐν ἣ τῷ ἐξήτει νὰ τῷ πέμψῃ τέσσαρας κανονσοιχίας καὶ πολυμεφοδία; — Ἄ π. Δὲν ἐνθυμοῦμαι πισῶς.

Ἐρ. Δὲν διῆλθεν ἀπὸ τῶν χειρῶν ὑμῶν; — Ἄ π. Δὲν τὸ πιστεύω.

Ἐρ. Δὲν ἐλάβετε γνῶσιν τῶν δύο ἐγγράφων, τῶν πεμφθέντων τοῦ μὲν ἐκ Παρισίων, τοῦ δὲ ἐκ Βερδύνου, καὶ ἀφορώντων ἐκάστου αὐτῶν περὶ προμηθειῶν καὶ φυσιγγίων ἀφιχθέντων εἰς Βερδύνον τὴν 16ην αὐγούστου; — Ἄ π. Τὰ ἀγνοῶ ἀπολύτως.

Ἐρ. Καὶ διὰ τὸν ἐκ νέου ἐφοδιασμόν, ἐντὸς τῆς ἡμέρας τῆς 17ης, τὴν ἐπαύριον τῆς Ῥεζομβίλλης;

Ἄ π. Νομίζω ὅτι ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ στρατηγὸς Σολεῖλ ἔδωκε διατάγας, καὶ ὅτι ὁ ἐκ νέου ἐφοδιασμὸς ἔλαβε χώραν τὴν 18ην.

Ἐρ. Δὲν ἐνθυμείσθε, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 16ης πρὸς τὴν 17ην, ἂν συντελέσετε εἰς τὴν σύνταξιν τῆς σημειώσεως τοῦ στρατηγοῦ Σολεῖλ, ἥτις ἐδείκνυεν ὑπὸ γενικὴν ἔποψιν τὴν τῶν πολεμεφοδιῶν κατάστασιν;

Ἄ π. Ὅχι· ἄλλως δὲ, οἱ ὑπασισταὶ δὲν ἔγραφον εἰμὴ καθ' ὑποκρίσειν τοῦ στρατηγοῦ.

Ἐρ. Τὴν ἡμέραν τῆς 18ης αὐγούστου, τουτέστι τὴν ἡμέραν τῆς μάχης τοῦ ἁγ. Πριβάτου, ἐνθυμείσθε τὰς διατάγας, αἵτινες δυνατὸν νὰ ἐδόθησαν διὰ τὸ πυροβολικόν, εἴτε ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν, εἴτε ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ὕπλου τούτου;

Ἄ π. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ στρατηγὸς Σολεῖλ δὲν ἐγκατέλιπε τὸν στρατάρχην. Εἶδον ἀναχωρούσας εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, κατὰ δια-

ταγὴν, δύο κανονσοιχίας. Δὲν γινώσκω ἂν ἡ διαταγὴ προήρχετο ἀπὸ εὐθείας ἀπὸ τοῦ στρατάρχου ἢ τοῦ στρατηγοῦ Σολεῖλ.

ΒΟΛΦΦ (Volf), γενικὸς ἐπιμελητής.

Ἦ ὁ μάρτυς ἐξηγεί πῶς διέθεσε τὰ πράγματα εἴτε πρῶτον πρὸς ἐφοδιασμόν τοῦ φρουρίου τοῦ Μῆτε, εἴτε κατόπιν πρὸς συγκέντρωσιν ἐφοδίων ἐπὶ τῇ προδύψει τῆς ἐπὶ τὸ Μῆτε πορείας τοῦ στρατοῦ. Ὁ κ. ἐπιμελητὴς εἶχε συναθροίσει ἑξακοσίας χιλιάδας μερῶν, ἐποιήσατο ἔπειτα μεγάλας προετοιμασίας ἐπὶ τῶν ὄροπεδιῶν, ἵτινα χωρίζουσι τὸ Μῆτε ἀπὸ τοῦ Βερδύνου. Τὴν 16ην αὐγ. εἶδε τὸν στρατάρχην, τὸν ἠρώτησε μὴ ἐπεθύμει νὰ μεταβῇ οὗτος εἰς Βερδύνον. Ἐλαβεν ἔπειτα τὰς διατάγας τοῦ στρατάρχου Μὰκ Μαών. Ἐνῶ συνίθροικε μεγάλας προμηθείας εἰς Βερδύνον, ὁ παλαιὸς αὐτοῦ φίλος Ῥιγῶ (Rigault) ἦτο ἐπιφορτισμένος εἰς Μονμεδὺ τὴν αὐτὴν ἐντολήν. Ὁργανίσθησαν ὅπως ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς δύο στρατιάς, τὴν τε τοῦ στρατάρχου Μὰκ Μαών καὶ τὴν τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν.

Τὴν 26 αὐγ. ἡ στρατιὰ τοῦ Σιαλὼν περιεμένετο, ἀλλ' ὁ μάρτυς δὲν εἶχε πλέον εἰδήσεις τῆς στρατιᾶς τοῦ Μῆτε ἀπὸ τῆς 16ης. Δὲν ἐπανεῖδε ποτὲ τοὺς ἀποστόλους, οὓς ἔπεμψε πρὸς τὸν στρατάρχην Βαζαῖν.]

Π ρ ο ε δ ρ ο ς. Κατὰ τὰ ταξείδια ὑμῶν ἀπὸ Βερδύνου καὶ τοῦ στραταρχείου τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν δὲν ἔτυχε νὰ ἰδῆτε τὸν αὐτοκράτορα καὶ γνωρίσητε τὰς διαθέσεις αὐτοῦ;

Β ὀ λ φ φ. Ὅχι, κύριε πρόεδρε. Τὸν ἐξήγησα εἰς Γραβελόττην, καὶ μοὶ ἀπεκρίθησαν· «Δὲν ἀρχηγεῖ αὐτὸς, ἀλλ' ὁ στρατάρχης Βαζαῖν.»

Ἐρ. Ἐμάθετε τίνας διατάξεις ἀφῆκεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς Βερδύνον διὰ τὸν ἐφοδιασμόν;

Ἄ π. Φρονῶ ὅτι δὲν ἀφῆκε ποσῶς. Ἀφικόμεν ἐκεῖ μίαν ὥραν κατόπιν τῆς ἀναχωρήσεώς του.

Ἐρ. Κατὰ τὰ παρ' ὑμῶν λεχθέντα περὶ τῆς συνομιλίας ὑμῶν μετὰ τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν, τὴν 16ην αὐγ., φαίνεται ὅτι προσεκάλεσεν ὑμᾶς νὰ ἐπανεῖλθετε εἰς Βερδύνον, καὶ ὅτι προσέθηκεν ὅτι καὶ αὐτὸς ἔμελλε νὰ ἦ ἐκεῖ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν. — Ἄ π. Ναί.

Ἐρ. Ὅτε ἐλάβετε τὴν διαταγὴν νὰ διευθύνητε ἐπὶ τοὺς Ῥημοὺς τὰ εἰς Μονμεδὺ συνηθροισμένα ἐφόδια, ὑπακούετε, μεταβαίνων εἰς Βερδύνον, εἰς προσωπικὴν τινα ὑμῶν ἔμπνευσιν;

Ἄ π. Ὡς πρὸς με, τοῦτο ἦτο ἡ γενικὴ ἐκπλήρωσις τῶν τοῦ στρατάρ-
χου διαταγῶν.

Ἐπίτροπος τῆς κυβερνήσεως. Τὴν 16ην δὲν ἤκουσεν ὁ
μάρτυς τὸν στρατάρχη ἰσχυρῶς λέγοντα ὅτι ἔκαμιν ἐπίδειξιν τινα ἐπὶ τὴν
Πόντ-α-Μουσσόν;

Βόλφφ. Ναί, εἶπεν ὅτι πιθάνον ἦθελε κάμει τὴν ἐπίδειξιν ταύτην.

Στρατάρχης. Τὴν 16ην αὐγ. εἶδον τὸν ἐπιμελητὴν Βόλφφ ἦτο
τετάρτη ὥρα τῆς πρωίας ἤμην ἡμικοιμισμένος. Ἐὰν ὠμίλησα περὶ
τῆς ἐπὶ τὴν Πόντ-α-Μουσσόν ἐπίδειξεως, τοῦτο συνέβη, διότι κατὰ τὴν
στιγμὴν ἐκείνην ὁ ἔχθρος ἐφάνετο ἀπειλῶν τὸ ἀριστερὸν ἡμῶν.

ΒΙΛΛΕΝΟΑΖΥ (De Villenoisy), 52 ἐτῶν, ἀντισυνταγμα-
τάρχης τοῦ μηχανικοῦ.

ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ στρατηγοῦ Κοφφινιέρ ἐκάμαμεν τὰς γεφύ-
ρας τοῦ Μοζέλλα διὰ τὴν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθῃν διάβασιν τοῦ στρα-
τοῦ. Οὐδεμίαν ἔδωκαν ἡμῖν ἰδιαιτέραν ὁδηγίαν. Κατεσκευάσαμεν δύο
γεφύρας ἐπὶ βαστάκων (4), καὶ τῇ προτάσει μου μίαν ἐπὶ λέμβων.
Ἔδει ν' ἀποφύγωμεν τὸ νὰ μὴ ἦ ἡ γέφυρα μῆτε πολὺ χαμηλὴ, μῆτε
πολὺ ὑψηλὴ. Ἐξελεξάμην τὸ μέσον τοῦτο σύστημα. Βεβαίως ἦθελεν ἐπι-
τύχει, ἂν μὴ ἐπῆρθετο ὑπερβολικὴ τις βροχὴ, καὶ ἂν μὴ ταυτοχρόνως,
ὡς πρὸς τὴν ῥοὴν τῶν ὑδάτων τῆς διώρυγος, ὑπῆρχε μεγάλη ἀπροβλε-
ψία τοῦ μεγάλου ἐπιτελείου τοῦ αυτοκράτορος.

Αἱ γέφυραι δὲν ἠδυνήθησαν ὅ' ἀνοξέωσιν εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν ὑδά-
των καὶ τὴν ἐπιβολὴν αὐτῶν.

Ἦναγκάσθημεν ν' ἀρχίσωμεν ἐκ δευτέρου τὸ ἔργον, καὶ τὸ ἐκάμαμεν
χωρὶς οὐδὲ στιγμὴν ν' ἀπολέσωμεν.

Τὴν 13ην αὐγούστου οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐπιτελείου ἦλθον νὰ ἐπι-
θεωρήσωσι τὰς γεφύρας. Τὸ πᾶν εἶχε προβλεφθῆ εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὰς λε-
πτομερείας.

Τὴν 14ην, κατὰ τὴν δειλὴν, ἤρξατο ἡ διάβασις. Εἶδον τὴν συσώ-
ρευσιν καὶ τὴν ἀταξίαν, ἣν γνωρίζετε. Ὡδήγουν ἅπαντα τὸν στρατὸν ἐπὶ
μιάς καὶ μόνης ὁδοῦ.

Τρομάξας καὶ ἀνησυχήσας ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τούτου, ἐνόμισα

(4) Chevalet=Bίσταξ. (Χαντζερῆς)

καθῆκόν μου, ἄνευ εἰδικῆς ἐντολῆς, νὰ μεταβῶ καὶ πληροφωρῶ τὸν
κ. στρατάρχη Βαζαίν. Ἐβρον μόνον τὸν κ. στρατηγὸν Ζαβῆας. Μοὶ
ἐζήτησε νὰ μεταβῶ καὶ εὖρω χάρτας, καὶ ἐὰν ὑπῆρχε μέσον νὰ περι-
στραφῆ ἡ ὁδός. Ἀπεκρίθην ὅχι. Ἡμῖν καθηγητὴς ἐν τῇ σχολῇ τῆς
ἐφαρμογῆς εἰς Μίτς. Τὸν ἔκαμα νὰ ἴδῃ τοὺς ὁρόμους, οὗς ἠδύνατο νὰ
εἶχον λάθει.

Πρόεδρος. Τὴν 15ην αὐγούστου δὲν ἐλάβετε γνῶσιν ἀνακωχῆς
τινος, ἤνπερ συγκατένευε νὰ δοθῆ τῷ ἔχθρῳ ὁ στρατηγὸς Κοφφινιέρ;

Ἄ π. Ναί, κ. πρόεδρε. Ἡ ἀνακωχὴ αὕτη τῶν ὅπλων ἐφάνη ἡμῖν
ἐπιθυμητή. Ἠδύνατό τις νὰ ἐπωφεληθῆ τὴν σιγμὴν ταύτην ὅπως ἐπι-
πέση, μετὰ τὴν νικηφόρον μάχην πῆς Βορνύ, ἐπὶ τῶν μεμονωμένων σω-
μάτων τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ. Οἱ Πρῶσοι ἐπωφεληθήσαν ἐκ τῆς ἀνα-
κωχῆς ταύτης ἵνα συγκεντρωθῶσι καὶ ἐξακολουθήσωσι τὴν περιστροφί-
κην αὐτῶν κίνησιν.

Ἐ ρ. Πῶς ἐλάβετε γνῶσιν τῆς ἀνακωχῆς ταύτης;

Ἄ π. Ἀπὸ τινος λοχαγοῦ φίλου μου, τοῦ λοχαγοῦ Ῥασχάτε (Ra-
chat).

Πρόεδρος. Θέλει προσκληθῆ.

ΦΛΥ (Fay, Charles, Albert), 46 ἐτῶν, ἀντισυνταγματάρχης
τῶν ἐπιτελῶν.

Εἰς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον τοῦ στρατοῦ τοῦ Ῥήνου ἤμην ἐπιφορι-
σμένος τὸ τμήμα τῶν πληροφωριῶν. Ἐπέμπαμεν κατοπτευσεῖς καὶ
πράκτορας ἔξω. Τὴν 12ην αὐγ. ὁ στρατηγὸς Λεβρὸν μ' ἐπεφόρτισε νὰ
μεταβῶ καὶ λάθω τὸ σχέδιον τῆς ὑπὸ τὸ Μίτς στρατοπεδεύσεως τοῦ
στρατοῦ. Ἐπανερχόμενος τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ φρούριον, ἔμαθον ὅτι ὁ στρα-
τάρχης Βαζαίν ἦτο ἀρχιστράτηγος.

[Ὁ κ. συνταγματάρχης Φάυ διαγράφει κατόπιν τὴν εἰκόνα τῆς δια-
βάσεως τοῦ Μοζέλλα, τῆς πρὸς τὰ ὀροπέδια πορείας τοῦ στρατοῦ καὶ
τῶν τοῦ ἔχθρου ἐπιθέσεων, καὶ ἐξακολουθεῖ ὡς ἑξῆς.]

Ἡ μάχη τῆς Ρεζομβίλλης ἤρξατο περὶ τὴν 9 1/2 π. μ. Τὸ ἑσπέ-
ρας, περὶ τὴν 12ην μ. μ., μοὶ ἔγραψαν ἡ Αἰ διαταγαὶ ἐδόθησαν ὅπως
ἐπανεέλθωμεν πρὸς τὸ Μίτς καὶ τὴν Πλαππεβίλλην ἕνεκα τῆς ἀνεπαρ-
κειᾶς τῶν πολεμφοδίων καὶ τῶν τροφῶν. ε. Ἐγὼ ἐπεφορτίσθην νὰ φέ-
ρω ὀπίσω τὴν ἀμαξοπομπήν τὴν ἔφερον δὲ μετὰ τὰς συνθήκας δυσκολίας

ἐν τῇ πορείᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐνοχλήσῃ ἡμᾶς ὁ ἐχθρός.

Τὴν 18ην, ἡμέραν τῆς μάχης τοῦ Ἀγίου Πριβάτου, ἔμεινα εἰς Πλαππεβίλλην μετὰ τοῦ κυρίου στρατάρχου. Ὁμίλησα μετὰ οὗτω ἐκκλησιαστικῶν Γερμανῶν, οἵτινες εἶχον ἔλθει εἰς τὰς γραμμὰς ἡμῶν (καὶ τοῦτο συχνότατα ἐγίνετο), συνοδεύοντες τὸ σῶμα Γερμανοῦ τινος στρατηγοῦ. Τὸ ἑσπέρας μόνον ἐμάθομεν, εἰς τὸ ἔβρυμα τῆς Πλαππεβίλλης, ὅτι τὸ δεξιὸν ἡμῶν συνετρίβη.

Π ρ ὀ ε δ ρ ο ς. Γινώσκετε ἐὰν ἔδωκε διαταγὰς πρὸς ἐκλογὴν τῆς πῶν ὁρόμων τοποθετήσεως; — Ἀ π. Οὐδεμίαν, καθὰ γνωρίζω.

Ἐ ρ. Ἐμάθετε τὴν πυρπόλησιν τῆς ἀμαξοπομπῆς τῶν τροφίμων, ἥτις ἔμεινεν εἰς Γραβελόττην; — Ἀ π. Τὴν ἔμαθον κατόπιν.

Ἐ ρ. Τὴν 18ην τὸ ἐπιτελεῖον ἔμεινεν ἄνευ οὐδεμιᾶς εἰδήσεως περὶ τῶν συμβάντων ἐπὶ τῶν ὁροπέδιων;

Ἀ π. Ἀπολύτως. Θέλω δὲ ἄλλως παρατηρήσει ὅτι δὲν εὐρισκόμεθα εἰς τὰς συνήθεις μάχης τινὸς περιστάσεις. Δὲν ἤκούετο ὁ κανονοβολισμός.

Εἰ δ ι κ ὀ ς ἐ π ἰ τ ρ ο π ο ς. Ὁ στρατάρχης Κανροβερ ἀναμφιβόλως εἰδοποίησε τὴν πρωίαν τὸν στρατάρχην Βαζαῖν. Δὲν ἐμάθετε τίποτε;

Μ ἄ ρ τ υ ς. Ὁχι· ἀπολύτως οὐδὲν, κύριε, καὶ φρονῶ ὅτι δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι καὶ οἱ σύντροφοί μου οὐδὲν πλεον ἔμου ἔμαθον.

(ἐπὶ ἐπερωτήσῃ) Εἶμαι βεβαίωτατος ὅτι εἶδον τὸν κ. στρατάρχην Βαζαῖν τὴν 13ην εἰς Μέτς. Ἐκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ στρατηγοῦ Ζαρβᾶς.

Εἰ δ ι κ ὀ ς ἐ π ἰ τ ρ ο π ο ς. Βίωθε ὑπερβέβαιος; Ὁ κ. στρατηγὸς Ζαρβᾶς, ἐν τούτοις, ὠμολόγησεν ὅτι δὲν ἦτο ἐκεῖ.

Μ ἄ ρ τ υ ς. Εἶναι ἕκτοτε τρία ἔτη. Δυνατὸν νὰ ἦνωσα εἰς τὰς ἀναμνήσεις μου τὰς προσωπικὰς, ἀναμνήσεις συνδιαλέξεως. Ἐὰν ὁ κ. στρατηγὸς Ζαρβᾶς εἶπεν ὅτι δὲν ἦτο ἐκεῖ ὑποκύπτω εἰς τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην. Ἐνόμιζον ὅτι ἤμην βέβαιος ὅτι εἶδον αὐτὸν μετὰ τοῦ στρατάρχου.

Π Ρ Ε Β Α Α (Préval), στρατιωτικὸς ἐπιμελητής.

Ἦμην ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν ἐν Κριμαίᾳ. Προσεκλήθη εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ῥήνου, καὶ ἐπεφορτίσθη τὰ θεραπευτήρια τοῦ στρατοῦ· δὲν ἔφερον λοιπὸν τὸν τίτλον τῶν καθηκόντων τοῦ ἀρχιεπιμελητοῦ.

Τὴν 13ην αὐγ., μανθάνων τὴν ἐπὶ τὸ Βερδύον πορείαν τοῦ στρατοῦ, ἔλαβον ὅλα τὰ πρὸς ἐφοδιασμὸν μέτρα.

Τὴν 15ην ὁ κ. στρατάρχης μὲ διέταξε νὰ ἀπολύσω τὴν ἐπιδοθητικὴν ἀμαξοπομπήν. Τὸ μέτρον τοῦτο μοὶ ἐφάνη σοβαρὸν. Μετέβην παρὰ τῷ κ. στρατάρχῃ Βαζαῖν. Διετήρησεν ἢ ἐξέδοτο διαταγήν. Τῷ ἐζήτησα γραπτὴν διαταγήν. Τοῦτο ἦτο ἀσύνηθες, ἀλλὰ μοὶ ἐδόθη ὑπογεγραμμένη παρὰ τοῦ στρατάρχου.

Τὸ ἑσπέρας ἐν Γραβελόττῃ συνήθροισεν ἡμᾶς ὁ γενικὸς ἐπιμελητής. Εἶδε τὴν ἐπαύριον τὸν στρατάρχην· κατόπιν ἀνεχώρησεν. Ἐπεμψα ἐπιμελητὰς, ὅπως διερευνήσῃσι τὰ ἐγγύτερα χωρία μέχρι τῆς Μαρσλα-Τούρ. Παρεμποδίσθησαν παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν. Ὁ στρατάρχης, πρὸ τούτου, μοὶ ἔπεμψεν ἀξιωματικόν, ἵνα μοὶ εἴπῃ ὅτι παρεπονεῖτο διὰ τὴν τῶν τροφίμων ἔλλειψιν. Μετέβην παρὰ τῷ κ. στρατάρχῃ, ἀλλὰ δὲν τὸν εὔρον· ἦτο ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, ἐγὼ δὲ ἐνησχολήθην εἰς τὰ θεραπευτήρια, καὶ δὲν συνήθησα τὸν στρατάρχην εἰμὴ εἰς Γραβελόττην.

Εἶπον τῷ στρατάρχῃ, ὅτι ἐνόμιζον ἀναπόφευκτον ν' αὐξηνηθῶσιν ἐν Μέτς τὰ τρόφιμα τῆς διαλυθείσης ἐπιδοθητικῆς ἀμαξοπομπῆς. Τὸ παρεδέχθη. Ὁ κ. στρατάρχης δὲν μοὶ ὠμίλησε περὶ κινήματός τινος διὰ τὴν ἐπαύριον. Ἐζήτησε πληροφορίας περὶ τῆς ἐπιδοθητικῆς ἀμαξοπομπῆς, τῆς ὅποιας μέρος εἶχεν ἀναχωρήσει εἰς Βὰν-Σαῖν-Μαρτέν, καὶ μέρος ἐπὶ τῆς πλατείας τῶν ὄπλων.

Ἐνέτηρα τὰ πρὸς ἀναχώρησιν τῶν ἀμαξῶν τῶν ἐν Βὰν-Σαῖν-Μαρτέν εὐρισκομένων. Ἡ πομπὴ εἶχε 500 ἀμάξας. Ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἤγχιζε τὴν Μουλέν, ὅτε ἔμαθον ὅτι ὁ στρατὸς ὑπεχώρει. Μετέβην τότε πρὸς τὸν στρατηγὸν Κοφφινιέρ, ὅπως δώσῃ διαταγήν νὰ σταθῇ ἡ ἀμαξοπομπή. Εὔρον ταύτην ἐσισηκυῖαν, καὶ μάλιστα εἶχε στραφῆ ἐπὶ τὰ ὀπίσω. Διέταξα ν' ἀκολουθήσῃ ἡ ἀμαξοπομπὴ τὴν ὁδὸν τῆς Πλαππεβίλλης καὶ τῆς Λεσσῶ, ἐγὼ δὲ ἐπορεύθην εἰς Πλαππεβίλλην.

Ἐ ρ. Τί ἀπέγινεν ἡ ἀμαξοπομπή;

Ἀ π. Ἐχρησίμωσεν ὅπως ἐνεργηθῶσι διανομαὶ εἰς τὸν στρατόν· ὅτι δὲ δὲν ἐχρησίμωσεν εἰς τὰ σώματα, ἐπανήλθεν εἰς Βὰν-Σαῖν-Μαρτέν.

Ἐ ρ. Αἱ ἀμάξαι αἱ προσκολλώμεναι εἰς τὰ τοῦ στρατοῦ σώματα εἶχον τὸ κανονισμένον αὐταῖς φορτίον τῶν τεσσάρων ἡμερῶν;

Ἀ π. Δὲν εἶδον τὰς ἀμάξας, ἀλλὰ φρονῶ ὅτι τὸ εἶχον.

Ἐρ. Τὴν 15ην καὶ 16ην ὄλαι αἱ ἀμαξοπομπαὶ εἶχον εἰσχωρήσει εἰς τὰς κλεισωρίας. Ὑπὸ τίνος ἐδόθησαν αἱ διαταγαί; — Ἀ π. Δὲν γνωρίζω.

Ἐρ. Αἱ ἀμαξοπομπαὶ ὄρειλον ν' ἀκολουθῶσι τὰ σώματα στρατοῦ εἰς ἀπόστασιν πορείας ἡμιημέρου; — Ἀ π. Ναί, κύριε.

Ἐρ. Εἰδοποιήσατε τὸν κ. στρατάρχην περὶ τοῦ ἀτελοῦς τῆς ἐκπληρώσεως τῆς διαταγῆς πρὸς διάλυσιν τῆς ἐπιβοηθητικῆς ἀμαξοπομπῆς;

Ἀ π. Ὁχι, κύριε.

Πρόεδρος. Δὲν ἐλάβετε γνῶσιν ἐγγράφου τινὸς πεμφθέντος ἀπὸ Βερδύνου, τὴν 16ην, εἰς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον, καὶ εἰδοποιουῦντος περὶ τῶν ἐφοδίων, ἅτινα ἐκεῖ ὑπῆρχον;

Ἀ π. Ὁχι, κύριε πρόεδρε.

Ἐρ. Τὴν 16ην αὐγ. ποίας πληροφορίας ἐδώκατε τῷ κ. στρατάρχῃ περὶ τῆς τῶν τροφίμων καταστάσεως; Καίπερ ἐνασχολούμενος εἰς τὰ θεραπευτήρια πρὸ πάντων, ἦσθε εἰς κατάστασιν νὰ πληροφορῆτε τὸν στρατηγὸν Βαζαῖν περὶ τῆς τῶν τροφίμων καταστάσεως.

Ἀ π. Ἄν ὁ κ. στρατάρχης μοὶ ἐζήτηί πληροφορίας, ἦθελον ἐρωτήσῃ τοὺς ἐπιμελητὰς τῶν σωμάτων στρατοῦ, καὶ ἦθελον προμηθεύσει τοιαύτας τῷ στρατάρχῃ ἀκριβεῖς.

[Τὸ δικαστήριον ἀκροᾶται κατόπιν τοὺς κκ. ἐπιμελητὰς Εὐγένιον Πρεβὰλ καὶ Μοῦ καὶ τὸν κ. ὑπεπιμελητὴν Γαφφιὸ (Gassiot), οἵτινες ἐξηγοῦνται περὶ τῆς καταστάσεως τῶν τροφίμων καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἀμαξοπομπῶν. Αἱ καταθέσεις αὐτῶν ἐπιβεβαιοῦσι τὰς ἤδη συλλεγείσας πληροφορίας περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου.]

Ἡ συνεδρίασις διαλύεται.

(ἀκολουθεῖ)